

UNIVERZITA KARLOVA

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut komunikačních studií a žurnalistiky

Katedra marketingové komunikace a PR

**Strategická komunikace státu a dezinformace
– komparativní studie České republiky
a Estonské republiky**

Diplomová práce

Autor práce: Bc. Ondřej Doskočil

Studijní program: Strategická komunikace (NP_SK)

Vedoucí práce: doc. PhDr. Denisa Hejlová, Ph.D.

Rok obhajoby: 2022

Prohlášení

1. Prohlašuji, že jsem předkládanou práci zpracoval samostatně a použil jen uvedené prameny a literaturu.
2. Prohlašuji, že práce nebyla využita k získání jiného titulu.
3. Souhlasím s tím, aby práce byla zpřístupněna pro studijní a výzkumné účely.

V Praze dne 26. 7. 2022

Bc. Ondřej Doskočil .....

Bibliografický záznam

DOSKOČIL, Ondřej. *Strategická komunikace státu a dezinformace – komparativní studie České republiky a Estonské republiky*. Praha, 2022. 161 s. Diplomová práce (Mgr).

Univerzita Karlova, Fakulta sociálních věd, Institut komunikačních studií a žurnalistiky.

Katedra marketingové komunikace a PR. Vedoucí diplomové práce doc. PhDr. Denisa Hejlová, PhD.

Rozsah práce: 137 099 znaků

Anotace

Cílem práce je pomocí rozhovorů s vybranými odborníky z obou zkoumaných zemí – České republiky a Estonské republiky – nalézt poučení či lekce aplikovatelné pro český i estonský stát v oblastech dezinformací a strategické komunikace. Postupně v práci budeme hledat odpověď hned na několik zásadních otázek. Jak vnímají vybraní odborníci resilienci neboli odolnost České republiky i Estonské republiky vůči dezinformacím? Jaké konkrétní metody oba státy při boji s dezinformacemi používají? Mají praktické nebo teoretické vědomosti a dovednosti, které mohou být prospěšné pro druhý stát?

Annotation

The aim of this thesis is to through interviews with selected experts from both countries – the Czech Republic and Estonian Republic – find lessons and/or best practices in the areas of disinformation and strategic communication applicable to the Czech and Estonian state. I will gradually try to answer several substantive questions. How do selected experts perceive the resilience of the Czech Republic and Estonian Republic against disinformation? What specific methods do both countries use in combating disinformation? Do they have practical or theoretical knowledge and skills that can benefit the other country?

Klíčová slova

Dezinformace, strategická komunikace, vládní komunikace, propaganda, konflikt, misinformation, mylná informace, nepravdivá informace, informační prostor, boj s dezinformacemi, komparativní studie, resilience, odolnost, informační hrozby, holistický přístup, budování odolnosti, metody boje s dezinformacemi, doporučení pro český stát, doporučení pro estonský stát, koheze, důvěra

Keywords

Disinformation, strategic communication, government communication, propaganda, conflict, misinformation, false information, information space, combating disinformation, comparative study, resilience, information threats, holistic approach, building resilience, methods of combating disinformation, recommendations for the Czech state, recommendations for the Estonian state, cohesion, trust

Title / Název práce

State strategic communication and disinformation – comparative study of the Czech republic and the Republic of Estonia

Poděkování

Na tomto místě bych rád poděkoval vedoucí práce doc. PhDr. Denise Hejlové, Ph.D., za vedení mé práce, konzultace, za rady, připomínky, doporučování zdrojů a pohotovost odpovídat na časté i zdánlivě hloupé otázky.

Dále bych rád poděkoval všem odborníkům, kteří mi věnovali čas a poskytli prostor pro krátký rozhovor, který mi pomohl vybrat téma této diplomové práce.

V neposlední řadě patří díky všem respondentům mého výzkumu, kteří si ve svých zaplněných kalendářích našli prostor – Dmitri Teperik, Uku Arold, Miroslav Feix, Dominik Presl, Jonáš Syrovátka, Jan Marian, pracovník/pracovnice Propastop.

A své ženě, Lauře Doskočil Amrichové, za trpělivost a podporu.

Obsah

Prohlášení	2
Bibliografický záznam	3
Anotace	4
Annotation	4
Klíčová slova	5
Keywords	5
Title / Název práce	5
Obsah	7
1 Úvod	9
2 Teoretická část	10
2.1 Dezinformace jako součást konfliktu	10
2.2 Co jako dezinformace neoznačujeme	12
2.2.1. Misinformace, malinformace, fake news, informační prostor	12
2.3 Dezinformace v kontextu současného dění	14
2.3.1 Kdo dezinformace šíří a kde tak činí	15
2.3.2 Jak fungují dezinformace a v čem je jejich nebezpečí	16
2.3.3 Jak bojovat proti dezinformacím	20
2.4 Jak s dezinformacemi bojuje Česká republika	22
2.5 Jak s dezinformacemi bojuje Estonská republika	26
2.6 Budování odolnosti	29
2.6.1 Strategická komunikace a budování odolnosti	30
2.7 Nástroje srovnání	31
2.7.1 Zdůvodnění výběru Estonské republiky pro srovnání	32
2.7.2 Systémové strukturální odlišnosti	32
2.7.3 Interkulturní komunikace	35
3 Praktická část – komparativní analýza budování odolnosti	36
3.1 Cíl a výzkumné otázky	36
3.2 Metodologie výzkumu	37
3.2.1 Výzkumná metoda a její využití	37
3.2.2 Analytické postupy výzkumu	40
3.2.3 Limitace výzkumné metody	41
3.3 Etika výzkumu	41
3.4 Vyhodnocení výzkumu	42

3.4.1 Holistický pohled na problematiku informačních hrozeb	42
3.4.2 Kategorie ovlivňující centrální kategorii	46
3.4.2.1 Odolná společnost: Systematičnost, hodnoty a koheze	46
3.4.2.2 Budování důvěry jako širší problém	51
3.4.2.3 Case by case přístup k boji s dezinformacemi	52
3.4.2.4 Systematické řízení strategické komunikace	55
3.4.2.5 Zvyšování odolnosti jednotlivce	57
3.4.3 Shrnutí dílčích zjištění výzkumu a odpovědí	59
3.5 Doporučení plynoucí z analýzy	60
3.5.1 Doporučení pro Českou republiku	61
3.5.2 Doporučení pro Estonskou republiku	62
3.6 Diskuze	63
3.7 Discussion	64
3.8 Závěr	65
3.9 Summary	67
4 Zdroje	69
5 Seznam příloh	82
6 Přílohy	82
Příloha 1 – Interview Guide (text)	82
Úvod	82
OKRUH 1 Boj s dezinformacemi	83
OKRUH 2 Budování odolnosti	84
OKRUH 3 Zahraniční spolupráce	85
OKRUH 4 Vnější prostředí	85
Příloha 2 – Transkript rozhovoru, Dmitri Teperik	85
Příloha 3 – Transkript rozhovoru, Uku Arold	96
Příloha 4 – Transkript rozhovoru, Miroslav Feix	109
Příloha 5 – Transkript rozhovoru, Dominik Presl	120
Příloha 6 – Transkript rozhovoru, Jonáš Syrovátka	129
Příloha 7 – Transkript rozhovoru, Jan Marian	138
Příloha 8 – Transkript rozhovoru, Anonymní pracovník/pracovnice neziskové organizace Propastop	147
Příloha 9 – Výstup kódování rozhovorů	155
Příloha 10 – Výzkumný deník	164

1 Úvod

„Možná je řešením vytvořit novou alianci na ochranu liberálních demokracií, která není závislá na geografické poloze.“ – Toomas Hendrik Ilves, bývalý prezident Estonské republiky

Informace mají moc. To platí obzvláště v časech válek či dalších intenzivních konfliktů. Část odborníků tvrdí, že v jisté formě konfliktu jsme i právě teď. V dnešní době můžeme pozorovat informační vlivové operace všeho druhu, a to i vytváření a šíření dezinformací s cílem poškodit cizí stát nebo alespoň ve srovnání pomoci tomu svému. Dezinformace považuje za hrozbu minimálně velké množství odborníků z praxe, akademiků a novinářů, a to i ve státech, kde nejsou jako hrozba vnímány veřejností nebo politickými představiteli. Česká republika je jako jeden ze států za bývalou železnou oponou pod vlivem dezinformací především z Ruské federace. Stejně jako další členský stát Evropské unie a NATO, který jsem pro tuto komparativní studii zvolil, Estonská republika. V této práci pomocí kvalitativních výzkumných metod budu zjišťovat, zda jsou podle názoru relevantních odborníků především z řad odborníků ze státní správy a neziskového sektoru oba státy adekvátně vybaveny pro úspěšný boj s vnitrostátními, ale především se zahraničními dezinformacemi.

Nejprve se ale pojd'me pozastavit u důležitosti zkoumaného tématu. O dezinformacích jako hrozbě pro současnou demokratickou společnost píší jak čeští novináři, odborníci a akademici (Táborský, 2019; Prokop, 2020; Gregor et al., 2018; Presl, 2021; Syrovátka, 2020), tak novináři, odborníci a akademici zahraniční (Jankowicz, 2020; Pomerantsev, 2016; O'Shaughnessy, 2020). Lze tak minimálně usoudit, že téma týkající se dezinformací a informačního prostoru obecně se v posledních letech více a více dostává do veřejné, odborné a akademické diskuze. Proč tomu tak je, nám může napovědět i pozorování Global Disinformation Indexu, ve kterém ve dvou ze tří sledovaných metrik, kterými se odolnost státu proti dezinformacím měří, si Česká republika od roku 2018 do roku 2021 pohoršila a výrazně pohoršila (Yeliseyeu & Damarad, 2018; Havlíček & Yeliseyeu, 2021), nebo založení specializované stálé komise při Poslanecké sněmovně České republiky (Poslanecká sněmovna České republiky, 2022), založení Centra proti terorismu a hybridním hrozbám (Ministerstvo vnitra České republiky, 2021), které spadá pod Ministerstvo vnitra, a v neposlední řadě i ustanovení úřadu zmocněnce pro oblast médií a dezinformací (Vláda ČR, 2022).

Díky již realizovaným výzkumům víme, co jsou dezinformace, proč jsou dezinformace nebezpečné, jaké slabiny v nás využívají, jak se dají dezinformace používat, kdo je produkuje, a máme i celkem dobrou představu o tom, kdo je šíří. V této práci jsem se rozhodl věnovat užšímu tématu – odolnosti vůči dezinformacím a jejímu budování. Toto specifičtější téma je relevantní i v širším kontextu, protože díky budování odolnosti státu a jeho obyvatel vůči dezinformacím jsou všechna další opatření efektivnější (Presl, 2022). V rámci práce s využitím kvalitativní výzkumné metody semistrukturovaných rozhovorů s účelovým výběrem a následné analýzy pomocí kódování s využitím metodiky zakotvené teorie tedy pokládám a následně zodpovídám tyto výzkumné otázky:

Jak vnímají vybraní odborníci resilienci neboli odolnost České republiky i Estonské republiky vůči dezinformacím? Jaké konkrétní metody oba státy při boji s dezinformacemi používají? Mají praktické nebo teoretické vědomosti a dovednosti, které mohou být prospěšné pro druhý stát?

Během analýzy a v závěru práce odpovím na všechny stanovené výzkumné otázky včetně zahrnutí doporučení jak pro Českou republiku, tak pro Estonskou republiku. V diskuzi zároveň nastíním další možné oblasti pro následný výzkum jak kvalitativního, tak kvantitativního charakteru a poukážu na limitace tohoto výzkumu, které vyplývají jak z charakteru výzkumné metody, tak z nečekaných problémů, které vyvstaly během samotného výzkumu. Téma pro výzkum jsem zvolil z důvodu jeho aktuálnosti a mého vlastního přání přispět k obraně proti nepřátelským vlivům, které útočí na hodnoty svobody a demokracie, které jsou mi vlastní a chci, aby byly zachovány.

2 Teoretická část

2.1 Dezinformace jako součást konfliktu

Pro začátek je důležité definovat všechny základní pojmy a teoretické přístupy, které tématu přísluší a jsou pro něj relevantní. Začneme samotným pojmem dezinformace. Obecně lze říci, že nejde o nic nového – lži, intriky, pomluvy a manipulace s pravdou jsou s námi odnepaměti. Jako součást konfliktu, konkrétně války, jsou **dezinformace** (respektive používání informací a manipulace s nimi k získání výhody nad protivníkem) popsány už ve slavném Umění války

z 5. století př. n. l., které vychází až dodnes (Sunzi & Sun-Tzu, 2002). A od té doby se žádná z těchto technik nikam neztratila. Další, pro pochopení moderních konfliktů významné dílo, které o používání informací a manipulacemi s nimi mluví, je O válce Carla von Clausewitze, který chápe dezinformace – alespoň to, co bychom dnes my dezinformacemi nazvali – jako přirozenou součást konfliktu (Clausewitz, 1968). Kontrolu informací a jejich šíření obecně považuje Clausewitz za jednu z nejdůležitějších částí války. V rámci konfliktu se dezinformace používají pro matení nepřítele, nalomení morálky či psychické zdeptání. Dezinformace jako součást konfliktu chápeme i dnes a chápe je tak tato práce.

Samotný pojem dezinformace je původem ruský – „дезинформация“ (dezinformacija). V původní jednoduché definici bychom řekli, že dezinformace jsou takové informace, které jsou šířeny s účelem uvádět v omyl veřejné mínění a jsou jedním z běžných nástrojů propagandy (Taylor, 2016). Americký filozof Don Fallis tuto definici rozšířil pomocí definování **tří hlavních znaků dezinformace** (Fallis, 2015). Zaprvé má dezinformace sémantický obsah, tedy vždy vidí určitou skutečnost z nějakého úhlu pohledu. Zadruhé, dezinformace nemusí být nutně pravda nebo lež, ale proto, abychom seznali, že se jedná o dezinformaci, postačí, že je zavádějící nebo vede příjemce ke tvorbě falešného přesvědčení (může se jednat i o pravdivé tvrzení zarámované kontextem, který manipuluje čtenáře chtěným směrem, viz níže). A zatřetí, dezinformace nevzniká náhodně, ale úmyslně a s cílem někomu uškodit. Fallis v krátkosti o dezinformaci říká, že jde o klamnou informaci, která má funkci uvést někoho v omyl, a to za účelem splnění konkrétního cíle. Zjednodušenou definici poté nabízí i Centrum proti terorismu a hybridním hrozbám (CTHH), „[dezinformace] znamená šíření záměrně nepravdivých informací, obzvláště pak státními aktéry nebo jejich odnožemi vůči cizímu státu nebo vůči médiím, s cílem ovlivnit rozhodování nebo názory těch, kteří je přijímají“ (CTHH, 2022). Zásadní je pro pochopení pojmu právě úmysl, se kterým je dezinformace komunikována a především vytvořena. Bez něj se o dezinformaci nejedná (Presl, 2021).

Za nejčastější úmysly, se kterými jsou dezinformace vytvářeny, se považuje generování zisků, sledování politických cílů subjektu, který dezinformace vytváří, a zlomyslné uvádění recipienta dezinformace v omyl (Fletcher et al., 2017).

2.2 Co jako dezinformace neoznačujeme

Jako dezinformace se někdy označují i jiné praktiky, které nejsou součástí této práce. Je důležité je zmínit a vysvětlit, čím se liší od dezinformací – odlišení je mé vlastní a pro účely této práce a je tedy možné, že u jiných autorů se rozdělení bude lišit. Často jsou jako dezinformace označovány prakticky jakékoliv neověřené informace, které v informačním prostoru najdeme a které jsou předávány mezi jednotlivci bez jakéhokoliv ověřování. Takové informace se nazývají **fámy** a nejsou zpravidla vytvářeny s úmyslem splnit cíl nějakého stakeholdera (Kapferer, 1992). Kapferer vysvětluje, že fámy a pomluvy vznikají ze situace, kde není dostatek informací, a to například v situacích, kdy svědci určité skutečnosti vnímají skutečnost různě, mají pouze kusý pohled, nebo jednoduše sami nevědí, že nepodávají pravdivé informace o dané skutečnosti. Fáma poté vzniká, když se několik takových svědků začne shodovat na skutečnosti, která ale neodpovídá realitě (Kapferer, 2013).

Pojem dezinformace zároveň používají i někteří aktéři pro odvrácení nepohodlné kritiky. Takovým příkladem je označování nepohodlných novinářských výstupů – či rovnou celých mediálních domů – jako „fake news“ bývalým prezidentem Spojených států amerických Donaldem Trumpem (Bell, 2019). Tato praxe některých politiků je jedním z důvodů, proč se pojem fake news již odborníky pro označování dezinformací nepoužívá (Syrovátka, 2022). Podobně již v posledních letech označují někteří aktéři pro ně nepohodlné informace i jako dezinformace (Jetmar & Eberle, 2021). V následující podkapitole popíšu další pojmy dezinformacím podobné a definuji, v čem se liší.

2.2.1. Misinformace, malinformace, fake news, informační prostor

Zavádějící nebo přímo lživé informace, které úmysl nebo konkrétní cíl nemají, označujeme jako **misinformace** (Pennycook et al., 2020). Misinformace jsou tedy zavádějící nebo nepravdivé nedopatřením. Například tím, že novinář při psaní článku o státním rozpočtu udělá chybu v desetinné čárce. Některé – často ty o něco starší – akademické texty používají označení misinformace jako souhrnný pojem pro všechny typy závadných či zavádějících informací (Baines & Elliot, 2020). To by znamenalo, že i dezinformace jsou jen druhem misinformací. S touto definicí ale tato diplomová práce nepracuje, protože ji považuji za zastaralou. Zároveň se objevuje i volnější překlad do českého jazyka z originálního anglického

termínu „misinformation“, a to jako „mylná informace“ (Hájková, 2021). Pro účely této práce si ale vystačíme s termínem misinformace, který přesněji vystihuje originální význam.

Dalším typem informací, který můžeme v informačním prostoru najít, jsou tzv. **malinformace** (angl. Malinformation, volně přeloženo jako „zákeřné“ nebo „zlomyslné“ informace). Ty mají jedno společné s dezinformacemi – jejich cílem je poškodit. Na rozdíl od dezinformací jde ale o informace pravdivé a ověřitelné (Humprecht et al., 2020). Jde například o tzv. leaky, během kterých jsou vypuštěny pravdivé informace, které byly veřejnosti zatajovány a jejichž vypuštěním je tak aktér (např. stát nebo firma) poškozen.

Fake news, kterým se v češtině občas říká i „falešné zprávy“, byl do jisté doby termín, kterým se označovaly i dezinformace a souhrnně další praktiky manipulace s fakty. To ukazuje i skutečnost, že se jedna z nejprodávanějších českých populárně-naučných knih na toto téma jmenuje Nejlepší kniha o fake news (Gregor et al., 2018). Termín fake news ale opětovným zneužíváním některými – často pravicovými či konzervativnějšími politiky – je už dnes vyprázdněným pojmem (Surovátka, 2022). Typickým příkladem politika, který využíval a stále využívá termínu fake news pro označování pro něj nepohodlných zpráv, je již bývalý americký prezident Donald Trump (Sullivan, 2018). Příklady ale nemusíme hledat pouze ve Spojených státech amerických. Na české politické scéně označení fake news stejně jako Trump využívá například předseda hnutí ANO Andrej Babiš (Redakce Parlamentní listy, 2020). Pojem ve čtenářích/divácích/posluchačích budí mnoho emocí, díky čemuž jej i čeští politici zneužívají k tomu, aby na sebe prostřednictvím médií (i těch alternativních, viz níže) upozorňovali.

Všechny výše zmíněné typy informací se zároveň často špatně rozlišují, a to obzvláště v prostředí internetu a sociálních sítí, kde uživatelé šíří nepravdivé informace i nevědomky. Všechny mají ale jedno společné – šíří se v našem **informačním prostoru**. Podle IGI Global je informační prostor souborem všech informací bez omezení zdrojem, formou, procesem, sémantikou nebo jejich aplikací (IGI Global, 2022). Proto když budeme dále v práci mluvit o informačním prostoru České republiky, budeme tím myslet soubor všech informací, které existují mezi českými občany, v našich hlavách, na českých a Čechy vlastněných webových stránkách, v médiích, na sociálních sítích apod. Definicí informačního prostoru (angl. information space) najdeme i ve stejnojmenné knize Maxe Boisota (Boisot, 2013). Ten ale pojem používá jako název pro svůj vlastní teoretický rámec či model, kterým dělí informace

v prostoru podle míry abstrakce, kodifikace a rozptylu. Tuto definici práce nepoužívá. Pokud je informační prostor souborem všech informací, které se v dané společnosti pohybují, Habermasova **veřejná sféra** je souhrnem všech míst (ať už fyzických či virtuálních) a bodů, které umožňují výměnu těchto informací (Habermas, 1992; „The Public Sphere: An Encyclopedia Article“, 2020).

2.3 Dezinformace v kontextu současného dění

Jak jsme ukázali v předchozí podkapitole, dezinformace nejsou nijak nová praktika, byť využívání pojmů pro popsání této techniky úmyslného vytváření a šíření falešných či zmanipulovaných informací za splněním vlastního cíle se historicky vyvíjelo. Během současného válečného konfliktu na území Ukrajiny již jen málo odborníků, politiků i akademiků pochybuje o tom, že zabývat se hrozbou informačních operací včetně dezinformací je důležité. V tomto ohledu platí, že všechno zlé je pro něco dobré. Válka na Ukrajině totiž způsobila to, že tématu dezinformací se dostává více pozornosti, a urychlila potřebu boj s dezinformacemi efektivně řešit (Presl, 2022).

Aktuální situaci dobře shrnul Šlerka, který o současném stavu řekl, že **nejsme ve válce, ani v míru** (Pokorný, 2022), a před ním i Tábořský (2019), který zmiňuje i ruskou Doktrínu informační bezpečnosti z roku 2016, jejíž existence napovídá tomu, že Ruská federace vnímala samu sebe jako součást konfliktu již v této době. Tento stav zajisté není ničím novým a důvod, proč jsme v konfliktu byli i před válkou na Ukrajině, je, že jako konflikt situaci vnímala jeho druhá strana, Ruská federace, která svým vnímáním zahraniční politiky jako hry s nulovým součtem vytvořila stav, ve kterém musely ostatní země „prohrávat“, aby Ruská federace „vítězila“ (Samokhvalov, 2007; Pomerantsev, 2016). Vzhledem k tomu, že dezinformace chápeme jako součást konfliktu, aniž by konflikt musel být válečný, má smysl se jim věnovat i tehdy, když my vnímáme situaci jako mírovou, ale jiní aktéři již ne.

Zde již narážíme na první současný problém – **uznání, že o problém opravdu jde**. To je totiž první krok k jeho vyřešení (Swedish Civil Contingencies Agency (MSB), 2019; NÚKIB, 2020). Uznání, že o bezpečnostní problém opravdu jde vychází z teorie sekuritizace, kdy samotné uznání bezpečnostní hrozby pocházející z intersubjektivního pozorování a samotné rámování tématu jako hrozby médií, politiky a nevládními organizacemi z tématu dělá hrozbu,

kteřá má být řešena s nejvyšší prioritou (Balzacq, 2010). Ve chvíli, kdy jako stát uznáme, že dezinformace jsou ohrožením národní bezpečnosti, logicky přichází na řadu tři otázky. Kdo dezinformace šíří? Jak moc a čím jsou dezinformace nebezpečné? Co s tím můžeme dělat?

2.3.1 Kdo dezinformace šíří a kde tak činí

Původce dezinformace je obtížné a často i nemožné spolehlivě určit (Dickey, 2019). O jejich šířitelích ale informace máme a víme o jejich motivaci dezinformace šířit i dost na to, abychom je mohli typizovat. Dezinformace po jejich vytvoření šíří v zásadě **tři typy šířitelů** – připravené kanály, které vlastní sám tvůrce dezinformace, šířitelé, kteří z šíření dezinformace profitují, a poté nejširší skupina, bez které by dezinformace pravděpodobně nikdy neměly celospolečenský dopad – dobrovolní šířitelé (Hořejš et al., 2020; NELEŽ, 2022). Výzkum ústavu STEM typizuje dobrovolné šířitele podle dvou kritérií – míry konspirativnosti a míry deklarované expertizy. Z výzkumu vychází definování šesti person (nezkušený junior, osamělejší senior, světák, zachránce, všeználek, badatel). První tři jsou spíše méně konspirativní a nepovažují sami sebe za odborníky – šíří dezinformace spontánně. Do druhé trojice kategorií spadají lidé, kteří častěji věří konspiračním teoriím či je sami vytváří a zároveň se sami považují za experty na danou problematiku, aniž by opravdu experty byli (Hořejš et al., 2020). Tito „experti“ se zároveň podle výzkumu vyznačují relativně vysokou mírou mediální gramotnosti, která se často zmiňuje jako přímé řešení boje s dezinformacemi (Aubrecht, 2021). Tento fakt samotný ukazuje, že je zapotřebí komplexnější řešení problematiky.

Kdo dezinformace šíří, jsme si již ukázali. Pojd'me se podívat na to, kde se dezinformace objevují a pomocí jakých kanálů je mezi sebou a svým okolím šířitelé sdílí. V zásadě jsou čtyři **hlavní kanály**, kterými se dezinformace šíří – **dezinformační weby, řetězové maily, sociální sítě a word of mouth**.

Dezinformační weby jsou jednoduše takové weby, na kterých se ve vyšší či nižší míře objevuje dezinformační obsah. Mohou a nemusí být shodné s označením „alternativní média“. To jsou jednoduše ta média, která sama sebe za alternativní považují (Gregor & Vejvodová, 2016). Jako kanál jsou zajisté důležité – některé z nich zaznamenají i miliony návštěv měsíčně (Kremlin Watch, 2021). Mezi odborníky na tom, jaké weby můžeme spolehlivě určit jako dezinformační, nepanuje 100% shoda (NELEŽ, 2022). I proto se nedávna cenzura osmi webů

na české doméně „.cz“ nevyhnula kritice (Dragoun & Bartoníček, 2022). Podle Vrabela by ale mělo být cenzurováno dalších 22 webů, které na tomto seznamu nejsou (Pancíř, 2022).

Další dva kanály, kde se dezinformace šíří, jsou mnohem složitější na zkoumání, protože velká část komunikace pomocí těchto kanálů není veřejná. **Řetězové maily** slouží k šíření informací všeho druhu – často obsahují internetové memy, fungují jako marketingový nástroj, ale zároveň jimi koluje dezinformační obsah a propaganda (Kozlová, 2011). Tento kanál k šíření dezinformací využívají především lidé starší 65 let – podle typologie STEM by šlo o osamělejší seniory (Šalplachtová, 2019). Dalším důležitým kanálem, pomocí kterého jsou dezinformace šířeny, jsou **sociální sítě**. Obdobně jako u řetězových mailů je obsah na nich do velké míry neveřejný (soukromé skupiny na Facebooku, soukromé skupinové konverzace na Messengeru, mizející zprávy na Telegramu apod.), a proto je zkoumání dezinformací na sociálních sítích zaměřeno především na veřejný obsah, který na nich najdeme (Saurwein, 2020; Šlerka, 2022). Poslední zmíněný kanál – **word of mouth (WOM)** – bohužel nemáme jak měřit či sledovat, ale je důležité nezapomínat na to, že lidé mohou sdílet a sdílejí dezinformace jednoduše tím, že o nich mezi sebou mluví.

2.3.2 Jak fungují dezinformace a v čem je jejich nebezpečí

Nebezpečí dezinformací a obecně všech nástrojů informačních vlivových operací se skrývá v jejich důsledcích. A také v tom, že využívají naše největší slabosti proti nám. Největší riziko v boji s dezinformacemi jsme my sami a přirozené nastavení našich mozků, které je zkušenými aktéry zneužíváno (Watson, 1978; Táborský, 2019; Pomerantsev, 2016). Velkou částí informačních vlivových operací jsou techniky, které můžeme souhrnně označit jako psychologické operace (angl. psywar nebo psyops), jejichž cílem je směřovat, kontrolovat, motivovat, demotivovat či přinutit lidi (danou cílovou skupinu, viz níže), aby se zachovali jinak než „normálně“, tedy bez vnějšího zásahu (Watson, 1978). Dezinformace jako jeden z nástrojů těchto psychologických operací jsou tudíž nebezpečné tím, že mají za cíl ovlivnit naši společnost, a to směrem, který je výhodný pro nějakého vnějšího aktéra – často cizí stát –, a mohou podryvat nejzákladnější stavební kameny naší společnosti, jako jsou demokratické a lidskoprávní hodnoty (Dickey, 2019). Jako jeden z hlavních nástrojů „nových vojenských metod“ uvedl Valerij Gerasimov právě boj v informačním prostoru (Hejlová, 2022). Jaké slabosti má každý z nás? A jak je využívají dezinformátoři ve svůj prospěch (a náš neprospěch)?

Vždy mějme na paměti, že dezinformátoři nejsou jediní, kdo využívá v této podkapitole zmíněné techniky a přirozené nastavení našich myslí. Stejně tak je využívají odborníci na reklamu, političtí marketéři a další specialisté z oboru komunikace. Podstatným rozdílem ale je, že je využívají s jiným cílem (bez úmyslu ublížit) a že informace, které podporují či šíří, nejsou lživé a většinou ani zavádějící – a pokud ano, zasahují regulátorské orgány. První z technik, kterou můžeme znát z oboru reklamy – a ostatně i z novinářské praxe – je tzv. **rámování**. Rámování (angl. framing) je dodávání kontextu určitým narativem, který mění vyznění informace v náš prospěch (Chong & Druckman, 2007). A pro úspěšné „přerámování“ určité události nebo určitého faktu není třeba mnoho – např. emotivní zabarvení jednoho slova v titulku novinového článku změní vnímání události nebo faktu. Když o armádě řekneme, že byla „velká“, bude nejspíše v pochopení čtenářů onoho článku menší než armáda „obří“. Stejně tak když po autonehodě televizní reportér řekne, že do sebe auta „vletěla“ místo „vrazila“, bude diváky vnímaná rychlost aut vyšší (Táborský, 2019).

Další hojně využívanou technikou a zneužívanou psychologickou tendencí je vytváření a používání vlastních narativů. Lidé jednodušeji sledují a vstřebávají informace, když jsou jim podány ve formě příběhů. Vnímání našich zkušeností jako příběhů (narativů) je totiž jeden z hlavních způsobů, kterým je organizujeme (Safire, 1981). **Narativ** na rozdíl od samotného blízkého synonyma „příběh“ sestává ze dvou dimenzí. Ze samotného příběhu – toho, co vyprávíme – a z narativního diskurzu – způsobu, kterým příběh vyprávíme (Abbott, 2014). Pojem úzce souvisí s pojmem rámování. Mohli bychom říci, že příběhu dáváme jiný rámec, a stejně tak to, že u narativu změním diskurz. Takovou změnou rámce či diskurzu vznikají **alternativní narativy**, které často využívají právě dezinformátoři. Nepravdivá či jinak zavádějící informace tak dostává větší zázemí v narativu a může být obtížnější ji vyvrátit. Alternativní narativy tak pomáhají aktérovi, který dezinformace vytváří, obhajovat svou pozici a dosahovat svých cílů.

Dezinformátoři zároveň využívají existence předsudků ve společnosti a v nás samých. Předsudky nejsou nutně negativní věc. Pomáhají nám s orientací ve složitém světě, aniž bychom o všem, co vnímáme, museli vynášet racionální soudy. O některých věcech jednoduše vynášíme soudy automaticky, iracionálně, Kahneman by řekl, že je vynáší náš Systém 1 – tedy že náš mozek reaguje automaticky, rychle, bez žádné nebo téměř žádné záměrné kontroly z naší

strany (Kahneman, 2011). V případě dezinformací je ale tento přirozený způsob našeho uvažování a vytváření předpokladů naší výraznou slabinou. Díky němu se totiž ti z nás, kteří uvěří nějaké dezinformaci, zahrabávají hlouběji a hlouběji do pomyslné Alenčiny nory, ze které je poté velmi těžké a náročné nás dostat zpět. Proč tomu tak je? Příčinu hledejme v psychologickém efektu, který se nazývá **kognitivní disonance**. Rozumět jí můžeme takto – když se setkáme s nějakým postojem nebo názorem, který nám není vlastní, není nám to příjemné a chceme přirozeně dosáhnout kognitivní rovnováhy, ve které bude nový postoj nebo názor dávat smysl v rámci našeho dřívějšího postoje (Festinger, 1962). Tak abychom se nemuseli změnit a nemuseli přehodnocovat své dřívější názory. Proto často slyšíme, že nemá smysl přesvědčovat přesvědčené, a proto když vyvrátíme dezinformaci faktickou pravdou, můžeme tak způsobit, že dezinformaci dotyčný věří ještě více než předtím.

Existuje celá řada dalších manipulativních technik, které můžeme spojit s dezinformacemi, jejich producenty a šířiteli. Od **svalování viny, fabulace, nálepkování (labelling) přes apel na strach, názor autora ve zpravodajství, relativizaci, démonizaci až po využívání manipulativního audiovizuálního obsahu** (Swedish Civil Contingencies Agency (MSB), 2019). Tyto techniky a v tomto pořadí podle četnosti využití monitorovali Gregor a Vejvodová na největších českých dezinformačních serverech (Gregor & Vejvodová, 2016).

Svalováním viny se přisuzuje vina za určitou událost někomu, komu nepřísluší, a to bez dodání důkazů. Jde například o (téměř zlidovělý) obrat, který dnes využívají někteří vysoce postavení politici i mediální komentátoři, „Za všechno může Kalousek.“ (Honzejek, 2020). Tento příklad svalování viny však časem Miroslav Kalousek přerámoval – nebo se o to alespoň dlouhodobě pokouší – dodáváním pozitivního nebo humorného kontextu tomuto tvrzení (TOP 09, 2014).

Fabulace (angl. fabrication) je technika, která využívá publikování informací nezaložených na pravdě – informací smyšlených, lživých – a podává je cílové skupině tak, že ji uvádí v omyl a přesvědčuje ji o tom, že jde o informace legitimní (Swedish Civil Contingencies Agency (MSB), 2019).

Relativizace dává pravdivé informaci kontext, kterým se zmenšuje její důležitost a tzv. „rozmělnuje pravdu“ – nebo se dá také říci, že z faktu dělá věc k diskuzi. Výsledkem poté je domněnka, že pravda je někde mezi dvěma či více narativy. Jako to bylo například při ruské

invazi na Ukrajinu v roce 2014, kdy ruská propaganda komunikovala narativ, že válka ve východních částech Ukrajiny, Donbasu a Luhansku, je válka občanská a boj za svobodu místních utlačovaných obyvatel (Sedláček, 2014). K této relativizaci ostatně dochází i během konfliktu, který probíhá v době, kdy píšu tuto práci. Ruská propaganda tentokrát využívá narativu, který tvrdí, že válka na Ukrajině není válkou, nýbrž „speciální vojenskou operací“ (Ježek, 2022).

Démonizace je technika, která určitou osobu, organizaci nebo stát vykresluje jako opravdové zlo, které za všechno může (Táborský, 2019). Tato technika je všem Čechům známá buď z první ruky nebo z učebnic nedávného dějepisu. Využíval ji komunistický režim pro označení západních zemí jako „těch zlých imperialistů“ (Pruša, 2011).

Manipulativní audiovizuální obsah může využívat jednu nebo více těchto technik a má za úkol podpořit důležitost a opravdovost sdělení, i když se sdělením vůbec nesouvisí nebo je zfalšovaný (Táborský, 2019). Manipulovat médií může dezinformátor i díky **informační asymetrii** – jako původce informace má totiž zpravidla více informací než novinář, který skutečnost popisuje či jinak dokumentuje (Táborský, 2019). I proto je role novinářů a jejich editorů v boji s dezinformacemi velmi důležitá (Ireton & Posetti, 2018).

Poslední technika, kterou v této kapitole rozeberu podrobněji, je známá odborníkům na komunikaci z veřejného, ale i ze soukromého sektoru. Stejně jako většinu výše zmíněných technik ji totiž lze využívat i při přípravě transparentní komunikace, která nijak nepřekračuje mantinely práva a nemá úmysl poškodit. Na mysli mám definování a využívání **cílové skupiny**. Tedy vybraného segmentu lidí (v soukromém sektoru zákazníků, ve veřejném voličů, v případě této práce spíše obecněji obyvatel určitého státu) s předem definovanými sociálními a demografickými prvky, které jsou jim společné (Klöckner, 2015). Pomocí postupného poznávání cílové skupiny a jejího chování je poté možné lépe a úspěšněji cílit a přizpůsobovat narativy či jednotlivá sdělení tak, aby měly na cílovou skupinu požadovaný efekt.

V této podkapitole jsem již vysvětlil, jak je možné, že na nás dezinformace působí. Proč je jejich působení špatné či nějak závadné? V čem je **nebezpečí dezinformací**? V konečném důsledku je to podle Kartouse (2018) až rozklad celé demokratické společnosti. K takové situaci můžeme dospět tím, že dezinformátoři cíleně budou **snižovat důvěru** v relevantní

odborníky, politiky a názorové vůdce a ve vládní instituce – tato důvěra již dlouhodobě klesá (Edelman, 2022) – a budou pomocí výše zmíněných technik rozdělovat společnost na dva pomyslné tábory „my“ a „oni“ (Bezmenov, 2011). Toto rozdělení na dvě sociální kategorie **ospravedlňuje i válku** – dehumanizací či prostým odlišením „těch druhých“ od „nás“ (Rigel, 2020). V neposlední řadě je také možným následkem snižování důvěry v instituce i snížení důvěry v demokracii samotnou a postupný **rozpad demokratického státu** (Presl, 2022; Prokop, 2020). Jak se těmto následkům působení dezinformací můžeme vyhnout a jak proti dezinformacím v různě dlouhodobých horizontech můžeme bojovat, popisuji v následující podkapitole.

2.3.3 Jak bojovat proti dezinformacím

Pro boj s dezinformacemi je známo už několik více či méně efektivních nástrojů a postupů, které jsou používány především v zahraničí. Podle odborníka na strategickou komunikaci a hybridní hrozby Jakuba Kalenského existují **čtyři linie obrany** proti informačním hrozbám, které můžeme využívat z pozice státu – **dokumentování hrozby, šíření povědomí o hrozbě, opravování slabin využívaných informačními agresory a trestání informačních agresorů** (NÚKIB, 2020; IS2, 2022). Jednotlivé linie mohou při nečinnosti státu suplovat či doplňovat neziskové organizace nebo externí partneři, které stát najme. Kalenský zmiňuje, že aktuálně se například dokumentováním hrozby jak v zahraničí, tak i v České republice zabývají některé neziskové organizace (Čeští elfové, Demagog.cz, NELEŽ, Manipulátoři.cz, Evropské hodnoty...) a vybrané, úzce zaměřené útvary státní správy (NÚKIB¹, CTHH, Armáda ČR...). Podle Presla takový stav není žádoucí a nepostačuje potřebě státu na to, aby se s dezinformacemi efektivně vypořádal (Presl, 2021).

Aktuálně bychom tak mohli říci, že Česká republika bojuje proti dezinformacím a informačním hrozbám nedostatečně a do strategické komunikace státu bychom tak měli více investovat (Presl, 2022; Písařovicová, 2022). Dokumentování hrozby a šíření povědomí o ní možná zvládnou suplovat neziskové organizace, ale další linie obrany, které Kalenský navrhuje, už musí postavit stát samotný – jako například linii trestání informačních agresorů, kde již v posledním roce začaly padat první rozsudky (Kabrhelová & Magdoňová, 2022). Podrobně se zaměřím na třetí linii obrany – **opravování slabin využívaných informačními agresory**. Jaké

---

¹ NÚKIB = Národní úřad pro kybernetickou a informační bezpečnost (<https://www.nukib.cz/cs/>)

pro toto opravování slabin či přímou obranu a vyvracení dezinformací máme nástroje? A jak tyto nástroje můžeme a máme využívat?

Z pozice státu máme hned několik možných způsobů, jak opravovat slabiny, které informační agresori využívají. Těmi hlavními jsou **cenzura, debunking, prebunking a budování odolnosti** (Swedish Civil Contingencies Agency (MSB), 2019; CTHH, 2022). Všechny tyto nástroje mají svá pro i proti a více či méně jsou používány v zahraničí, kde můžeme najít i lekce aplikovatelné v České republice. Zavedením efektivního systému, který by umožnil využívání těchto nástrojů v dostatečné míře, se ve své práci zabývá Presl (2021).

Začneme z pohledu proveditelnosti nejjednodušším nástrojem, který má stát k dispozici – cenzurou. **Cenzura** je akt, jehož cílem je změnit nebo potlačit mluvený nebo psaný projev (Bachová, 2007). Stát tohoto nástroje využívá jednoduše tak, že zakáže či omezí šíření informace. Například tím, že zakáže fungování médiu v online prostoru (Dragoun & Bartoníček, 2022; Pancíř, 2022). K využívání tohoto nástroje se ale typicky uchylují spíše nedemokratické státy. V demokratických režimech je použití cenzury napadnutelné eticky a často i právně (Pokorný, 2022).

Často zmiňovaným nástrojem, který může stát pro boj s dezinformacemi využívat, je tzv. „debunking“. Pojem **debunking** označuje vyvracení nepravdivé informace či uvádění informace na pravou míru v případě nepřesností – ať už zamýšlených či vzniklých nedopatřením (Dentith, 2021). Debunkingu jako nástroje pro boj s dezinformacemi využívají některé státy na denní bázi, např. Velká Británie a Tchaj-wan (Presl, 2021). Jedná se ale o krátkodobé řešení, které samo o sobě zajisté pro boj s dezinformacemi nestačí. Zároveň u použití tohoto nástroje hrozí, že vyvrácením dezinformace (debunkováním) dosáhneme toho, že jí dodáme validitu a vlivem kognitivní disonance utvrdíme její příjemce v tom, že dezinformace je pravdivá a my jako stát naopak lžeme (Festinger, 1962).

Nástrojem podobným debunkingu je tzv. **prebunking**. V tomto případě místo vyvrácení již rozšířené dezinformace předem varujeme, že se taková dezinformace může začít šířit, uvádíme ji rovnou na pravou míru a připravujeme tak obyvatele státu na to, že v jejich okolí, v jejich informačním prostoru, se taková dezinformace může začít šířit. Obdobně s přípravou obyvatele státu pracuje tzv. **inokulační teorie**, která připodobňuje zvyšování psychické odolnosti

jednotlivce vůči dezinformaci k očkování vůči chorobě (Dillard & Shen, 2013). S tímto nástrojem má hojně zkušenosti výše zmíněný Tchaj-wan, kde odpovědět na objevující se dezinformaci odpovídajícím způsobem trvá řádově desítky minut (Butler, 2019; Dickey, 2019). V tom, zda je efektivnější debunking, nebo prebunking, stále není jasno, i když některé výzkumy naznačují spíše to, že debunkování funguje lépe (Coldewey, 2021).

Budování odolnosti je nástroj boje proti dezinformacím, na který se soustředím v této práci. Důvodem pro to je i fakt, že budování odolnosti zefektivňuje všechna další opatření, která z pozice státu můžeme zavést (Presl, 2022). Podrobněji o tomto nástroji píšu níže v kapitole „Budování odolnosti“.

2.4 Jak s dezinformacemi bojuje Česká republika

V České republice se již problematikou dezinformací několik let zabývají neziskové organizace (Čeští elfové, Demagog.cz, NELEŽ, Manipulátoři.cz, Evropské hodnoty, PSSI, ELPIDA, Transitions a další), některé úzce specializované orgány státní správy (NÚKIB, CTHH, Armáda ČR, Úřad vládního zmocněnce pro média a dezinformace a další) a v posledním roce se možným negativním vlivem dezinformací na svůj byznys zabývá i soukromý sektor (Buřivalová, 2021). Aktuální situace s výrazným vlivem válečného konfliktu na Ukrajině zároveň ukazuje, že širokou problematiku informačních operací i specifitěji dezinformace vnímají jako hrozbu i politici (Bartoníček, 2022). Chybějící politická vůle zabývat se problematikou dezinformací přitom podle expertů dříve vždy chyběla (Ciroková, 2022). Můžeme tedy říci, že prvotní kritérium, které předchází samotnému boji s dezinformacemi – uznání toho, že dezinformace jsou problém – je již splněno. Proti hrozbě dezinformací ale podle všeho stále chybí systémová odpověď (Presl, 2022; Písařovicová, 2022).

Absenci systematických nástrojů k obraně proti dezinformačním kampaním ostatně zmiňuje jako jedno z bezpečnostních rizik i Ministerstvo vnitra v **Auditu národní bezpečnosti** (Ministerstvo vnitra České republiky, 2016). Ministerstvo vnitra v tomto dokumentu již kategorizuje šíření dezinformací jako hrozbu s vysokou nebezpečností. Zároveň konstatuje, že proti této hrozbě nemáme účinnou systematickou obranu, naše populace ani úředníci a klíčoví zaměstnanci státní správy proti ní nejsou odolní. Jakými způsoby jednotlivé složky státní správy či další aktéři proti dezinformacím bojují? Kromě reaktivních kroků souvisejících

s válečným konfliktem na Ukrajině, ojedinělých případů souzení a trestání informačních agresorů a ojedinělých mediálních kampaní viditelné konkrétní kroky orgánů státní správy spíše chybí (Dragoun & Bartoníček, 2022; Valášek, 2022; Bartoníček, 2022). Orgány státní správy, které informační hrozby včetně dezinformací mají ve své gesci, existují, ale jejich působnost je do velké míry omezená (Havlíček, 2021).

Součástí Ministerstva vnitra České republiky je specializované oddělení, které se informačními hrozbami včetně dezinformací má zabývat – **CTHH** (Ministerstvo vnitra České republiky, 2021). CTHH v rámci funguje jako analytické, koncepční a komunikační pracoviště, přičemž se podle veřejně dostupných zdrojů nejvíce zabývá analytickou a publikační činností. V roce 2020 například CTHH vypracovalo a vydalo manuál zabývající se budováním odolnosti vůči informačním vlivům na vysokých školách a také překlad britského handbooku RESIST pro boj s dezinformacemi (CTHH, 2020; CTHH, 2022). Aktuálně během válečného konfliktu na Ukrajině CTHH monitoruje ruské dezinformační narativy a fakticky informuje o tom, které to jsou (CTHH, 2022).

Nejnovějším orgánem státní správy, který se problematikou dezinformací zabývá, je **Úřad zmocněnce pro oblast médií a dezinformací**. Ten má koordinovat boj s dezinformacemi a odpověď jednotlivých ministerstev či dalších složek státní správy. Nadto má zároveň doporučovat média, která pro strategickou komunikaci mají vláda a stát používat (Vláda ČR, 2022). Zřízení úřadu zmocněnce je podle odborníků správný krok, který je ale zároveň nedostatečný. Úřad by podle nich měl sestávat z mnoha odborníků, a nikoliv z jednoho (Presl, 2022; Písařovicová, 2022).

Z veřejně dostupných zdrojů je také patrné, že hrozbu informačních operací monitoruje i **Bezpečnostní informační služba (BIS)**, která zpravodajskou činnost vedoucí k zabezpečení informací o záměrech a činnostech namířených proti demokratickým základům, svrchovanosti a územní celistvosti České republiky a o zpravodajských službách cizí moci uvádí jako svou oblast zájmu už ve výroční zprávě z let 1996 a 1997 (Bezpečnostní informační služba, 1998). První zmínky o dezinformacích jako nástroji informačního působení cizí moci vedoucího k ovlivnění české společnosti tak, jak je chápe tato práce, najdeme ve výroční zprávě BIS z roku 2016, kdy zároveň Ministerstvo vnitra České republiky vydalo Audit národní bezpečnosti (Bezpečnostní informační služba, 2017). Zmínky o dezinformacích ve výročních zprávách

narůstají, v té z roku 2020 jich najdeme 16, a to nejvíce v souvislosti s dezinformačními narativy o covidu-19 a o dostavbě dalšího bloku jaderné elektrárny v Dukovanech (Bezpečnostní informační služba, 2021).

Obranou českého státu proti kybernetickým a informačním hrozbám se zabývá také speciální jednotka Armády České republiky – **Velitelství kybernetických sil a informačních operací** (VeKYSIO). To se stará o připravenost Armády ČR čelit informačním vlivovým operacím, a sice tím, že školí vojáky i členy aktivních záloh v oblasti kyberbezpečnosti, ale i v oblasti informační bezpečnosti a best practices. Samo Velitelství je zároveň schopné informační vlivové operace po schválení Parlamentem ČR vést (Armáda ČR, 2022). Svou činností zasahuje tedy do dvou linií obrany – dokumentování hrozby a opravování slabín využívaných informačními agresory.

NÚKIB se informačními hrozbami a informačními vlivovými operacemi včetně dezinformací zabývá spíše po technické stránce. Tomuto zaměření odpovídá i dokument, ve kterém NÚKIB definuje oblasti, na které se chce soustředit, a cíle, kterých chce NÚKIB sám nebo v koordinaci s dalšími složkami státní správy dosáhnout v daném časovém horizontu (NÚKIB, 2021). Kromě kladení důrazu na důležitost strategické komunikace, umění sebevědomě reagovat na kybernetické a hybridní (potažmo tedy i informační) hrozby a budování odolné společnosti, které zmiňuje Akční plán k Národní strategii kybernetické bezpečnosti České republiky na období let 2021 až 2025, se NÚKIB také věnuje aktivní ochraně státu, doporučuje opatření vládě a dalším složkám státní správy, navrhuje regulace, zabývá se vlastním výzkumem a pořádá konference, na kterých se objevují i odborníci na informační hrozby a obranu proti nim (NÚKIB, 2020).

Do velké míry fungující je podle Havlíčka (2021) infrastruktura neziskových organizací, které se problematikou dezinformací zabývají. Každá z nich se věnuje jedné specifické činnosti, kterou považuje za efektivní a důležitou, a byť je jejich činnost odborníky považována za zásadní, systémové řešení musí přijít na úrovni státu (Presl, 2022; Havlíček, 2021; Písařovicová, 2022). A jak konkrétní **neziskové organizace** v České republice s dezinformacemi bojují?

Z výše zmíněných čtyř pilířů obrany proti informačním hrozbám se nejvíce neziskových organizací (i někteří novináři) zabývá první linií – dokumentováním hrozby. Uskupení **Čeští elfové** monitoruje informační hrozby, hledá původce dezinformací a monitoruje média, která samo považuje za dezinformační, a poukazuje na dezinformační kampaně (Janoušek, 2018). Čeští elfové pravidelně publikují veřejně dostupné monitorings dezinformačních webů a monitorings dezinformačních narativů na sociálních sítích (Čeští elfové, 2022).

Dokumentováním hrozby se zabývá také web **Manipulátoři.cz**. Ten ale kromě dokumentování hrozby a šíření povědomí o ní využívá i jednu z technik opravování slabin využívaných informačními agresory – debunking. Ex post fact-checkingem vyvrací jednotlivé dezinformace, které se v českém informačním prostoru objevují (Manipulátoři.cz, 2022). Fact-checkingu se věnuje i nezisková organizace **Demagog.cz**, která se specializuje na fact-checking politický, a ne přímo dezinformace (Demagog.cz, 2022). Nerozděluje tedy výroky politiků na dezinformace a misinformace, pouze ověřuje, zda je či není výrok pravdivý – i tak ale svým dílem přispívá k vyvracení dezinformačních narativů, které někteří političtí představitelé rozšiřují (Redakce E15, 2021).

Opravování slabin, které využívají informační agresori, se věnuje nezisková organizace **NELEŽ**, která svou činností vyzývá soukromé společnosti, aby nenakupovaly inzerci na dezinformačních webech a tím snížily lukrativnost jejich provozování (NELEŽ, 2022). Vzhledem k tomu, že jednou z hlavních motivací provozovatelů dezinformačních webů je právě jejich ziskovost, může být tento přístup dobrým způsobem, jak omezit šíření dezinformačních narativů. Dopady jejich činnosti na zisky majitelů dezinformačních webů nejsou ale bohužel známy.

Další tři neziskové organizace, které se dezinformacemi v rámci svojí širší agendy zabývají, jsou **Evropské hodnoty**, **Asociace pro mezinárodní otázky (AMO)** a **Prague Security Studies Institute (PSSI)**. Všechny tři se problematice věnují především publikační činností a organizováním konferencí, kde se potkávají odborníci, úředníci a politici. Projekt **Kremlin Watch** Evropských hodnot zpracovává a vydává výroční zprávy o vývoji české dezinformační scény (Kremlin Watch, 2021). Odborníci AMO vydávají stanoviska k aktuálnímu stavu připravenosti státu v otázce informační bezpečnosti a nabízí konkrétní doporučení (Havlíček & Yeliseyeu, 2021; Presl, 2021; Presl, 2022). Stejně jako uskupení Čeští elfové se tedy věnují

prvním dvěma liniím obrany proti informačním agresorům – dokumentováním hrozby a šířením povědomí o ní. Nad rámec toho nabízí konkrétní doporučení, jak by stát měl postupovat v dalších liniích obrany.

Vzdělávání je jednou z cest, kterou odborníci zmiňují jako z dlouhodobého hlediska efektivní způsob boje s informačními hrozbami (Táborský, 2019; Presl, 2022). Konkrétně zvyšování mediální gramotnosti obyvatelstva především prostřednictvím vzdělávání je zmíněno jako jedna z priorit i ve strategických dokumentech Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy České republiky (Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, 2020). Zatím ale žádné systémové opatření, které by mediální gramotnost či **mediální výchovu** uvádělo jako povinnou součást školských osnov, neexistuje. Zvyšováním mediální gramotnosti a její výukou se zabývají jednotliví učitelé – často učitelé společenských věd – a některé neziskové organizace. Hlavní významnou neziskovou organizací, která mediální výchovu na školách pomáhá učit, je **Člověk v tísni**. Člověk v tísni dodává učitelům materiály k výuce, pořádá pro ně školení a pořádá výukové semináře v rámci projektu Jeden svět na školách (Člověk v tísni, 2022). Zvyšováním mediální gramotnosti se zároveň zabývá neziskové organizace **ELPIDA** a **Transitions**, které se věnují cílové skupině seniorů. Ta je totiž podle nich – což vyplývá i z výzkumu STEM – jednou z nejnáchylnějších skupin na podřízení se psychologickým vlivům dezinformačních narativů (ELPIDA, 2022). Odborníci se ale shodují na tom, že bez systémového řešení se úroveň mediální gramotnosti v české populaci výrazně nezmění.

Dvěma způsoby opravování slabin využívaných informačními agresory se plánuje zabývat **Středoevropská observatoř digitálních médií** (CEDMO), která svou činnost zahájila v únoru 2022, a tedy o výsledcích jejího snažení není dostatek informací (Jetmar, 2022). Plánuje se ale věnovat ověřování faktů a budování mediální gramotnosti v české populaci, čímž by suplovala funkce, které podle některých odborníků má mít ve své gesci především stát samotný (Presl, 2022; Písařovicová, 2022; NÚKIB, 2020).

2.5 Jak s dezinformacemi bojuje Estonská republika

Estonská republika si je vědoma hrozby informačních vlivových operací o poznání delší dobu než Česká republika. O odolávání pokusům ovlivnit estonskou populaci se estonský stát pokoušel už v roce 2007, kdy ruská dezinformační kampaň zaměřená především na rusky

mluvící estonskou menšinu vyvolávala nepokoje na základě přesouvání bronzové sochy vojáka v Tallinnu (Jankowicz, 2020; Yee, 2022). Dezinformace a obecněji informační vlivové operace chápe Estonská republika jako nebezpečí pro demokratické zřízení (KAPO, 2022). Za největší informační hrozbu považují estonští akademici i úředníci vliv Ruské federace (Veebel, 2015; KAPO, 2022). Ruský vliv se podle odborníků dá v Estonsku sledovat už od jeho osamostatnění v roce 1991 a nabývá forem politiky zaměřené na rusky mluvící obyvatelstvo, podpory energetické závislosti, špionáže a v neposlední řadě i informačních vlivových operací včetně dezinformačních kampaní (Kivirähk, 2010). V tom se Estonsko od České republiky neliší, právě naopak.

Estonsko zároveň splňuje první podmínku pro schopnost účinně bojovat s dezinformacemi – uznání, že dezinformace a informační vlivové operace jsou problém. V období českého Auditů národní bezpečnosti obdobně nazvané **National Security Concept**, tedy „Koncepte národní bezpečnosti“, z roku 2017 se o hrozbě zahraničních informačních vlivů mluví hned několikrát a v závěru je jako jeden z cílů zmíněno, „vylepšení strategické komunikace pro zesílení společenské koheze a posílení mezinárodního obrazu země, stejně tak konsolidace psychologické obrany pro neutralizování nepřátelských informačních útoků“ (Republic of Estonia Government Office, 2017). Estonská republika tímto ukazuje, že jedním z hlavních bezpečnostních cílů země je právě budování odolnosti.

Pojďme se podívat, jaké státní i nevládní instituce v Estonsku s dezinformacemi bojují a kterou z linií obrany – dokumentování hrozby, šíření povědomí o hrozbě, opravování slabin využívaných informačními agresory a trestání informačních agresorů – se zabývají. Ty nejpodstatnější instituce jsou tři – Government Office a jeho National Security and Defence Coordination Unit, estonská armáda a KAPO.

Podobně jako je tomu v dalších zahraničních zemích je v Estonsku jednou z nejdůležitějších částí státní správy, která se informačními hrozbami zabývá, specializovaná část kanceláře vlády (obdoba k našemu Úřadu vlády ČR) – the **National Security and Defence Coordination Unit** jakožto součást **Estonian Government Office** (Republic of Estonia Government Office, 2017). Stejný model u nás doporučují i někteří odborníci (Presl, 2021). Tato specializovaná část estonského úřadu vlády má za úkol koordinovat obranu proti informačním hrozbám, včetně dezinformací, a to napříč celým státním sektorem (Republic of Estonia Government

Office, 2022). Zabývá se tedy Kalenského prvními třemi liniemi obrany – dokumentováním hrozb, šířením povědomí o hrozbě a opravováním slabin využívaných informačními agresory.

Estonská tajná služba **KAPO** (Kaitsepolitseiamet) se obdobně jako česká BIS zabývá především činnostmi vedoucí k zabezpečení informací o záměrech a činnostech namířených proti demokratickým základům, svrchovanosti a územní celistvosti. Má tedy za úkol hrozbu především dokumentovat a šířením povědomí o ní směrem do státní správy samotné i zvyšovat odolnost estonských úředníků (KAPO, 2022). Dezinformace ve svých výročních zprávách označuje jako součást zlomyslné snahy podpořit pnutí ve společnosti.

V Estonsku je také celá řada neziskových organizací, které suplují či doplňují roli státu v boji s informačními vlivovými operacemi. Věnují se podobnému spektru činností jako neziskové organizace v České republice. Konkrétně se jedná o bezpečnostní think-tank ICDS a občanskou debunkingovou a vzdělávací iniciativu Propastop.

Estonský think-tank **International Centre for Defence and Security** (ICDS) se zabývá především šířením povědomí o hrozbě, a to formou pořádání konferencí, vydávání tiskových zpráv, nezávislým výzkumem a koordinací expertů na komunikaci, bezpečnost a mezinárodní vztahy (ICDS, 2022). Mohli bychom říct, že jde o estonskou obdobu české Asociace pro mezinárodní otázky s tím rozdílem, že má užší specializaci právě na otázky bezpečnosti a obrany, včetně informačních hrozeb. Zároveň pořádá mezinárodně navštěvovanou konferenci, která se zaměřuje na budování odolnosti – Resilience League (Teperik, 2020).

Propastop je nezávislá nezisková organizace, která se snaží svou publikační činností upozorňovat na dezinformace či jiné zahraniční informační vlivové operace v estonském informačním prostoru (Propastop, 2017). Organizaci Propastop zčásti dobrovolnický organizuje a spravuje Defense League – estonská obdoba českých Aktivních záloh. Věnuje se tedy dokumentování hrozby a šíření povědomí o hrozbě.

Velmi důležitou roli v systému obrany proti informačním hrozbám včetně dezinformací hraje koordinovaná **spolupráce státní správy s novináři**. Tato spolupráce pracuje s tzv. síťovým přístupem (z anglického „network approach“), kdy ústřední komunikační tým, který je součástí estonského Government Office, navazuje spolupráci s institucemi v rámci státní správy,

neziskovými organizacemi, médii a soukromými společnostmi s cílem odolávat společně informačním hrozbám (Lubianiec et al., 2021). Součástí této spolupráce jsou školení pro všechny stakeholdery včetně novinářů, kteří poté kladou vyšší důraz na fact checking, existence tzv. horké linky, kam mohou stakeholderi v případě pocitu ohrožení informační hrozbou zavolat, a také velmi frekventované schůzky s novináři, na kterých jsou informováni o aktuálních postupech při obraně státu proti informačním hrozbám.

2.6 Budování odolnosti

Resilience neboli **odolnost společnosti** (v našem případě občanů určitého státu) je schopností/kapacitou skupiny lidí udržovat soudržnost v komunitě nebo národu, udržet nebo zlepšit svůj blahobyt tváří v tvář výzvám, které je ohrožují (Lamont & Hall, 2013). Můžeme zjednodušeně říci, že jde o schopnost držet spolu v těžkých časech. Podle Benklera (Faris et al., 2018) a dalších (Humprecht et al., 2020) jsou společnosti (či systémy) s vysokou mírou resilience odolnější i proti dezinformacím, protože jednoduše nejsou pro jejich šíření dobrým prostředím a dezinformace se tak nedostanou k dostatečnému množství lidí. Pojďme si odpovědět na otázky pro tuto práci zásadní – jak se odolnost buduje? Jak se měří?

Nejprve se podívejme na to, **jak se odolnost měří a podle jakých kritérií se určuje**. Porozumění těmto kritériím a metrikám nám pomůže pochopit, co dělat, aby se samotná míra odolnosti zvyšovala, a výstupy z těchto kvantitativních výzkumů budou informovat otázky v mém vlastním výzkumu. Měření odolnosti se věnuje mezinárodní průzkum pod příznačným názvem Disinformation Resilience Index in Central and Eastern Europe, který vyšel v roce 2018 (Yeliseyeu & Damarad, 2018) a poté v roce 2021 (Havlíček & Yeliseyeu, 2021). Ten míru odolnosti státu vůči dezinformacím stanovuje ve třech kompozitních (složených) indikátorech – vystavení populace médiím pod vedením Kremlu (indikátor A), kvalitě systematických odpovědí (indikátor B) a zranitelnosti v digitálním válčení (indikátor C). Každý z indikátorů se skládá ze čtyř a více proměnných, které spolu i podle zúčastněných výzkumníků více či méně souvisí. **Disinformation Resilience Index (DRI)** je poté sestaven na základě kvalitativního výzkumu se zapojením minimálně 20 edukovaných respondentů z dané země (Yeliseyeu & Damarad, 2018). Ti sami subjektivně na škále 0–4 body hodnotí kvalitu dané proměnné (dostatek legislativních opatření, důvěru v ruská média, přítomnost debunkingových iniciativ atd.). Právě proměnné, které jsou na vstupu tohoto výzkumu, budou sloužit jako jeden z hlavních zdrojů pro okruhy otázek do dotazníku a pro interview guide tohoto výzkumu.

Limitace výzkumu, které musíme mít na paměti, jsou z mého pohledu dvě – malý vzorek a nemožnost generalizovat výsledky. Stojí ale za zmínku, že obdobným způsobem jsou prováděny i výzkumy důvěry jako Edelman Trust Barometer (Edelman, 2022).

Druhým zdrojem pro okruhy otázek ve vlastním výzkumu bude již výše zmíněný rámec pro mezinárodní srovnání odolnosti vůči online dezinformacím (Humprecht et al., 2020). Ten pracuje se **12 dimenzemi** (politické prostředí, populistická komunikace, společenská polarizace, mediální prostředí, důvěra ve zpravodajská média, síla veřejnoprávních médií, sdílená média, ekonomické prostředí, velikost online mediálního trhu, míra konzumace zpravodajství přes sociální sítě, vystavenost online dezinformacím) pro složení vlastního kompozitního indikátoru, kterým hodnotí míru odolnosti dané země vůči dezinformacím. Právě tyto dimenze mi poslouží jako vodící linky při výběru okruhů otázek a témat pro rozhovory.

2.6.1 Strategická komunikace a budování odolnosti

Strategická komunikace hodnotových narativů směrem k vlastním občanům je jedním z hlavních způsobů budování odolnosti (Swedish Civil Contingencies Agency (MSB), 2019). I tak ale sama o sobě vliv dezinformací na společnost nevyřeší a je nutné ji kombinovat s dalšími kroky (Presl, 2022). Dlouhodobé komunikování hodnot demokratického státu, demokratických hodnot a výhod demokratického režimu je i dalšími autory zmiňováno jako účinný způsob budování odolnosti (Yeliseyeu & Damarad, 2018). Proto je pro nás důležité pochopit, co **strategická komunikace** je. Můžeme ji chápat jako multidisciplinární fenomén – ostatně stejně jako komunikaci samotnou – vliv na ni mají komunikační a mediální studia, marketingová komunikace, reklama, public relations, využívá však také poznatky pramenící ze sociologie, psychologie, politologie, veřejné politiky či ekonomie. Teoretických východisek, která strategickou komunikaci definují, je opravdu mnoho, ale pro účely této práce použijme velmi rozšířenou definici kolektivu autorů kolem Betteke van Rulerové, „[strategická komunikace] je záměrné/úmyslné využití komunikace organizací s účelem splnění jejího cíle“ (Hallahan et al., 2007). V případě této práce je organizací myšlen stát, případně konkrétní státní instituce jako vláda, ministerstvo či specializovaný výbor nebo oddělení. Cílem poté bude v našem případě například zvýšení odolnosti daného státu vůči dezinformacím, jejich vyvrácení či komunikování hodnot státu a následné zvýšení důvěry občanů v jeho instituce. Pro úplnější pochopení strategické komunikace zmiňme další, o něco širší definici, „Komunikace je strategická, když je naprosto konzistentní s misí, vizí a hodnotami organizace

a když dokáže vylepšit strategickou pozici a konkurenceschopnost. “ (Ruler, 2018) Zde se mise, vize a hodnoty vztahují ke státu a vylepšením strategické pozice bude v našem případě spíše i její nezhoršení, ke kterému by mohlo dojít v případě, že bychom z pozice státu dezinformace a další nástroje informačních vlivových operací nechali volně působit. V tomto případě naším nekomunikováním či naší nečinností z pozice státu může získat výhodu – a často přirozeně získává – komunikující protistrana (Luhmann, 1992; Watson, 1978).

Zásadní pro nás bude i pochopení toho, jak vlastně stát (případně vláda či jiné státní instituce) komunikuje, a teoretické koncepty, které vládní komunikaci definují, a co o ní soudí. Nejprve zmiňme, že používání **vládní komunikace** v praxi přisuzují jak akademici, tak pracovníci ve státní správě velkou důležitost, a to obzvláště v demokratických režimech (Heger, 2012; Liu et al., 2012). Samotná definice vládní komunikace (anglicky government communication) má svůj původ v anglosaském světě, kde „vládní“ znamená nejen samotnou vládu jako nejvyšší exekutivní orgán v zemi, ale zároveň komunikaci všech součástí státní správy včetně prezidenta, předsedy vlády, starostů, primátorů atd. (Sanders & Canel, 2013; Soukeník, 2018). I pro účely této práce tedy pojem vládní komunikace chápeme tak, že zahrnuje veškerou komunikaci jakéhokoliv orgánu státní správy či jakéhokoliv státní instituce či jejich představitelů.

Kromě využívání komunikačních nástrojů a existence dlouhodobého plánu komunikovat narativy, které souzní s našimi vlastními hodnotami, existuje celá řada méně či více dlouhodobých opatření a kroků, které mají státy k dispozici a které jsme si představili v minulých podkapitolách. Na to, jak Česká republika a Estonská republika přistupují k budování odolnosti, se zaměřuje vlastní výzkum v praktické části práce.

2.7 Nástroje srovnání

V rámci hledání jednotlivých kategorií, fenoménů a finálních doporučení pro Českou republiku a Estonskou republiku je důležité přihlížet k odlišnostem v obou zemích. Ty vyplývají jednak ze samotného strukturálního nastavení systému boje s dezinformacemi a pojetí obrany proti informačním vlivovým operacím a jednak z kulturních a demografických odlišností obou zemí. Vstupem pro samotné srovnání bude v závěru jak samotná stavová analýza z teoretické části této práce, tak výstupy z kódování rozhovorů s vybranými odborníky z obou zemí (viz níže). Pojdme se podívat na důvod výběru Estonské republiky pro tento výzkum, systémové

strukturální odlišnosti ve zkoumaných zemích a na teoretické předpoklady nutné pro pochopení odlišného způsobu komunikování v obou zemích.

2.7.1 Zdůvodnění výběru Estonské republiky pro srovnání

Pro výběr Estonské republiky pro tuto komparativní studii mám několik důvodů. Hlavním důvodem byla **doporučení odborníků v předběžných rozhovorech** o problematice boje proti dezinformacím a dalším informačním hrozbám (Příloha 10 – Výzkumný deník). V rozhovoru s Jindřichem Oukropcem z FSV UK jsme probírali možnost studovat a inspirovat se systémy obrany proti informačním vlivovým operacím v několika zemích. Estonsko jsem z nich poté vybral já, a to z těchto důvodů:

1. Společná historie České i Estonské republiky za železnou oponou. Pozdější vstup obou zemí do mezinárodních organizací – především OSN a NATO (EU, 2022; EU, 2022; NATO, 2022).
2. Velký význam informačního vlivu Ruské federace a realita existence zemí v „ruské sféře vlivu“. O tom vypovídají i zdokumentované zásahy Ruské federace do koheze a demokratického smýšlení obou zemí a ruské přemýšlení o bývalých zemích SSSR jako o své sféře vlivu (Jankowicz, 2020; Jandourek & ČTK, 2008; Kivimäki, 2022).
3. Historická zkušenost obou zemí s dezinformacemi začíná v přibližně stejnou dobu. V Estonsku uměle vyvolanou společenskou krizí v souvislosti s přesunem památníku v Tallinnu. V České republice potom kauzou okolo stavby amerického radaru na českém území (Jankowicz, 2020).
4. Existující výzkumy, ve kterých se již obě země objevují a které tak dávají určitý referenční bod ke komparaci (Havlíček & Yeliseyeu, 2021; Yeliseyeu & Damarad, 2018).
5. Vysoká demografická podobnost obou zemí (World Data, 2022). Zároveň status malého či menšího státu z pohledu bezpečnostních studií (Vaicekauskaitė, 2017).

2.7.2 Systémové strukturální odlišnosti

Před samotným srovnáváním obou zemí, resp. před přebíráním některých lekcí či ponaučení z jedné země do druhé je dobré se podívat na specifika systémů, které v obou zemích fungují. Specificky na nastavení systému strategické komunikace, systému boje s informačními vlivy a budování odolnosti. V této podkapitole zmiňuji všechny systémové odlišnosti důležité pro finální doporučení v praktické části práce.

První a nejzásadnější systémovou odlišností je **míra rozpracovanosti a funkčnosti systémů** strategické komunikace a boje s informačními vlivy. V Estonské republice je tato míra poměrně vysoká, a to především z důvodu dlouhodobé prioritizace obrany státu včetně obrany proti zahraničním informačním vlivovým operacím (Yeliseyeu & Damarad, 2018). Systém strategické komunikace je v Estonsku do velké míry decentralizovaný a stát v něm má především usměrňovací, vzdělávací a poradní roli, i když v některých konkrétních případech – např. během prvních vln pandemie covidu-19 – stát samotný vytváří, šíří a měří komunikační kampaně (Republic of Estonia Government Office, 2022). V České republice oproti tomu koordinované systémy strategické komunikace a boje s informačními vlivy teprve vznikají (Dohnalová & Doubravová, 2022; Vláda ČR, 2022). Jsou ale některé úřady, části státní správy či neziskové organizace, které se částečně kapacitou boje s dezinformacemi a kapacitou budování společenské odolnosti proti dezinformacím do jisté míry zabývají a které je pomáhají budovat. Jejich snahy ale nejsou dodnes nijak koordinované, což se ukázalo například v případě přípravy krizové komunikace během pandemie covidu-19, která měla vyvracet existující dezinformace a vytvářet kontrapropagandistické narativy, ale kvůli neexistující vybavenosti úředníků na Ministerstvu zdravotnictví dostatečnými znalostmi v této oblasti byl boj proti dezinformacím velmi neefektivní (Dohnalová & Doubravová, 2022).

Dále zmíním několik dalších dílčích odlišností, které ale podle mého názoru přispívají k vyšší či nižší míře možnosti efektivně převzít ponaučení či řešení z jedné či druhé země. Prvním poměrně podstatným rozdílem je vnímání národní bezpečnosti jako společenského tématu, kdy v České republice je **ochota bránit stát** na úrovni nízkých desítek procent, ale v Estonské republice se pohybuje u hranice 70 % (Andžāns & Sprūds, 2020). Tato vyšší ochota bránit stát může být alespoň částečně vysvětlena tím, že v Estonsku existuje povinná vojenská služba, a to v délce 8–11 měsíců podle dosaženého vzdělání (Republic of Estonia, Defense Forces, 2022).

Kromě lišící se ochoty bránit stát a rozdílu v povinnosti vojenské služby je dalším přidaným faktorem také **postup spolupráce státu s novináři** a editory. V České republice se jim od státu až na výjimky nedostává žádného speciálního výcviku ani školení a zároveň někteří čeští politici zvou či zvali osoby píšící pro dezinformační weby na tiskové konference a dostávalo se jim často stejného chování jako novinářům ze seriózních médií, která mají etické kodexy a dlouhodobě kvalitní redakce (Příloha 10 – Výzkumný deník). Což je do velké míry opačná

situace ke stavu v Estonské republice, kde novináři dostávají možnost školení v oblasti kyberbezpečnosti i v oblasti informační bezpečnosti, které zahrnuje i techniky boje s dezinformacemi, rady, jak dezinformace rozeznat, a způsoby, jakými je reportovat relevantním osobám ve státní správě (The Baltic Times, 2022; Yee, 2022).

Poslední dvě odlišnosti, které zde zmíním, jsou ty, které se během posledního roku v České republice velmi turbulentně mění – **míra digitalizace státní správy a existence funkčního centralizovaného specializovaného útvaru** zabývajících se strategickou komunikací a informačními hrozbami. Míra digitalizace je v České republice sice stále pod evropským průměrem (Pleska, 2021), ale v roce 2019 vznikla nová koncepce digitalizované české státní správy a od podzimu roku 2021 se agendou digitalizace začal zabývat nově zvolený ministr pro místní rozvoj a zároveň místopředseda vlády České republiky pro digitalizaci Ivan Bartoš (Strouhal et al., 2019; Vláda ČR, 2021). Oproti tomu Estonská republika je považována za pionýra v oblasti e-governmentu a digitalizace státní správy (Anthes, 2015). V Estonsku je digitalizovaná prakticky veškerá komunikace v rámci státní správy i veškerá komunikace státu s občany. Co se existence funkčního centralizovaného specializovaného útvaru týče, v České republice ve stejné době, kdy vzniká tato diplomová práce, vzniká tým na Úřadu vlády České republiky, který se problematikou boje s informačními hrozbami má zabývat (Dohnalová & Doubravová, 2022). Oproti tomu v Estonsku již více než 10 let podobný útvar pracuje a funguje taktéž v tamním Government Office (viz Podkapitola 2.5 Jak s dezinformacemi bojuje Estonská republika).

Další rozdíly, které stojí za zmínku, nemají svůj srovnatelný protějšek či vývoj ve druhé zemi, a jedná se tedy o lokální specifika. Estonská republika věnuje už od počátku práce s psychologickou obranou a obranou proti informačním vlivům včetně dezinformací velkou **pozornost ruský mluvící menšině**, která v zemi žije. Právě na ni je totiž podle všeho zaměřena většina informačních operací Ruské federace (Jankowicz, 2020; Republic of Estonia Government Office, 2017). V České republice je relevantním specifikem vysoká míra resortismu, tedy nekoordinovanosti či neochoty spolupráce jednotlivých součástí státní správy, zejména jednotlivých ministerstev (ČSÚ, 2014; Příloha 10 – Výzkumný deník).

2.7.3 Interkulturní komunikace

Využívání **stejného narativu** ve strategické komunikaci v zemi s odlišnou kulturou či odlišným historickým kontextem může mít **odlišné výsledky** (Hofstede, 2011; Hall, 1976). To vyplývá jednoduše z toho, že příjemcem stejného sdělení je cílová skupina s jinou elementární životní zkušeností a žijící v jiném kontextu. Proto se podívejme na srovnání České republiky a Estonské republiky z pohledu interkulturní komunikace. S přihlédnutím ke kulturním rozdílům je poté možné a zajiště snazší přebírat i jednotlivé narativy. Teoretická východiska z této kapitoly budou vstupem při odpovídání na třetí výzkumnou otázku, týkající se možnosti převzít jedno opatření či ponaučení z jedné země do druhé.

Pro srovnání České republiky a Estonské republiky jsem využil **Hofstedeho model 6 kulturních dimenzí**, který se dívá na míry vzdálenosti moci, individualismu, maskulinity, vyhýbání se nejistotě, dlouhodobé orientace a požitkářství (Hofstede Insights, 2022). Obecně se dá říci, že mezi zkoumanými zeměmi z pohledu Hofstedeho modelu nejsou opravdu zásadní rozdíly a země jsou si kulturně dosti podobné. Najdeme však některé odlišnosti, které stojí za zmínku. V prvním indikátoru – vzdálenosti moci – najdeme první rozdíl mezi Českou republikou a Estonskou republikou, a to sice míru vnímané hierarchizace společnosti, která je v České republice vnímaná jako relativně vysoká, zatímco v Estonsku se nedá říct, že by lidé automaticky poslouchali nebo respektovali ostatní čistě z titulu jejich pozice. Dalším poměrně velkým rozdílem je míra maskulinity společnosti, kdy Česká republika je spíše společností s vysokou mírou maskulinity a Estonsko spíše s nízkou. Z toho pramení v České republice vyšší důraz na „život pro práci“ a v Estonsku vyšší důraz na „život pro druhé“ a vyšší míra empatie ve společnosti. V ostatních indikátorech vychází zkoumané země stejně nebo velmi podobně. Z pohledu míry kontextu v kultuře – low-high context cultures – je Česká republika považována za kulturu se střední mírou kontextu, kdy autorita a společenské vazby jsou důležité, ale zároveň nepřevažují nad důležitostí přímocharých a explicitních sdělení (Jovanov, 2018). Oproti tomu Estonská republika je považována za zemi s nízkou mírou kulturního kontextu, kdy by komunikovaná sdělení měla být co nepřímocharější, jasná a komunikující osoby transparentní (Hofstede Insights, 2022).

3 Praktická část – komparativní analýza budování odolnosti

V rámci praktické části práce nejdříve popisuji, jakou jsem zvolil výzkumnou metodu a proč je vhodná pro zodpovězení mých výzkumných otázek a kde jsou naopak její limitace. Poté se věnuji tomu, jak jsem při výzkumu samotném postupoval. Nakonec se věnuji samotným výstupům výzkumu a popisuji tematické kategorie a fenomény vycházející z kvalitativního výzkumu, ze kterých buď přímo vycházejí praktická doporučení, nebo nabízí prostor pro další výzkum.

3.1 Cíl a výzkumné otázky

Analýza dostupných zdrojů v teoretické části poukázala na potřebu řešení boje s dezinformacemi a budování odolnosti. Zároveň jsem poukázal na možné nástroje a metody, které se pro boj s informačními vlivovými operacemi včetně dezinformací a pro samotné budování odolnosti nabízí. Cílem mého výzkumu jsou konkrétní praktická doporučení pro Českou republiku a Estonskou republiku v oblasti boje s dezinformacemi a specifičtěji v oblasti budování společenské odolnosti, která vzniknou na základě vlastního výzkumu. Povahou je výzkum explorativní a kvalitativní a zabývá se zkoumáním těchto **3 výzkumných otázek**:

1. Jak vnímají vybraní odborníci resilienci neboli odolnost České republiky i Estonské republiky vůči dezinformacím?

Vzhledem ke vstupům z teoretické části práce, analýze dostupné literatury a k rozhovorům, které byly součástí předvýzkumu, jsem vyznačil budování společenské odolnosti vůči dezinformacím jako ústřední fenomén, kterým se v samotném výzkumu zabývám. Jeho důležitost podporuje odborný názor, že při kvalitním zvládnutí opatření, která vedou k odolnější společnosti, budou všechny další kroky efektivnější (Presl, 2022). Od širšího tématu budování odolnosti jsem se během rozhovorů dostal k užšímu tématu boje s dezinformacemi s cílem najít konkrétní opatření a kroky, které obě země dělají.

2. Jaké konkrétní metody oba státy při boji s dezinformacemi používají?

Po zjištění konkrétních opatření mě zajímalo, jestli některá z nich mohou být převzata do druhé zkoumané země a za jakých podmínek. Ve všech zjištěných kategoriích jsem zároveň hledal

fenomény, které mají myšlenkový přesah a mohly by druhé zemi pomoci nahlížet na zkoumanou problematiku z jiného úhlu.

3. Mají praktické nebo teoretické vědomosti a dovednosti, které mohou být prospěšné pro druhý stát?

Ze všech výzkumných otázek považuji za nejdůležitější otázku poslední, která zároveň nutně předpokládá, že respondent považuje danou metodu za účinnou, aby mohla svým využitím obohatit druhou zemi.

3.2 Metodologie výzkumu

Odpovědi na výše zmíněné výzkumné otázky budu hledat pomocí **kvalitativní výzkumné metody**, jelikož zkoumaná problematika si žádá vytvoření komplexního obrazu a podání informací o postojích jednotlivých stakeholderů (Creswell, 1998). Za kvalitativní výzkumnou metodu je obecně považována jakákoliv metoda, která nevyužívá statistické postupy nebo jiné metody kvantifikace (Strauss & Corbin, 1999). Kvalitativní výzkum je zároveň pružným typem výzkumu – výzkumné otázky mohou být v průběhu sběru a analýzy dat upravovány či doplňovány. Zároveň tento typ výzkumu umožňuje v průběhu upravit výzkumný plán, způsob sběru dat či jejich vyhodnocování, a to na základě poznatků z již proběhnuvší části výzkumu.

Samotný výzkum má v případě této diplomové práce podobu semistrukturovaných hloubkových rozhovorů s účelovým výběrem (Novotná et al., 2019).

3.2.1 Výzkumná metoda a její využití

Semistrukturované hloubkové rozhovory s účelovým výběrem jsem zvolil především z důvodu dostupnosti informací a dat o problematice dezinformací a budování odolnosti – ta je totiž velmi nízká. Výzkum je svou povahou tedy **explorativní** a hledá možné metody budování odolnosti proti dezinformacím, boje proti nim a také hledá možné praktické lekce pro efektivní používání a zavádění těchto metod. **Výhodou semistrukturovaného rozhovoru** je také to, že respondentům mohu pokládat improvizované doplňující otázky, které pomohou vytěžit co nejvíce odborných znalostí na daná témata a umožní najít kvalitnější odpovědi na výzkumné otázky. Zkoumaná problematika je tak probrána do co největší hloubky a šířky a výsledkem je podrobný popis zkoumaného jevu a co nejširší seznam možných řešení či doporučení.

Pro tento výzkum jsem zvolil **účelový výběr respondentů**, a to vzhledem k jejich nutné odbornosti v oblastech informačních vlivových operací, informačních hrozeb, dezinformací a budování odolnosti (Novotná et al., 2019). Hlavní podmínkou výběru respondentů byla jejich vysoká odbornost na problematiku pramenící především z jejich náplně práce. Proto jsem do výzkumu vybíral především zaměstnance státní správy – ať už z jednotlivých ministerstev nebo z vojenských složek – a pracovníky neziskových organizací zabývající se agendou relevantní mému výzkumu.

Výzkumný soubor sestává z 8 respondentů, kteří svou odborností vyhovují podmínkám samplingu. Polovina odborníků působí v České republice a druhá polovina v Estonské republice. Respondenti byli zároveň vybráni tak, aby každý jeden z nich přinášel odbornost z jiné instituce či části státní správy své země, a při jejich výběru jsem se také zaměřoval na to, aby sami respondenti byli stakeholdery, kteří z titulu své pozice dokáží ovlivnit zavedení konkrétních metod. Ke každému respondentovi jsem zároveň hledal příslušný protějšek ve druhé zemi. Realie obou systémů toto ale ne vždy umožnily, a to především z důvodu vysoké centralizace odbornosti v Estonské republice oproti vysoké míře resortismu v České republice. Respondenty výzkumu byli:

1. Dmitri Teperik, MSc. (Estonská republika) – Výzkumník a ředitel neziskové organizace International Centre for Defence and Security (ICDS). Věnuje se tématům bezpečnosti a vytváří doporučující stanoviska i v oblasti informační a psychologické obrany pro estonskou vládu.
2. Uku Arold (Estonská republika) – Výzkumník a přednášející na Estonian Academy of Security Sciences, který zároveň působí v estonských vojenských složkách. Věnuje se ruským informačním operacím, obraně proti nim, psychologické obraně obecně a kyberbezpečnosti.
3. Brigádní generál Miroslav Feix, M.S. (Česká republika) – Velitel kybernetických sil a informačních operací Armády ČR. Věnuje se obraně státu v kyberprostoru a ochraně informačních systémů Ministerstva obrany ČR.
4. Dominik Presl, MPhil (Česká republika) – Poradce v oblasti dezinformací na Úřadu zmocněnce pro média a dezinformace na Úřadu vlády ČR. Věnuje se nastavení českého systému strategické komunikace a nastavení české strategie pro boj s dezinformacemi.

5. Mgr. Jonáš Syrovátka (Česká republika) – Výzkumník dezinformací v bezpečnostním think-tanku PSSI mezi lety 2016 až 2022, zároveň studující Ph.D. v bezpečnostní oblasti na Masarykově univerzitě. Věnuje se výzkumu dezinformací v českém kontextu, jejich vlivu a jejich šířitelům.
6. PhDr. Jan Marian (Česká republika) – Ředitel odboru komunikace na Ministerstvu zahraničí České republiky. V praxi se věnuje komunikaci Ministerstva zahraničí, edukaci úředníků a spojení systému strategické komunikace s aktuálním nastavením státní správy.
7. Anonymní pracovník/pracovnice neziskové organizace Propastop (Estonská republika) – Věnuje se informačním hrozbám a jejich vysvětlování, vyvracení. Zároveň se zabývá i vzděláváním estonské populace a v minulosti pracoval/a v estonských mainstreamových médiích.

Samotné rozhovory probíhaly v online podobě, a to na videokonferenčních platformách Zoom a Signal, které jsem zvolil z praktických důvodů nahrávání ve vysoké kvalitě i z důvodu bezpečnosti, kterou umožňuje end-to-end šifrování (Zoom.us, 2022; Signal.org, 2022). Na všechny rozhovory bylo vyhrazeno od 20 do 60 minut, podle časových možností respondentů. Během rozhovorů jsem vybíral otázky z jednotlivých okruhů Interview Guide a doplňoval další podle probíraných témat a užší odbornosti daného respondenta. Otázky vychází z teoretické části práce, a to především z analýzy existujících opatření a postupů obou zemí, které zmiňují odborné zdroje (Yeliseyeu & Damarad, 2018; Havlíček & Yeliseyeu, 2021; Humprecht et al., 2020; NÚKIB, 2020; Swedish Civil Contingencies Agency (MSB), 2019). Otázky jsem seřadil do čtyř **tematických okruhů** – boj s dezinformacemi, budování odolnosti, zahraniční spolupráce a vnější prostředí. První dva okruhy otázek se věnují první a druhé výzkumné otázce této práce a spadají do nich všechny odborné otázky jednak vycházející z literatury a jednak otázky navazující na témata a oblasti, kde měl konkrétní respondent větší odbornost a praxi. První dva okruhy otázek zároveň vychází z analýzy literatury a konkrétní dotazované metody a postupy v boji proti dezinformacím a v budování odolnosti vychází ze dvou výše zmíněných studií (Yeliseyeu & Damarad, 2018; Humprecht et al., 2020). Doplňující otázky v těchto okruzích zároveň v několika případech vychází z již uskutečněných rozhovorů s dalšími odborníky, kteří jsou součástí výzkumného souboru.

Třetí okruh otázek se věnuje třetí výzkumné otázce a hledá možné průsečíky odborností, zkušeností a dovedností, které by si mohly Česká republika a Estonská republika vyměňovat. Zároveň do něj spadají otázky zabývající se již existujícími a možnými novými kanály spolupráce mezi oběma zeměmi. Do posledního, čtvrtého okruhu otázek spadají ty, které se zabývají vlivy okolního prostředí – často těmi, které jsou specifické pouze pro jednu zemi – a přispívají tak k pochopení lokálního kontextu zaváděných opatření a uvedených příkladů.

Všichni respondenti dali během rozhovoru informovaný souhlas se záznamem a s jeho zpracováním pro účely tohoto výzkumu.

3.2.2 Analytické postupy výzkumu

Veškerá data získaná z rozhovorů jsem doslovně zapsal do jednotlivých transkriptů – do 8 jednotlivých dokumentů, které jsou přílohou této práce. Přesným přepisem rozhovorů dosahuje výzkum vyšší **reliability**, než kdyby záznam prošel úpravami. **Validity** výzkumu je dosaženo širokým výběrem odborníků z různých institucí státní správy či neziskových organizací (Novotná et al., 2019). Ze samotných zápisů rozhovorů – nashromážděných empirických dat – jsem data redukoval a organizoval pomocí otevřeného **kódování**, následně jsem hledal souvislosti mezi určenými kategoriemi pomocí metody axiálního kódování a na úplný závěr jsem hledal hlavní kategorie vyplývající z analýzy pomocí selektivního kódování (Hendl, 2016).

Při kódování rozhovorů jsem postupoval induktivně, jednotlivé kódy tedy nejsou dopředu připravené, ale jsou vytvářeny při analýze konkrétního rozhovoru tak, aby co nejlépe vystihoval dané sdělení. Cílem analýzy je vyčerpávajícím způsobem data získaná z empirického výzkumu seřadit a najít v nich odpovědi na výzkumné otázky. K tomu pomáhá i konečně vymezení kategorií, které vycházejí z kódování a určení – pokud možno – jedné **centrální kategorie** a dalších kategorií, které mají na centrální kategorii vliv, a sice podle metody zakotvené teorie (Šíp, 2013). Pro kódování jsem využil specializovaný nástroj určený pro kvalitativní výzkum včetně mnou zvolené výzkumné metody – ATLAS.ti, který je vhodný jak pro kódování, tak pro následné vytváření kategorií a nalézání centrální kategorie (ATLAS.ti, 2022).

Finálním krokem bude formulovat konkrétní doporučení pro obě země a uvést možnost jejich uvedení do praxe s přihlédnutím ke kulturním a strukturálním rozdílům.

3.2.3 Limitace výzkumné metody

Hlavní limitace tohoto výzkumu pramení ze samotného zvolení kvalitativní výzkumné metody a z účelového výběru respondentů, který byl na mém uvážení. Kvalitativní výzkumné metody byly dříve používány čistě jako doplněk ke kvantitativnímu výzkumu a někteří metodologové je za pouhý doplněk stále považují. Podle většiny metodiků mají ale dnes již kvalitativní metody plnohodnotné postavení ve srovnání s dalšími metodami výzkumu (Hendl, 2016). Limitaci účelového výběru jsem předcházel tím, že jsem výběr respondentů konzultoval s dalšími relevantními odborníky z řad akademiků, neziskových organizací a mezinárodních organizací (Příloha 10 – Výzkumný deník). Na základě jejich doporučení a vlastního edukovaného uvážení po analýze literatury jsem dospěl k 8 finálním respondentům. Další limitací, která se ukázala jako problematická během samotného výzkumu, byla neochota či časová nedostupnost některých respondentů. Doporučení, které respondenty oslovit pro další výzkum, najdete v kapitole *Diskuze*. Možnou limitací je také vedení rozhovorů přes online videokonferenční nástroj, které mohlo celý rozhovor odosobnit a být tak kontraproduktivní pro získání odpovědí na výzkumné otázky. Další možná limitace přichází v analytické části výzkumu při samotném kódování – vzhledem ke zvolenému otevřenému kódování má vliv i určené pořadí, ve kterém se rozhovory kódují. Pro překonání této metody v případných navazujících studiích a výzkumech bych doporučil kódování svěřit alespoň dvěma výzkumníkům, kteří se poté ve svých vybraných kategoriích musí shodovat a tím sníží možnost být terminologicky prvními rozhovory, které kódují.

3.3 Etika výzkumu

Všichni oslovení respondenti byli již během oslovení pro rozhovor informováni o účelu rozhovoru. Na začátku rozhovorů jim byl účel zopakován a byli informováni o tvorbě zvukového záznamu, využití poskytnutých informací během zpracování výzkumu a zároveň byli požádáni o souhlas s následným zveřejněním. Souhlas respondenti udělili vždy ústně přímo do zvukového záznamu v začátku rozhovoru.

Všem respondentům byla zároveň nabídnuta možnost vystupovat jako anonymní zástupce dané organizace (či typu organizace) – tuto možnost využil jeden respondent – a všichni respondenti

měli možnost doplnit transkript rozhovoru a schválit jeho podobu před tím, než byl použit ve vyhodnocení výzkumu a než byl přiložen k této práci.

3.4 Vyhodnocení výzkumu

V rámci vyhodnocení výzkumu se postupně věnuji zodpovězení všech tří výzkumných otázek: Jak vnímají vybraní odborníci resilienci neboli odolnost České republiky i Estonské republiky vůči dezinformacím? Jaké konkrétní metody oba státy při boji s dezinformacemi používají? Mají praktické nebo teoretické vědomosti a dovednosti, které mohou být prospěšné pro druhý stát? Na první dvě otázky odpovídám souhrnně v rámci centrální kategorie *Holistický pohled na problematiku informačních hrozeb* a pěti přispívajících kategorií *Odolná společnost: Systematicčnost, hodnoty a koheze, Budování důvěry jako širší problém, Case by case přístup k boji s dezinformacemi, Systematické řízení strategické komunikace, Zvyšování odolnosti jednotlivce*. Na poslední výzkumnou otázku odpovídám v podkapitole „Doporučení plynoucí z analýzy“, kde zároveň přihlížím ke kulturním a systémovým odlišnostem obou zemí. Při samotném kódování jsem v rozhovorech s respondenty našel 399 kódů, které se věnují jedné nebo více výzkumným otázkám, ty poté zredukoval na 73 kódů pomocí axiálního kódování a nakonec jsem pomocí selektivního kódování našel 7 kategorií – z nich jednu centrální, která vyplývá z ostatních.

Základními poznatky bylo zjištění, že pohled na fungující systém strategické komunikace, pohled na fungující odolnou společnost a pohled na efektivní boj s dezinformacemi a dalšími informačními hrozbami se mezi odborníky z obou zemí významně neliší. Co se ale liší, jsou jejich zkušenosti a pohled na současnou realitu úrovně odolnosti a úrovně systému boje s informačními hrozbami v jejich zemi.

3.4.1 Holistický pohled na problematiku informačních hrozeb

Hlavním poznatkem výzkumu je posun vnímání dezinformací a dalších souvisejících fenoménů v rámci širší kategorie informačních hrozeb. A zároveň **komplexnější pohled** na oblast informačních hrozeb a obrany proti nim. A to jak v rámci Jakobsonova komunikačního modelu, tak z pohledu dlouhodobosti řešení.

„Estonsko využívá systematický přístup k odolnosti. A ve spojení s odolností především jeden pilíř národní obrany má velkou důležitost – psychologická obrana. Máme 6 pilířů

a psychologická obrana je ten, který se zabývá tématy, jako jsou zahraniční nepřátelské vlivové aktivity, relevance kultury apod. Včetně připravenosti vypořádat se s výzvou dezinformací. V rámci psychologické obrany se díváme na odolnost ve 3 částech. V části před krizí, aby společnost jako taková byla odolnější, během krize, abychom měli připravené systémy a společnost jako celek aby byla připravena na různé typy krizových situací, a jako poslední, třetí část oživení z krize.“ – Uku Arold²

Toto vnímání oblasti informačních hrozeb vychází nejen ze **zkušeností Estonské republiky** a nastavení jejího systému, ale zároveň z dalších odborníky zmíněných zemí – Lotyšska, Litvy, Švédska, Finska, Dánska.

„Určitě většina baltských zemí, Estonsko, Litva, nevím jak Lotyšsko... .. co se týče Pobaltí, tak v tom, že toto téma aktivně řeší a mají koncepty a strategie, jak ho řešit a jak k němu přistupovat, už několik let nazpátek.“ – Dominik Presl, MPhil.

„V Estonsku, Finsku a Švédsku se ten koncept jmenuje psychologická obrana, v Lotyšsku je to obojí – stratkom a psychologická obrana i psychologická odolnost, v Litvě to dříve bývala psychologická obrana, ale teď mají jako ústřední pojem informační bezpečnost. Dánsko má také něco podobného.“ – Uku Arold³

Zásadní pro tento holistický přístup však není čistě jeho existence v dalších zemích, ale důvod, proč se k tomuto přístupu v těchto zemích uchýlili. A ten je na straně informačního agresora – Ruské federace.

„Další regiony světa, kde je využíván koncept psychologické obrany, jsou země sousedící s Čínou – Tchaj-wan, Singapur apod. Takže jednoduše malé země, které mají za sousedy velké

---

² EN originál: Estonia uses a systematic approach to resilience. And in connection to resilience, especially one pillar of national defence has a special importance – psychological defence. We do have 6 pillars and psychological defence is the one that deals with the topics regarding hostile influence activities, viability of culture, etc. Including readiness to tackle challenges of disinformation. And within the psychological defence we look at resilience in 3 parts. It's the pre-crisis part, that society as a whole is more durable, during the crisis, that we have systems set up and that the society as a whole is prepared for different types of crisis situations and the third part as a revival from crisis.

³ EN originál: The concept in Estonia, Finland and Sweden is called psychological defence, in Latvia it is called both – stratcomm and psychological defence and psychological resilience, in Lithuania it used to be psychological defence, now they have information security as the umbrella term. Denmark has also had a similar one.

země s autokratickým nebo totalitním režimem, vyhledávají a vyhledávaly možnost psychologické obrany.“ – Uku Arold⁴

„... bohužel nám zásadně pomáhají sami Rusové, případně Číňané, možná i jiní aktéři.“ – PhDr. Jan Marian

„... víme, že otázky historické zkušenosti jsou pro Ruskou federaci citlivé. Víme, že se snaží o přepsání některých částí historie, a víme, že v tomto ohledu byly a budou informační útoky.“ – Dmitri Teperik, MSc.⁵

Vzhledem k tomu, že **Ruská federace takto holisticky ke všem svým informačním vlivovým operacím přistupuje** a částečně spoléhá i na nekoordinovanost a nevyjasněné pravomoce, které vyplývají z demokratického systému, je logické, že v zemích s velkou historickou zkušeností informační agrese ze strany Ruské federace (a obecně v zemích s historickou zkušeností s informačním agresorem) se o problematice informačních hrozeb přemýšlí holisticky.

A součástí tohoto holistického přemýšlení jsou i úvahy a konkrétní kroky v jednotlivých oblastech obrany proti zahraničním nepřátelským informačním vlivům, a to včetně budování odolnosti, celá řada metod boje s dezinformacemi včetně budování a udržování systému strategické komunikace. Všechny tyto kroky totiž, alespoň podle odpovědí respondentů, pomáhají v **efektivní obraně proti informačním hrozbám**.

„... potřebujete mluvčího, zprávu a adresáta. Co můžeme udělat s mluvčím? Opravdu moc ne... .. Můžeme něco udělat se zprávou? To určitě můžeme. Můžeme ji vysvětlit, debunkovat... .. Jediná věc, se kterou můžeme něco udělat, je adresát, ano? To je vlastně

---

⁴ EN originál: Other regions in the world where the psychological defence concept is being used are countries neighbouring China – Taiwan, Singapur, etc. So, basically, small countries who have autocratic or totalitarian big countries neighbouring them have sought the psychological defence option.

⁵ EN originál: ... we know that the issues of historical memories are sensitive for the Russian Federation. We know that they are making efforts in trying to rewrite some parts of the history and we know that there were, are and will be information attacks in that regard.

jediná zvládnutelná část tohoto komunikačního modelu...“ – Anonymní pracovník/pracovnice neziskové organizace Propastop⁶

Součástí holistického pohledu na problematiku informačních hrozeb není ale jen cílení na jednotlivé části Jakobsonova komunikačního modelu, ale zároveň přemýšlení **o krátkodobosti či dlouhodobosti jednotlivých opatření**, která vedou nebo mají vést k efektivnější obraně, a jejich vhodné kombinaci.

„Podle mě je nejúčinnější kombinace dvou věcí – resilience buildingu v podobě vzdělávání, a to jak klasicky ve školách, tak dlouhodobého, celoživotního vzdělávání dospělé populace a potom to, čemu říkáme strategická komunikace – účinná komunikace ze strany státu.“ – Dominik Presl, MPhil

„Ale zase pokud bychom budování odolnosti dlouhodobě opomíjeli, nesoustředili se na něj, tak bude chybět dlouhodobý proces postupného zlepšování naší výchozí pozice.“ – Dominik Presl, MPhil

„Dlouhodobé cíle častokrát obětujeme pro krátkodobé cíle. Jenom proto, abych získal nějakou krátkou výhodu, tak třeba okopnu nějakou instituci... . . . A pak jsou ty krátkodobé, ty reaktivní, které vám umožní potom pracovat v daném okamžiku, v dané krizi. A když říkám krizi, tak to pro mě není reagovat na kdejakou věc, to opravdu musí být krize typu válka na Ukrajině, typ covid, kdy je to opravdu silná krize.“ – brigádní generál Miroslav Feix, M.S.

„Já si myslím, že mnohem důležitější než všechna ostatní krátkodobá opatření je udržet demokracii, udržet metodu nalézání shody a řešení problémů.“ – brigádní generál Miroslav Feix, M.S.

---

⁶ EN originál: ... you need a sender, a message and a receiver. What can we do about the sender? Not much really... . . . Can we do something about the message? We definitely can. We can explain it, we can debunk it,... . . . The only thing we can do something about is the receiver, right? This is actually the only manageable part of this communication model...

„Já chápu, že se jedná o velmi obecné cíle, ale navzdory tomu dávají celkem jasný směr tomu, jaké zprávy produkujeme...“ – Dmitri Teperik, MSc.⁷

Kombinace dlouhodobých a krátkodobých opatření je zásadní, protože při vynechání krátkodobých opatření nemáme dostatečnou kapacitu reagovat v případě krizové situace a při vynechání dlouhodobých opatření se naopak bude dlouhodobě zhoršovat naše výchozí pozice a, dle mého názoru, se budou zvyšovat i nutné investice pro dosažení stejných výsledků. Dotazovaní experti kladou větší důraz na důležitost dlouhodobých opatření i proto, že jejich existence je v České republice dlouhodobě opomíjena. Jak k efektivní obraně proti informačním hrozbám přispívají další výše zmíněné kategorie, popisují v následující podkapitole.

3.4.2 Kategorie ovlivňující centrální kategorii

Z analýzy vychází **5 kategorií přispívajících centrální kategorii**: *Odolná společnost: Systematičnost, hodnoty a koheze, Budování důvěry jako širší problém, Case by case přístup k boji s dezinformacemi, Systematické řízení strategické komunikace, Zvyšování odolnosti jednotlivce*. Jak jsem naznačil v popisu centrální kategorie, jedná se o vlastnosti a principy budování odolné společnosti a metody boje s informačními hrozbami, které se skládají z mnoha podkategorií a zároveň se v mnohém překrývají. Například zvyšováním důvěry v instituce se zvyšuje důvěra ve stát jako celek, což napomáhá občanům nehledat alternativní zdroje informací, vzniká tak odolnější jednatel a společnost, což nakonec přispívá k vyšší efektivitě dalších nástrojů obrany proti informačním hrozbám. Jak tedy podle respondentů vypadá odolná společnost?

3.4.2.1 Odolná společnost: Systematičnost, hodnoty a koheze

Odolná společnost se vyznačuje **3 základními rysy** – systematickým budováním vlastní odolnosti, důrazem na sdílené hodnoty a cíle a vysokou mírou koheze, tedy velkým množstvím pojítek mezi jednotlivými členy takové společnosti.

---

⁷ EN originál: I understand these are very general goals, but nevertheless they give kind of clear direction what kind of messages we produce...

Díky **systematickému přístupu budování odolnosti** se můžeme věnovat jednak odolnosti optikou krizové situace a jednak můžeme nahlížet odolnost jednotlivých odvětví průmyslu či jednotlivých oborů, aniž bychom ztratili představu o společném dlouhodobém cíli.

„Estonsko používá systematický přístup k odolnosti.“ – Uku Arold⁸

„... odolnost ve 3 částech. V části před krizí, aby společnost jako taková byla odolnější, během krize, abychom měli připravené systémy a společnost jako celek aby byla připravena na různé typy krizových situací, a jako poslední, třetí část oživení z krize.“ – Uku Arold⁹

„... je to komplexní úkol. Takže se to musí trochu rozsekat na jednotlivosti a přemýšlet o tom, jak být odolný ve specifické oblasti, aby to zapadalo do odolnosti jako celku.“ – Mgr. Jonáš Syrovátka

„Myslím si, že aby to mělo nějaký smysl, tak musí jít o kombinaci více metod.“ – Dominik Presl, MPhil

Odolná (nutno říct demokratická) společnost se podle odborníků vyznačuje také tím, že sdílí **společné hodnoty** a cíle, a zároveň tím, že na společných hodnotách je schopna se dohodnout. Posilováním těchto společných hodnot, jejich zapojováním do vzdělávání a čerpáním z nich ve strategické komunikaci státu se zároveň posiluje odolnost státu proti informačním hrozbám. Znalostí a souzněním s těmito společnými hodnotami se zároveň zlepší schopnost jednotlivců ve společnosti rozlišit jim vlastní zvyky, vzorce chování od těch cizích.

„Pořád si lidé myslí, nebo je převládající, že demokracie je dobrá věc.“ – brigádní generál Miroslav Feix, M.S.

„... abychom se spolu opravdu bavili a nacházeli nějaké společné hodnoty a na nich postupně stavěli budoucnost.“ – brigádní generál Miroslav Feix, M.S.

---

⁸ EN originál: Estonia uses a systematic approach to resilience.

⁹ EN originál: ... resilience in 3 parts. It's the pre-crisis part, that society as a whole is more durable, during the crisis, that we have systems set up and that the society as a whole is prepared for different types of crisis situations and the third part as a revival from crisis.

„Když posilujete tyto ústavní hodnoty ve své společnosti, tak posouváte kupředu psychologickou obranu...“ – Uku Arold¹⁰

„... schopnost odlišit vaše vlastní hodnoty, vaše vlastní zvyky a vaše vlastní vzorce od těch cizích. A to se opět zakládá na historických zkušenostech...“ – Dmitri Teperik, MSc.¹¹

V ideální společnosti tedy tyto společné hodnoty jsou již všem jejím členům známy a všichni je dodržují. Jak je ale hledat, když na nich není úplná shoda nebo nejsou definované? Podle Jana Mariana to jde pouze jednou cestou – dlouhodobou diskuzí všech stakeholderů.

„Můžete je v zásadě hledat pouze dlouhodobou diskuzí mezi státními úředníky, politiky, mezi občanskou společností, nezávislými médii a hledat konsensus v tom, kam až stát má zajít.“

PhDr. Jan Marian

Jako velmi podstatná vlastnost odolné společnosti vychází z výzkumu **vysoká míra společenské koheze**. Odolná společnost je jednoduše řečeno hodně propojená. Dalo by se také říci, že čím více slabých vazeb je ve společnosti, tím se společnost stává odolnější. Je poté mnohem náročnější člena takové společnosti ovlivnit pomocí nepřátelského informačního vlivu – snad i jakéhokoliv vlivu – a díky zvýšené odolnosti jednotlivce se poté společnost stává odolnější jako celek.

„... prosperující, funkční a soudržná společnost, kde fungují politické strany, politické instituce, justice, veřejnoprávní média, kontrolní mechanismy, je obecně odolná proti čemukoli více než společnost, která toto nemá. To je něco, co platí. Platí to proti Rusku, Číně, platí to proti populistickým tlakům.“ – PhDr. Jan Marian

„Když si budeme uvědomovat, že přes všechny naše rozpory jsme rádi, že tady spolu žijeme, tak se s tím lépe pracuje a stáváme se odolnějšími proti tady těm informačním vlivům.“ – brigádní generál Miroslav Feix, M.S.

---

¹⁰ EN originál: If you are strengthening these constitutional values among our society, then you are advancing psychological defence...

¹¹ EN originál: ... ability to distinguish your own values, your own habits and your own patterns from the alien ones. And that's again based on historical memories...

„... Myslím, že v některých ohledech nejdůležitější je společenská koheze. A tím myslím – kolik lidí je zapojeno do různých občanských organizací... .. Protože množství slabých spojení mezi různými segmenty společnosti samo o sobě vytváří příležitosti pro reality check.“
– Uku Arold¹²

Jak společnost s vysokou mírou koheze podporovat, napovídají odpovědi respondentů – **podporovat vznik a existenci jakýchkoliv míst setkávání členů společnosti.** Už jen to, že spolu lidé tráví čas a aktivně se podílejí na společné činnosti a v ideálním případě na činnosti, která podporuje hodnoty státu, pomáhá budovat koheze a díky tomu i odolnost státu.

„... různí stakeholderi, neformální vzdělávání, centra mládeže, možná knihovny pro starší populaci, odbory a další formální i neformální místa setkání lidí, která nejsou součástí vzdělávacího systému, ta pak mají kapacitu mobilizovat lidi a spojit je a dát jim možnost něco spolu podnikat.“ – Dmitri Teperik, MSc.¹³

„Máme ale výhodu v tom, že naše společnost není tak rozdělená jako v jiných zemích a máme poměrně vysokou podporu našeho členství v NATO, v EU a podobně.“ – Dominik Presl, MPhil

„... máme cech novinářů nebo nějaký svaz zahrádkářů, který je aktivní a sleduje si své téma, které ho zajímá, a na druhou stranu je schopen vstoupit do debaty s kvalifikovaným názorem a dokáže debatu vést a vstupovat do politické debaty s transparentně definovanými cíli s argumenty, které vychází z jejich praxe, a s jasně definovanými zájmy.“ – Mgr. Jonáš Syrovátka

Jak odolná společnost vypadá a jaké faktory k její odolnosti nejvíce přispívají, jsem popsal. Jak tedy odolnost České republiky a Estonské republiky a snahy, úspěchy či neúspěchy v jejím budování vnímají odborníci?

---

¹² EN originál: ... I think in some sense the most important is the cohesiveness of society. And by that we mean – how many people are engaged in different civic organisations... .. Because the number of weak links between different segments of society itself creates possibilities for reality check.

¹³ EN originál: different stakeholders, non-formal education, youth centers, maybe libraries toward older population, trade unions, some formal or informal gatherings of people who are not part of education, but then have the capacity to mobilize people or to bring them together and to do something together.

Při pohledu na názory vybraných odborníků na odolnost české společnosti se objevují smíšené pohledy s převažujícím názorem, že **v České republice na tom s budováním odolnosti nejsme dobře**, ať už z toho důvodu, že zde jednoduše nemáme kulturu odolnosti a budování odolnosti pro nás historicky nebyla prioritou, nebo, a to je důvod související, téměř veškerá aktivita, která se oblasti budování odolnosti v České republice vyvíjí, vychází z občanské společnosti a stát v tomto ohledu zaostává.

„Finsko se tomu věnuje desítky let, což my jsme nedělali.“ – PhDr. Jan Marian

„Podle mne na tom nejsme až tak špatně, jak se všeobecně říká... Já si myslím, že máme společnost, která je plus minus schopna odolávat informačním útokům.“ – brigádní generál Miroslav Feix, M.S.

„Myslím si, že podprůměrná v evropském srovnání, protože těch reálných aktivit, které dělá stát, a prakticky veškeré aktivity, které spadají do resilience buildingu, dělají neziskové organizace.“ – Dominik Presl, MPhil

„... žádná kultura stratkomu a kultura odolnosti tak, jak je v Anglii, v Pobaltí, v Litvě nebo ve Švédsku, tady nebyla, takže stát to neuměl.“ – PhDr. Jan Marian

V Estonské republice se oproti nám budovat odolnost daří, a to dlouhodobě. Shodnou se na tom nejen estonští odborníci, ale také někteří odborníci čeští. Díky dlouhodobému snažení v oblasti budování odolnosti se z pohledu vybraných odborníků Estonsku daří mít odolnou společnost s vysokou mírou koheze (s výjimkou části rusky mluvící skupiny populace). Estonská odolná společnost se podle odborníků vyznačuje všemi třemi výše zmíněnými faktory přispívajícími k odolné společnosti – systematickým budováním vlastní odolnosti, důrazem na společné hodnoty (k čemuž dopomáhá řada opatření a například i povinná vojenská služba nebo hodnotově založená výuka společenských předmětů) a vysokou mírou koheze.

„Estonsko je poměrně dobré v budování informační odolnosti proti dezinformacím, které přichází zvenku.“ – Anonymní pracovník/pracovnice neziskové organizace Propastop¹⁴

„Ale co se týče Pobaltí, tak v tom, že toto téma aktivně řeší a mají koncepty a strategie, jak ho řešit a jak k němu přistupovat, už několik let nazpátek.“ – Dominik Presl, MPhil

„... není žádný jeden univerzální vzorec, který můžete považovat za úspěšný. Můžete vidět různé vrstvy nebo úrovně, takže ten stejný indikátor může být vysoký v jedné skupině, a jak jsem již řekl... většina je OK, ale pak jsou tu některé malé menšiny, kde je to stále problematické.“ – Dmitri Teperik, MSc.¹⁵

3.4.2.2 Budování důvěry jako širší problém

K existenci a budování odolné společnosti se úzce pojí další kategorie vycházející z výzkumu – budování důvěry jako širší problém. Na tom, že je důležité budovat důvěru ve stát a instituce, panuje **shoda mezi odborníky v obou zemích**. Co ale odborníci také zdůrazňují, je podpora budování důvěry mezi dalšími stakeholdery ve společnosti a obzvlášť mezi jednotlivými členy společnosti.

„Ale musíme se bavit o schopnosti státu dobře komunikovat, vytvářet důvěru mezi občany – což je celkový úkol všech institucí.“ – Mgr. Jonáš Syrovátka

„A pak je to ten celoživotní cíl – pracovat s pozitivní image, abychom věřili vlastnímu státu, vlastní společnosti, hodnotám.“ – brigádní generál Miroslav Feix, M.S.

„... co je další důležitý aspekt toho, co si myslím, že Estonsko dělá relativně úspěšně, je důvěra. Protože bez důvěry nemůžete postavit odolnou společnost za podmínky zachování demokracie.

---

¹⁴ EN originál: Estonia is quite good at building information resilience against disinformation that comes outside of Estonia.

¹⁵ EN originál: ... there is no kind of universal formula that you can say is successful. You can see different layers or different levels, so the same indicator might be high in one group, and as I told you that... the majority is okay, but then you have some small minorities where it's still problematic.

Pro nás je důvěra něco, o co pečujeme a co se snažíme měřit a podporovat.“ – Dmitri Teperik, MSc.¹⁶

U zvyšování důvěry v instituce se objevil jeden zajímavý poznatek, který dle mého názoru stojí za zmínku, a to sice **bottom-up přístup** k jejímu budování. I když takový přístup vyžaduje vyšší objem koordinace mezi jednotlivými aktéry ve státní správě, může se ukázat jako efektivnější v dlouhodobém horizontu. I kvůli tomu, že občané často nevnímají jednotlivé instituce státu, ale stát jako celek.

„To zvyšuje důvěru občanů ve vládní instituce. Ne obecně, ale specificky – v policii, ve finanční úřad, Ministerstvo financí a tak dále.“ – Dmitri Teperik, MSc.¹⁷

3.4.2.3 Case by case přístup k boji s dezinformacemi

Další kategorií, která přispívá do centrální kategorie, je *Case by case přístup k boji s dezinformacemi*. V jednoduchosti znamená **zabývání se každou dezinformační hrozbou zvlášť** a nehledání jednoho jediného funkčního mechanismu, který bude fungovat proti všem typům informačních hrozeb – ten totiž (alespoň podle dotazovaných odborníků) neexistuje. Každá informační hrozba totiž přichází v jiném kontextu, může za ní stát jiný aktér, obsah sdělení se vždy liší a může se lišit i cílová skupina a cíl, který si nepřátelský aktér stanoví. To samozřejmě neznamená, že na poli obrany proti informačním hrozbám neexistují obecně platné principy, které pomáhají informační hrozbě odolávat – nejvíce pak budování odolnosti.

Existuje ale celá řada nástrojů, jejichž efektivní používání či jednotlivé využití odborníci popsali a které by stát měl při obraně proti informačním hrozbám zvážit a použít podle specifických okolností situace. Pojdme se v rámci jednotlivých metod specificky zaměřit na jeden typ informační hrozby – dezinformace. Nejčastěji vybraní odborníci jako metody boje s dezinformacemi zmiňovali debunking či vyvracení, vysvětlování; vytváření kvalitního mediálního prostředí; systematické řízení strategické komunikace a v neposlední řadě budování odolnosti pomocí zvyšování odolnosti jednotlivce.

---

¹⁶ EN originál: ... what is another important aspect in which, I think, Estonia succeeded relatively well, it's trust. Because without trust you cannot build a resilient society in the democratic terms. For us, trust is something we nurture and we try to measure and support.

¹⁷ EN originál: That increases the trust of citizens towards the government institutions. Not in general, but in particular – the police, or the tax board, or ministry of finances and so on.

Efektivitu **debunkingu, vyvracení či vysvětlování** dezinformací v konkrétních případech komentovali odborníci nejčastěji. Fungovat podle nich zajisté může a v některých případech je vhodné, či dokonce nevyhnutelné dezinformace vyvracet, ale s přihlédnutím k problému kognitivní disonance a dalším psychologickým efektům, které brání přijmout vyvrácení dezinformace.

„... debunking – vyvracení nebo spíše vysvětlování, když je nějaká dezinformace, tak ne že by to člověk rozpitvával, ale spíše z toho stát má vytáhnout problém a zahájit komunikaci o tom, aniž by pořád jmenoval nebo citoval původní dezinformaci.“ – PhDr. Jan Marian

„Pak můžete bojovat s tou konkrétní informací – polemizujete s ní, diskutujete s ní, do toho patří včetně debunkingu – to znamená, ‚tahle informace není pravdivá‘.“ – brigádní generál Miroslav Feix, M.S.

„... my nechceme zvýrazňovat nebo zdůrazňovat konceptuální metafory a schémata, která jsou propagována nepřátelskými narativy. Nechceme je zvýrazňovat a zdůrazňovat tím, že je budeme opakovat, i když opakovat s cílem vyvrátit.“ – Uku Arold¹⁸

Zajímavým nápadem k praktickému využívání debunkingu jako nástroje je postřeh odborníka/odbornice z neziskové organizace Propastop, který/á vyzdvihuje **roli storytellingu** a rámování debunkingových sdělení jako detektivní reportáže.

„Potom lidé... je mnohem pravděpodobnější, že celý příběh dočtou, ale že si z něj zároveň více zapamatují. Protože je to vzrušující a oni jsou více zapojení.“ – Anonymní odborník/odbornice z neziskové organizace Propastop¹⁹

Další často zmiňovanou metodou boje s dezinformacemi je metoda dlouhodobá a z pohledu aktérů i metoda spíše pasivní, a to sice **vytváření kvalitního mediálního prostředí**. To má

---

¹⁸ EN originál: we don't want to highlight or reinforce the conceptual metaphors and schemata that are propagated by hostile narratives. We don't want to highlight and reinforce that by repeating it, through repeating to refute it.

¹⁹ EN originál: Then people... it's more possible that they read the story through, but also they remember more. Because it's exciting and they are more engaged.

hned dvě výhody. Díky kvalitnímu mediálnímu prostředí se zamezí šíření dezinformací v mainstreamových médiích se širokým zásahem a zároveň se díky němu sdělení propagandistických a alternativních médií nedostanou k cílové skupině.

„... budování sítě jak partnerů v neziskovém sektoru, tak v akademii, mezi experty, v byznysu, médiích, se kterými stát buduje užší vztahy a kteří chápou svoji roli a závažnost té role v tom, jak mohou ovlivnit veřejnost nebo její část.“ – Dominik Presl, MPhil

„Schopnost médií o tom tématu nějakým způsobem informovat – to bychom se potom mohli bavit o kvalitě v závislosti na jednotlivých případech...“ – Mgr. Jonáš Syrovátka

„... byli jsme a jsme dobří, protože máme reálný důkaz, kdy noviny nepublikují téměř žádné dezinformační sdělení, které přijde z Ruska nebo Číny... Máme noviny... ty mají své debunkingové sekce. To někdy pomůže.“ – Anonymní pracovník/pracovnice neziskové organizace Propastop²⁰

Za zmínku stojí estonský **přístup k novinářské profesi** a nevnímání pracovníků propagandistických médií jako novinářů, a to včetně zamezení přístupu na tiskové konference.

„... my nedáváme kredit propagandistickým organizacím tím, že bychom je zvali na novinářské akce... ... nemá smysl mluvit s někým, kdo udělá všechno pro to, aby příběh vytvořil tak jak on/ona sám/sama chce, a nepracuje pod pravidly nezávislých editorů, ale pod vedením tajných služeb.“ – Uku Arold²¹

Z těchto i dalších zmiňovaných metod boje s dezinformacemi používá **Česká republika** metody debunkingu, kterému se věnuje zejména neziskový sektor a aktivizovaná část občanské společnosti; budování odolnosti, o které se opět stará především neziskový sektor různými vzdělávacími programy (viz podkapitola *Zvyšování odolnosti jednotlivce* níže), a ojediněle

---

²⁰ EN originál: ...we have been good because we have real-life proof as newspapers publish almost no piece of disinformation that comes from Russia or China,... We have newspapers... they have their debunking sections. That sometimes helps.

²¹ EN originál: ...we do not give credit to the propagandist organisations by inviting them to the press events... ...there is no point in talking to someone who does all to get the story made like he/she wants and doesn't work under the guidelines of an independent editorial staff, but from a security staff.

trestání informačních agresorů či cenzuru jako v případě zastavení fungování vybraných dezinformačních webů po 24. únoru 2022. V případě často zmiňované systematicky řízené strategické komunikace je český stát teprve na začátku budování celého systému, a je tedy nemožné posoudit, jak efektivní její využití bude (viz podkapitola *Systematické řízení strategické komunikace* níže).

„Dnes vzniká oddělení na Úřadu vlády. V rámci mého odboru komunikace vzniká oddělení strategické komunikace a samozřejmě to je odbornost, kterou stát nemá.“ – PhDr. Jan Marian

V případě **Estonské republiky** odborníci nezmiňovali natolik konkrétní metody (ty také), ale především zdůrazňovali právě holistický pohled na problematiku informačních hrozeb a koncept národní obrany sestávající z 6 pilířů včetně psychologické obrany. Konkrétní zmiňované metody se kromě budování odolnosti, efektivního využívání strategické komunikace i budování kvalitního mediálního prostředí lišily případ od případu a ve zmiňovaných historických příkladech byly velmi rozmanité a někdy se i vyhýbaly známé terminologii (např. metoda v následující citaci, která by se dala snad označit jako „sdílení“).

„... Armáda pochopila, že cokoliv odpoví Sputniku, tak oni by stejně dezinformaci publikovali. ... oni prostě poslali estonským novinám všechny tyto otázky a řekli: ‚Toto jsou otázky, které jsme obdrželi od Sputniku.‘ A to je všechno. To je všechno, co poslali.“ – Anonymní pracovník/pracovnice neziskové organizace Propastop²²

3.4.2.4 Systematické řízení strategické komunikace

Podle odborníků existují 3 možná nastavení systému řízení strategické komunikace – centrální, decentralizované a kombinované. Kombinovaný model řízení, kdy existuje centrální koordinační jednotka, ale zároveň pracovníci zodpovědní za jednotlivé resorty, je něco, co právě teď vzniká v České republice. Všichni se ale shodují na tom, že strategickou komunikaci je třeba **systematicky řídit**. Což zahrnuje podstatnou vlastnost vyplývající ze samotné definice strategické komunikace, a to nastavení dlouhodobých cílů, na kterých panuje společenská shoda a které jsou informované aktuální politickou reprezentací.

---

²² EN originál: ... the Armed Forces understood that whatever they replied to Sputnik, they would still have the disinformation piece published. ... they just sent Estonian newspapers all those questions saying, “Those are the questions we just received from Sputnik”. And that's it. That's all they sent.

„Teď ten nový koncept je ten, že nad nimi bude ta centrální úroveň, která bude na Úřadu vlády a která má tuto koordinaci umožňovat.“ – Dominik Presl, MPhil

„V úplně ideálním modelu by měl na každém resortu být člověk, který odpovídá za strategickou komunikaci kromě běžné komunikace a koordinuje to s tou centrální úrovní a dalšími resorty.“
– Dominik Presl, MPhil

„Neobejdeme se bez koordinační role Úřadu vlády, což se dlouho nedařilo, ale teď si myslím, že tato vláda, Úřad vlády a premiér se k tomu hlásí.“ – PhDr. Jan Marian

„Ale potom udržet i to, že máme nějaký stratkom, máme roční, půlroční plán a ten plníme a máme na to kapacity a ti lidé jsou schopni na tom pracovat bez ohledu na to, že se děje něco dalšího.“ – Mgr. Jonáš Syrovátka

„Strategická komunikace je věc, která musí být organizována a prováděna exekutivní mocí státu. Je to něco, co musí být nějak organizované už z podstaty věci.“ – Uku Arold²³

„Musí to být jedno místo, které řekne: ‚A teď pošleme toto sdělení.‘“ – Anonymní pracovník/pracovnice neziskové organizace Propastop²⁴

Důležitou zmiňovanou věcí, kterou je podle odborníků třeba mít na paměti, je hlídání **hranice mezi strategickou a vládní komunikací**.

„Kde je ta hranice – když jsme se bavili o té jednotnosti, nejednotnosti, kdy už je to politická a kdy je to strategická komunikace.“ – brigádní generál Miroslav Feix, M.S.

V tom, aby se konkrétně v České republice dospělo k nastavení fungující a efektivní systematicky řízené strategické komunikace, je třeba překonat několik významných **bariér, které vyplývají z aktuálního stavu**. Nejpodstatnějšími jsou chybějící personální kapacity,

---

²³ EN originál: Strategic communication is a thing that can be organised and done by the executive power of state. It's something that must be organised somehow by the essence of it.

²⁴ EN originál: It needs to be one place that says, "Now we send this message."

vysoká míra resortismu a ještě do konce roku 2021 to byla chybějící politická vůle systém strategické komunikace začít budovat.

„Nejpalčivější výzva pro nás jako pro praktiky je personální zajištění.“ – PhDr. Jan Marian

„... že ty resorty spolu nespolupracují, na tom vlastně shořely některé předchozí návrhy systému strategické komunikace, které měly být kompletně decentralizované.“ – Dominik Presl, MPhil

„... je dobré vnímat, že tady byla vládní garnitura, která nebyla asi úplně nakloněna... nebo tuto oblast z řady důvodů nevnímala jako prioritu. Teď je tady garnitura jiná, která je zasypána mnoha jinými problémy, ale minimálně se k tomu rétoricky hlásí a energie, která byla schovaná ve státní správě, kde byli nějací lidé, kteří to chtěli řešit, ale vlastně nemohli, protože tam nebylo politické zadání to řešit – takhle funguje státní správa, logicky – tak to se teď uvolnilo.“ – Mgr. Jonáš Syrovátka

Systematické řízení strategické komunikace a především kombinovaný model, který aktuálně budujeme v České republice, vyžaduje dobrou **koordinaci mezi jednotlivými aktéry**. Ta je v oblasti boje s informačními hrozbami potřeba i kvůli tomu, že je často nutné velmi rychle a flexibilně na informační hrozbu reagovat. Dosažení koordinované komunikace státu je důležité pro aktéry ve státní správě a souvisí s nutností překonat bariéru resortismu.

„A to, co chybí, je opravdu ten koordinační mechanismus, protože v okamžiku, kdy je nějaká krizová situace – nebo něco, s čím už jsme se rozhodli bojovat – což je poměrně u mě výš, než je obvyklé, tak pak chybí ta rychlá a koordinovaná reakce.“ – brigádní generál Miroslav Feix, M.S.

„Koordinace je to klíčové slovo, o kterém mluvíme všichni neustále.“ – PhDr. Jan Marian

3.4.2.5 Zvyšování odolnosti jednotlivce

Významnou metodou boje s dezinformacemi, které se zároveň nejvíce věnuji v této diplomové práci, je budování odolnosti. Zjištěním výzkumu je, že budování odolnosti celé společnosti se

nejlépe provádí pomocí zvyšování odolnosti vůči informačním vlivům každého jednoho jejího člena, a to dvěma způsoby.

Prvním způsobem je vzdělávání, které zahrnuje mediální výchovu, kritické myšlení a hodnotovou výchovu. **Vzdělávání jakožto dlouhodobé řešení odolnosti** vůči informačním hrozbám by mělo být prováděno nejen v rámci státem organizovaného vzdělávacího systému, ale i mimo něj. Například spoluprací a podporou neziskových organizací, které svými vzdělávacími projekty a především výukou mediální gramotnosti zvyšují odolnost rizikových skupin obyvatelstva náchylných k ovlivnění.

„... mít vzdělanou společnost – z X důvodů a mimo jiné i kvůli dezinformacím – nebo mít stát, který dobře funguje – z X důvodů, ale i protože dokáže čelit dezinformacím lépe než stát, který komunikovat neumí.“ – Mgr. Jonáš Syrovátka

„... aby se na tyto schopnosti dal větší důraz v rámci školství a aby se podpořily programy, které v tomto ohledu pracují například se seniory.“ – Dominik Presl, MPhil

Odborníci ale zdůrazňují, že samotné vzdělávání nestačí a **mediální gramotnost není samospásným řešením** otázky informačních hrozeb.

„... [mediální gramotnost] není tak efektivní v krátkodobém hledisku, ale v dlouhodobé perspektivě si myslím, že přinese dobré výsledky.“ – Dmitri Teperik, MSc.

Vzdělávat je třeba však nejen laickou veřejnost, ale zároveň **klíčové stakeholdery** a odborné pracovníky státní správy, kteří se všichni mohou jako první setkat s informační hrozbou a měli by proti ní tak být odolní a mít určitou schopnost detekce.

„Takže potřebujete kompetentní lidi. A nejen v rámci vlády, ale i mimo vládu, kteří jsou schopni být součástí tohoto systému. A proto je, samozřejmě, musíte vzdělávat.“ – Dmitri Teperik, MSc.²⁵

---

²⁵ EN originál: So you need competent people. Not just within the government, but also outside the government who are able to be a part of that system. And for that reason, of course, you have to educate them.

„Co si já myslím, že se vyplácelo a vyplácí, a používáme přibližně 20 let, je vytvářet příležitosti k diskusi mezi společenskými lídry čistě o společenských bezpečnostních tématech. A to děláme skrze *Higher National Defence Courses* a *Psychological Defence Courses*.“ – Uku Arold²⁶

Druhým způsobem je **systematické budování společných hodnot** a hledání shody na těchto hodnotách pomocí demokratického dialogu. Tyto společné hodnoty potom má využívat systém strategické komunikace a zpětně je ve společnosti komunikačně podporovat a vlastně tak ujišťovat občany státu, že hodnoty, na kterých se v rámci dialogu dohodli, stát reflektuje a řídí jimi své dlouhodobé směřování.

„... výchova k vlastenectví, podpora dalších věcí, připomínání minulosti... Můžete je v zásadě hledat pouze dlouhodobou diskuzí mezi státními úředníky, politiky, mezi občanskou společností, nezávislými médii a hledat konsensus v tom, kam až stát má zajít.“ – PhDr. Jan Marian

„To je úkol každé společnosti – pracovat na tom, aby pokračovala. Takže výchova dalších lidí ke stejným hodnotám.“ – brigádní generál Miroslav Feix, M.S.

3.4.3 Shrnutí dílčích zjištění výzkumu a odpovědí

Hlavním poznatkem výzkumu je posun vnímání dezinformací a dalších souvisejících fenoménů v rámci širší kategorie informačních hrozeb a komplexnější pohled na oblast informačních hrozeb a obrany proti nim.

Jak tedy vnímají vybraní odborníci resilienci neboli odolnost České republiky i Estonské republiky vůči dezinformacím? Při pohledu na názory vybraných odborníků na odolnost české společnosti se objevují smíšené pohledy s převažujícím názorem, že **v České republice na tom s budováním odolnosti nejsme dobře**, ať už z důvodu neexistence kultury budování odolnosti

---

²⁶ EN originál: What I think that has been paying off, that has been in use for approximately 20 years, is to provide opportunity for the society leaders to discuss among themselves separately about society's security issues. And we do it through the Higher National Defence Courses and Psychological Defence Courses.

nebo nízké prioritizace. **V Estonské republice se oproti nám budovat odolnost daří**, a to dlouhodobě. Shodnou se na tom nejen estonští odborníci, ale také někteří odborníci čeští. Díky dlouhodobému snažení v oblasti budování odolnosti se z pohledu vybraných odborníků Estonsku daří mít odolnou společnost s vysokou mírou koheze (s výjimkou části ruský mluvící skupiny populace).

Jaké konkrétní metody oba státy při boji s dezinformacemi používají? Ze všech zmiňovaných metod boje s dezinformacemi používá **Česká republika** metody debunkingu, budování odolnosti a ojediněle trestání informačních agresorů či cenzuru. V případě často zmiňované systematicky řízené strategické komunikace je český stát teprve na začátku budování celého systému, a je tedy nemožné posoudit, jak efektivní její využití bude. V případě **Estonské republiky** odborníci nezmiňovali natolik konkrétní metody, ale především zdůrazňovali právě holistický pohled na problematiku informačních hrozeb. Konkrétní zmiňované metody se kromě budování odolnosti, efektivního využívání strategické komunikace i budování kvalitního mediálního prostředí lišily případ od případu a ve zmiňovaných historických příkladech byly velmi rozmanité.

3.5 Doporučení plynoucí z analýzy

Abychom mohli odpovědět na třetí a poslední výzkumnou otázku, kterou jsem si v této práci stanovil – Mají [Česká a Estonská republika] praktické nebo teoretické vědomosti a dovednosti, které mohou být prospěšné pro druhý stát? –, podíval jsem se jednak na výsledky výzkumu a vytvořil několik obecných a několik konkrétních doporučení pro Českou republiku a několik konkrétních doporučení pro Estonskou republiku. V rámci analýzy jsem pro účel odpovědi na tuto otázku vytvořil kategorii *Best practices a know-how*, ze které vyplynula shoda na nutnosti hledání a adaptování best practices ze zahraničí, důraz na sdílení informací v rámci systému a důležitost dobré analýzy prostředí, cílové skupiny a celková znalost informačního prostoru.

Všechna doporučení je nutno brát s určitou rezervou, protože, jak připomíná i jeden z respondentů, precizní výběr metod a zvážení, zda jsou opravdu vhodné pro vaši zemi a v ní vybudovaný systém, jsou velmi důležité.

„A ptát se, co z těch jiných praktik můžeme vzít k nám, protože nikdy to nebude jedna ku jedné, ale spíše naopak. Myslím, že tak 90 % tady nebude nikdy fungovat, ale těch 10 % může být zajímavých.“ – Mgr. Jonáš Syrovátka

3.5.1 Doporučení pro Českou republiku

Doporučení pro Českou republiku, která vychází z výzkumu, je hned několik a jedná se o kombinaci obecnějších doporučení, která se týkají způsobu přemýšlení o problematice, s několika konkrétními doporučeními.

Prvním a nejzásadnějším doporučením je **posun nahlížení na problematiku dezinformací i na strategickou komunikaci** jako na části širšího fenoménu obrany proti informačním hrozbám a z toho vyplývající holističtější uvažování o problematice informačních hrozeb. I s přihlédnutím k vnímané důležitosti obrany a dalším systémovým rozdílům Estonské republiky je toto uvažování prospěšné, protože posléze umožňuje využití širšího spektra metod boje s informačními hrozbami a zároveň přirozeně překonává otázky gesce nad konkrétní informační hrozbou.

Druhým, také obecnějším doporučením je **důraz na systematicky řízenou strategickou komunikaci**, která vychází z výzkumem podložených hodnot, na kterých společnost našla shodu, a která umí dostatečně flexibilně reagovat na informační hrozby a je využita proti nim ve chvíli, kdy je třeba. Nutno poznamenat, že systém strategické komunikace se buduje ve chvíli, kdy vzniká tato práce, a dle mého názoru je to sice opožděná reakce (i vzhledem k nutnosti jeho vybudování zmíněné již v Auditě národní bezpečnosti v roce 2016) na dlouhodobě opomíjenou problematiku, ale je dobře, že se tak děje.

Další dvě doporučení mají konkrétnější charakter. Třetí doporučení pro Českou republiku je tedy zvyšování míry koheze ve společnosti, a to konkrétně **podporou veškerých občanských iniciativ, které jakýmkoliv způsobem sdružují lidi** a dávají jim prostor k diskusi nebo jednoduše k tomu, aby spolu trávili čas – vše od center mládeže, odborů, dobrovolných hasičů, aktivních záloh, politických stran a dalších formálních i neformálních míst setkání lidí. To může stát dělat například vytvářením finančních incentív, podporovat pomocí komunikace nebo zjednodušit legislativu pro zakládání takových organizací (pokud je to třeba).

V neposlední řadě by český stát měl **udržet a posilovat spolupráci s neziskovým sektorem**. Především potom s organizacemi, které se zabývají vzděláváním mimo státem řízený vzdělávací systém, jako jsou ELPIDA nebo Transitions, které vzdělávají informačně ohroženou část populace, seniory. A dále s občanskými iniciativami, které se zabývají debunkingem a mapováním dezinformační scény, jako jsou Čeští elfové, Manipulátoři.cz nebo NELEŽ. Podle poznatků z Estonské republiky není nutné, aby se debunkingu a dalším aktivitám věnoval přímo stát. Funkčním systémem může být jen mapování, podpora a spolupráce s dalšími stakeholdery – mezi nimi s občanskou společností.

3.5.2 Doporučení pro Estonskou republiku

Doporučení pro Estonskou republiku jsou dvě, a to ve formě best practices, které mohou, alespoň dle mého názoru, i s přihlédnutím k systematickým a kulturním odlišnostem být prospěšné.

První best practice, která byla českými odborníky zmiňována jako velmi dobře otestovaná a fungující v českém prostředí, jsou **projekty vzdělávající informačně ohroženou část populace** – projekty neziskových organizací ELPIDA a Transitions. Výukové modely a fungování těchto projektů by jistě stály za hlubší prozkoumání a zjištění, zda je s adaptačními úpravami nezahrnout do vzdělávacího procesu přímo z pozice estonského státu nebo zda nepodpořit vznik podobných iniciativ v neziskovém sektoru.

Druhou best practice (možná spíše know-how), kterou může Česká republika Estonsku nabídnout, je **dobrá znalost a akademicky i analyticky pochopené vnitrostátní dezinformační prostředí**, jehož součástí jsou alternativní média, poznatky o šířitelích dezinformací a jejich rozřazení do segmentů podle úrovně konspirativnosti a mediální gramotnosti. Dobře prozkoumané jsou v České republice i vnitrostátní dezinformační vlivy, jejichž znalost a způsoby zkoumání by mohly být prospěšné i pro Estonsko – i vzhledem k patrně hůře fungující obraně proti vnitrostátním informačním vlivům.

„Takže, ano, jsme celkem dobří v řešení dezinformací, které přijdou zvenku, ale velmi špatní v rozpoznávání dezinformací, které přijdou zevnitř.“ – Anonymní pracovník/pracovnice neziskové organizace Propastop²⁷

3.6 Diskuze

Během analýzy zdrojů literatury i samotného vlastního výzkumu jsem narazil na několik nečekaných limitací, které mají možný vliv na výsledky výzkumu a finální doporučení. Samotný výzkum zároveň poukázal na další oblasti a otázky, které by v oblasti budování odolnosti proti zahraničním vlivům měly být zodpovězeny.

Prvním prostorem pro další výzkum podobného typu či výzkum, který by pomocí stejné metodologie rozšiřoval můj vlastní výzkum, je **oslovení dalších stěžejních aktérů** jak v České republice, tak v Estonské republice. Do vlastního výzkumu jsem měl v plánu zahrnout tyto stakeholdery, kteří nejčastěji z časových důvodů (či v některých případech z nezájmu nebo jiného mně neznámému důvodu) na výzvu k zapojení do výzkumu neodpověděli kladně: Ben Vangeli z Centra proti terorismu a hybridním hrozbám (případně jiný odborník z této instituce), odborníci z tajných služeb obou států, BIS a KAPO, Michal Klíma z Úřadu zmocněnce pro oblast médií a dezinformací a odborník ze specializovaného útvaru estonského Government Office. Pro další výzkum v této oblasti by zařazení všech zmíněných jako respondentů mělo, dle mého názoru, velkou přidanou hodnotu.

Další, poměrně nečekanou **limitací výzkumu je samotná doba**, kdy tato diplomová práce vzniká. Kontext přidává tématu na důležitosti a vlivem toho se celá situace nastavení strategické komunikace českého státu a nastavení cílů pro boj s informačními hrozbami a budování společenské odolnosti mění takřka ze dne na den. I proto jsem se v samotném výzkumu zabýval spíše obecnějšími otázkami a i proto jsou výstupem spíše obecná doporučení v kombinaci s několika konkrétními doporučeními. Do budoucna je, dle mého názoru, velmi pravděpodobné (či skoro jisté), že práce vznikající za jeden, dva roky zabývající se stejnou oblastí bude mít velmi odlišná východiska. To jen potvrzuje, že je v případě těchto témat nutné brát aktuální kontext a aktuální dění v potaz.

---

²⁷ EN originál: So, yes, we are quite good at dealing with disinformation that comes from outside, but we are very bad at recognizing disinformation that comes from inside.

Další prostor pro další výzkum a komplexnější přehled o problematice nabízí dotazování **většího množství i širšího spektra odborníků** z obou zkoumaných států i z jedné ze zemí zmiňovaných odborníky během rozhovorů – Lotyšska, Litvy, Švédska, Finska, Dánska či Velké Británie. Takový následný kvalitativní výzkum by, dle mého názoru, mohl nejen potvrdit výsledky mého výzkumu, ale zároveň potvrdit či přenastavit důležitost jednotlivých kategorií, faktorů přispívajících k holistickému pohledu na problematiku informačních hrozeb.

Prostor pro další výzkum bych hledal také na poli **kvantitativního výzkumu**, a sice ve srovnávání efektivity výukových metod určených pro zvyšování odolnosti jednotlivců, zjišťování množství použití jednotlivých metod boje s informačními hrozbami a zkoumání průměrné znalosti pojmů a problematiky mezi klíčovými aktéry jak ve státní správě, tak mimo ni.

3.7 Discussion

I have encountered a few unexpected limitations that could have an influence over the research results and the final recommendations during the analysis of literary sources and my own research itself. The research itself has also pointed out more areas of study and questions that should be answered in the area of building resilience against foreign influence activities in the near future.

The first room for additional research of a similar type or using the same methodology as my own research would be **addressing more key stakeholders** in the Czech republic as well as in Estonia. I have planned to include the following stakeholders into my own research but was unable to due to their issues with timing (in some cases due to lack of interest or another unknown reason) since they did not respond at all or did not respond in the affirmative: Ben Vangeli from Centre against terrorism and hybrid threats (or another expert from this institution), experts from the secret services of both countries, BIS and KAPO, Michal Klíma from the Office of the agent for media and disinformation and an expert from a specialized unit of Estonian Government Office. I would highly recommend including the aforementioned as respondents in further research in this field of study as they would in my opinion bring a lot of added value.

Another quite unexpected **limitation of my research is the period itself** when this diploma thesis is being written. The context is adding importance to the topic and due to that the entire situation of setting up strategic communication of the Czech state and setting up goals for combating information threats and building social resilience keeps changing almost day to day. That is also why I have been dealing mainly with general questions in my research and that is why the results are rather general recommendations combined with some specific recommendations. For the future, in my opinion, it is highly likely (or almost sure) that texts being written in a year or two years from now dealing with the same area of study will have very different starting points. That only confirms that in regards to these topics it is imperative to take the context of current events into account.

What offers further room for more research and a more complex overview of the issues is asking **more and a wider range of experts** from both researched countries and also from the countries mentioned by the experts during interviews – Latvia, Lithuania, Sweden, Finland, Denmark or Great Britain. Such follow-up qualitative research could in my opinion not only confirm the results of my research, but also reaffirm or rearrange the importance of specific categories, factors contributing to the holistic view of the information threats issue.

I would also seek room for more research in the way of **quantitative research**, specifically in comparing the effectivity of education methods meant for increasing the resilience of persons, figuring out the amount of uses of various methods of combating information threats and the study of the average knowledge of terminology and the problematic among key stakeholders both inside the state and outside of it.

3.8 Závěr

Dříve realizované výzkumy nám ukázaly, co jsou dezinformace, proč jsou dezinformace nebezpečné, jaké slabiny v nás využívají, jak se dají dezinformace používat, kdo je produkuje i kdo je šíří. Tato diplomová práce posouvá znalost oblasti informačních hrozeb tím, že ukazuje, jakými způsoby se proti nim bránit a jak o obraně proti informačním hrozbám přemýšlet. Zároveň zahrnuje doporučení a best practices, kterými se obě zkoumané země mohou dále inspirovat. Hlavním poznatkem výzkumu je posun vnímání dezinformací a dalších souvisejících fenoménů v rámci širší kategorie informačních hrozeb a holistický pohled na oblast informačních hrozeb a obrany proti nim.

Mezi názory vybraných odborníků převažuje mínění, že v České republice na tom s budováním odolnosti nejsme dobře, ať už z důvodu neexistence kultury budování odolnosti nebo nízké prioritizace. V Estonské republice se oproti nám budovat odolnost daří, a to dlouhodobě. Shodnou se na tom nejen estonští odborníci, ale také někteří odborníci čeští. Díky dlouhodobému snažení v oblasti budování odolnosti se z pohledu vybraných odborníků Estonsku daří mít odolnou společnost s vysokou mírou koheze (s výjimkou části ruský mluvící skupiny populace).

Ze všech zmiňovaných metod boje s dezinformacemi používá Česká republika metody debunkingu, budování odolnosti a ojediněle trestání informačních agresorů či cenzuru. V případě často zmiňované systematicky řízené strategické komunikace je český stát teprve na začátku budování celého systému, a je tedy nemožné posoudit, jak efektivní její využití bude. V případě Estonské republiky odborníci nezmiňovali natolik konkrétní metody, ale především zdůrazňovali právě holistický pohled na problematiku informačních hrozeb. Konkrétní zmiňované metody se kromě budování odolnosti, efektivního využívání strategické komunikace i budování kvalitního mediálního prostředí lišily případ od případu a ve zmiňovaných historických příkladech byly velmi rozmanité.

Doporučení pro Českou republiku v oblasti informačních hrozeb a obraně proti nim jsou následovná: posunout nahlížení na problematiku dezinformací i na strategickou komunikaci do širší oblasti problematiky informačních hrozeb a obrany proti nim, podporovat veškeré občanské iniciativy, které jakýmkoli způsobem sdružují lidi, udržet a posilovat spolupráci s neziskovým sektorem a dávat důraz na systematicky řízenou strategickou komunikaci. Strategická komunikace České republiky by zároveň měla stát na hodnotách na kterých panuje opravdu významná společenská shoda, které jsou navázané na naši národní identitu a které stát komunikuje s cíli jednoty, udržení těchto hodnot a bez nároků na vděk občanů.

Doporučení pro Estonskou republiku jsou dvě, a to sice: inspirovat projekty vzdělávající informačně ohroženou část populace jako jsou projekty neziskových organizací ELPIDA a Transitions a využít dobrou znalost a akademicky i analyticky pochopené vnitrostátní dezinformační prostředí České republiky.

3.9 Summary

Earlier conducted research showed us what disinformation is, why it is dangerous, which weaknesses it exploits, how it can be used, who produces it and who spreads it. This diploma thesis furthers the knowledge of the field of information threats by showing which ways there are to defend against it and ways of thinking about the defence against information threats. It also includes recommendations and best practices which both researched countries can get inspiration from. The main point of knowledge of this research is the shift of perception of disinformation and other related phenomena into a wider category of information threats and a more holistic viewpoint of the area of information threats and defence against them.

Among selected experts prevails the opinion that the level of building resilience in the Czech republic is rather bad – be it because of a nonexistent culture of building resilience or the low priority it is given. Estonia in contrast to us succeeds in building resilience and long-term. Both Estonian and some Czech experts agree on that. Thanks to long-term efforts in the area of resilience building experts say that Estonia manages to have a rather resilient society with a high degree of cohesion (with the exception of a part of the Russian speaking part of population).

From all mentioned methods of fighting disinformation the Czech republic uses debunking, building resilience and rarely punishing the information aggressor or censorship. In the case of frequently mentioned systematically managed strategic communication, the Czech state is only in the beginning of building the entire system and it is therefore impossible to evaluate its future effectiveness. In the case of Estonia the experts did not mention specific methods that much, but more put the emphasis on the holistic approach to the issue of information threats. Specifically mentioned methods with exception of building resilience, effective use of strategic communication and building a quality media environment differed case by case and in mentioned historical examples varied greatly.

Recommendation for the Czech republic in the area of information threats and defence against them are as follows: further the viewpoint of the disinformation issue and the issue of strategic communication to a wider area of the issue of information threats and defence against them, support all civic initiatives which in whatever way bring people together and retain and further the cooperation with the non-governmental sector and put emphasis on systematically managed

strategic communication. Strategic communication of the Czech republic should also be built on values with a very high degree of society-wide agreement, which are also tied to our national identity and which the state communicates with the aim to achieve unity, preservation of these values and with no claims to the gratitude of citizens.

There are two recommendations for Estonia and they are: get inspired by projects educating the informationally vulnerable part of the population such as projects of NGOs ELPIDA and Transitions and utilise the good knowledge and academically and analytically understood inside-state disinformation environment of the Czech republic.

4 Zdroje

Abbott, H. P. (2014). *The Cambridge Introduction to Narrative*. Cambridge University Press.

Andžāns, M., & Sprūds, A. (2020). Willingness to defend one's own country and to resist in the Baltic states. *Security & Defence Quarterly*, 30(3), 15-30.

<https://securityanddefence.pl/Willingness-to-defend-one-s-own-country-and-to-resist-in-the-Baltic-states,124712,0,2.html>

Anthes, G. (2015). Estonia: a model for e-government. *Communications of the ACM*, 58(6), 18-20. ACM Digital Library. <https://doi.org/10.1145/2754951>

Armáda ČR. (2022). *Velitelství informačních a kybernetických sil | Armáda ČR*. Ministerstvo obrany. Retrieved June 21, 2022, from <https://acr.army.cz/struktura/generalni/kyb/velitelstvi-kybernetickych-sil-a-informacnich-operaci-214169/>

ATLAS.ti. (2022). *ATLAS.ti*. ATLAS.ti - The Qualitative Data Analysis & Research Software. Retrieved July 23, 2022, from <https://atlasti.com/>

Aubrecht, R. (2021, August 4). Dezinformace aneb Proč a jak učit ve škole mediální výchovu. *Forum24*. <https://www.forum24.cz/dezinformace-aneb-proc-a-jak-ucit-ve-skole-medialni-vychovu/>

Bachová, J. (2007). *Cenzura, svoboda projevu a svobodný přístup k informacím*. Univerzita Karlova, Filozofická fakulta, Ústav informačních studií a knihovnictví. <http://hdl.handle.net/20.500.11956/8496>

Baines, D., & Elliot, R. J. R. (2020). *Defining misinformation, disinformation and malinformation: An urgent need for clarity during the COVID-19 infodemic*. University of Bournemouth / University of Birmingham. https://www.researchgate.net/profile/Darrin-Baines/publication/341130695_Defining_misinformation_disinformation_and_malinformation_An_urgent_need_for_clarity_during_the_COVID-19_infodemic/links/5eb01d1b299bf18b9594b28f/Defining-misinformation-disinformatio

The Baltic Times. (2022, May 3). Minister: Estonia has taken leading role in defending media freedom in the world. *The Baltic Times*. https://www.baltictimes.com/minister_estonia_has_taken_leading_role_in_defending_media_freedom_in_the_world/

Balzacq, T. (Ed.). (2010). *Securitization Theory: How Security Problems Emerge and Dissolve*. Taylor & Francis.

Bartoniček, R. (2022, February 18). Žádná cenzura, ujišťuje Fialova vláda. Boj s dezinformacemi vykopne děkovací kampaní - Aktuálně.cz. *Zprávy*.

<https://zpravy.aktualne.cz/domaci/vlada-boj-s-dezinformacemi/r~08f399ca8efa11ec8d900cc47ab5f122/>

Bell, E. (2019, January 13). Donald Trump Continues to Call the Media 'Fake News'. *The Atlantic*. <https://www.theatlantic.com/politics/archive/2019/01/donald-trump-continues-to-call-the-media-fake-news/579670/>

Bezmenov, Y. (2011, 2 23). *Psychological Warfare Subversion & Control of Western Society*. Youtube.com. Retrieved 3 15, 2022, from <https://www.youtube.com/watch?v=5gnpCqsXE8g&list=LL&index=5&t=2165s>

Bezpečnostní informační služba. (1998). *Výroční zpráva Bezpečnostní informační služby za rok 1996 a 1997*. BIS. <https://www.bis.cz/public/site/bis.cz/content/vyrocní-zpravy/zprava-o-cinnosti-za-rok-1996-a-1997.pdf>

Bezpečnostní informační služba. (2017). *Výroční zpráva Bezpečnostní informační služby za rok 2016*. BIS. <https://www.bis.cz/public/site/bis.cz/content/vyrocní-zpravy/2016-vz-cz.pdf>

Bezpečnostní informační služba. (2021). *Výroční zpráva Bezpečnostní informační služby za rok 2020*. BIS. <https://www.bis.cz/public/site/bis.cz/content/vyrocní-zpravy/2020-vz-cz-2.pdf>

Boisot, M. (2013). *Information Space (RLE: Organizations)*. Taylor & Francis Group.

Buřivalová, I. (2021, March 13). Vzniká Brand Safety Academy. Lidé z oboru se budou školit v ochraně značky. *Marketing & Media*. <https://mam.cz/zpravy/2021-03/vznika-brand-safety-academy-lide-z-oboru-se-budou-skolit-v-ochrane-znacky/>

Butler, S. (2019, May 23). Q&A: Taiwan's digital minister on combatting disinformation without censorship. *Committee to Protect Journalists*. <https://cpj.org/2019/05/qa-taiwans-digital-minister-on-combating-disinfor/>

Čeští elfové. (2022). *Monitoring dezinfo webů Archivy*. Čeští elfové. Retrieved March 17, 2022, from <https://cesti-elfove.cz/category/monitoring/monitoring-dezinfo-webu/>

Chong, D., & Druckman, J. N. (2007, 6 15). Framing Theory. *Annual Review of Political Science*, 10(1), 103-126. Annual Reviews. <https://doi.org/10.1146/annurev.polisci.10.072805.103054>

Ciroková, K. (2022, February 27). Na dezinformační scéně nastal moment šoku, někdo změnil názor, říká expert. *Seznam Zprávy*. <https://www.seznamzpravy.cz/clanek/domaci-zivot-v-cesku-na-dezinformacni-scene-nastal-moment-soku-nekdo-zmenil-nazor-rika-expert-190538>

Clausewitz, C. v. (1968). *On War* (A. Rapoport, Ed.). Penguin Books.

Člověk v tísní. (2022). *O JSNS.CZ - Promítejte ve škole zdarma a legálně dokumentární filmy*. Jeden svět na školách. Retrieved March 21, 2022, from <https://www.jsns.cz/o-jsns/o-nas>

Coldewey, D. (2021, January 25). Debunk, don't 'prebunk,' and other psychology lessons for social media moderation. *TechCrunch*. <https://techcrunch.com/2021/01/25/debunk-dont-prebunk-and-other-psychology-lessons-for-social-media-moderation/>

Creswell, J. W. (1998). *Qualitative inquiry and research design : choosing among five traditions*. SAGE Publications.

ČSÚ. (2014, June 24). Rezortismus omezuje efektivnost státní správy. *Statistika&My*. <https://www.statistikaamy.cz/2014/06/24/rezortismus-omezuje-efektivnost-statni-spravy/>

CTHH. (2020). *Protivlivový manuál pro sektor vysokých škol*. Centrum proti terorismu a hybridním hrozbám. <https://www.mvcr.cz/cthh/clanek/terorismus-web-aktuality-aktuality-protivlivovy-manual-pro-sektor-vysokych-skol.aspx>

CTHH. (2022). *Definice dezinformací a propagandy - Terorismus a měkké cíle*. Ministerstvo vnitra. Retrieved April 27, 2022, from <https://www.mvcr.cz/cthh/clanek/definice-dezinformaci-a-propagandy.aspx>

CTHH. (2022). *Manipulativní narativy o postavení Ruské federace v geopolitickém prostoru - Terorismus a měkké cíle*. Ministerstvo vnitra. Retrieved April 25, 2022, from <https://www.mvcr.cz/cthh/clanek/manipulativni-narativy-o-postaveni-ruske-federace-v-geopolitickem-prostoru.aspx>

CTHH. (2022). *RESIST: Příručka pro boj s dezinformacemi*. Centrum proti terorismu a hybridním hrozbám. <https://www.mvcr.cz/cthh/clanek/ke-stazeni-resist-prirucka-pro-boj-s-dezinformacemi.aspx>

Demagog.cz. (2022). *O nás — Demagog.cz*. Demagog.cz. Retrieved March 17, 2022, from <https://demagog.cz/stranka/o-nas>

Dentith, M. R. X. (2021). Debunking conspiracy theories. *Synthese*, 198(1), 9897–9911. Springer. <https://doi.org/10.1007/s11229-020-02694-0>

Dickey, L. (2019). Confronting the challenge of online disinformation in Taiwan. In *Disinformation, cybersecurity, and energy challenges* (pp. 11-22). Stimson. <https://d1wqtxts1xzle7.cloudfront.net/61725931/StimsonTaiwanSecurityBrief201920200108-8072-5sarb7-with-cover-page-v2.pdf?Expires=1647518994&Signature=QbJCfiwblw5hc6WfIJaRJr27KV1Ce7kwz4WOzjSM1fyxhFI9kDUDJqfS01qPQRRwPZFdYAkWM~BQVVvdmC0Q0xJRM6wUsRhIkKEoBEGGS->

Dillard, J. P., & Shen, L. (Eds.). (2013). *The SAGE Handbook of Persuasion: Developments in Theory and Practice*. SAGE Publications.

Dohnalová, A., & Doubravová, B. (2022, June 30). Stát spustí oddělení pro strategickou komunikaci. Je to málo, ale pokrok, říká Presl - Aktuálně.cz. *Zprávy - Aktuálně.cz*. <https://zpravy.aktualne.cz/domaci/stat-spusti-oddeleni-pro-strategickou-komunikaci-je-to-malo/r~541ba02af7f811eca3c0ac1f6b220ee8/>

Dragoun, R., & Bartoníček, R. (2022, February 25). Na osm proruských dezinformačních webů se lidé nedostanou, správce je zablokoval - Aktuálně.cz. Zprávy. <https://zpravy.aktualne.cz/domaci/na-osm-proruskych-webu-se-lide-nedostanou/r~abd0faac963911ecbdb0ac1f6b220ee8/>

Edelman. (2022, 1 1). *Global Report*. Edelman. Retrieved January 26, 2022, from https://www.edelman.com/sites/g/files/aatuss191/files/2022-01/2022%20Edelman%20Trust%20Barometer%20FINAL_Jan25.pdf

ELPIDA. (2022). *Věřte nevěřte*. Elpida. Retrieved June 21, 2022, from <https://www.elpida.cz/verte-neverte>

EU. (2022). *Czechia*. European Union. Retrieved July 3, 2022, from https://european-union.europa.eu/principles-countries-history/country-profiles/czechia_en

EU. (2022). *Estonia*. European Union. Retrieved July 3, 2022, from https://european-union.europa.eu/principles-countries-history/country-profiles/estonia_en

Fallis, D. (2015). What is disinformation? *Library Trends*, 63(3), 401-426. ASJC. 10.1353/lib.2015.0014

Faris, R., Roberts, H., & Benkler, Y. (2018). *Network Propaganda: Manipulation, Disinformation, and Radicalization in American Politics*. Oxford University Press.

Festinger, L. (1962). Cognitive Dissonance. *Scientific American*, 207(4), 93-106. <https://www.jstor.org/stable/24936719>

Fletcher, R., Cornia, A., Graves, L., & Nielsen, R. K. (2017). *Measuring the reach of „fake news“ and online disinformation in Europe*. Reuters Institute / University of Oxford. <https://reutersinstitute.politics.ox.ac.uk/our-research/measuring-reach-fake-news-and-online-disinformation-europe>

Gregor, M., & Vejvodová, P. (2016). *Analýza manipulativních technik na vybraných českých serverech (Výzkumná zpráva)*. Fakulta sociálních studií, Masarykova Univerzita. https://otevrenoviny.cz/wp-content/uploads/2016/06/Vyzkumna_zprava_Analyza_manipulativnich.pdf

Gregor, M., Vejvodová, P., & Zvol si info (projekt). (2018). *Nejlepší kniha o fake news, dezinformacích a manipulacích!!!* CPress.

Habermas, J. (1992). *The Structural Transformation of the Public Sphere: An Inquiry Into a Category of Bourgeois Society* (T. Burger, Trans.). Wiley.

Hájková, K. (2021, February 21). Markething.cz. *Markething.cz*. <https://markething.cz/dezinformace-hoax-mytus>

- Hall, E. T. (1976). *Beyond Culture*. Anchor Press.
- Hallahan, K., Holtzhausen, D., Ruler, B. v., Verčič, D., & Sriramesh, K. (2007). Defining Strategic Communication. *International Journal of Strategic Communication*, 1(1), 3-35. Routledge. 10.1080/15531180701285244
- Havlíček, P. (2021, November 4). Je česká společnost odolná proti novým hrozbám? V rámci regionu ano, ale stále je co dohánět. VOXPOT. <https://www.voxpot.cz/je-ceska-spolecnost-odolna-proti-novym-hrozbam-v-ramci-regionu-ano-ale-stale-je-co-dohanet/>
- Havlíček, P., & Yeliseyeu, A. (Eds.). (2021). *Disinformation Resilience Index in Central and Eastern Europe in 2021*. EAST Center. <https://www.amo.cz/en/disinformation-resilience-index-in-central-and-eastern-europe-in-2021/>
- Heger, V. (2012). *Komunikace ve veřejné správě*. Grada.
- Hejlová, D. (2022, March 23). Komentář: Dvě strategie ruské propagandy: nic není pravda a velká lež. *Seznam Zprávy*. <https://www.seznamzpravy.cz/clanek/zahranicni-komentar-dve-strategie-ruske-propagandy-nic-neni-pravda-a-velka-lez-194862>
- Hendl, J. (2016). *Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace*. Portál.
- Hofstede, G. (2011). Dimensionalizing Cultures: The Hofstede Model in Context. *Online Readings in Psychology and Culture*, 2(1), 1-26. Scholar Works. <https://doi.org/10.9707/2307-0919.1014>
- Hofstede Insights. (2022). *Country Comparison – Czech Republic, Estonia*. YouTube. Retrieved July 3, 2022, from <https://www.hofstede-insights.com/country-comparison/czech-republic,estonia/>
- Honzejek, P. (2020, July 14). Za všechno zase může Kalousek | Hospodářské noviny (HN.cz). *Archiv HN*. <https://archiv.hn.cz/c1-66789970-za-vsechno-zase-muze-kalousek>
- Hořejš, N., Uhrová, J., Trtíková Vojtková, M., Jungwirth, M., Buchtík, M., & STEM. (2020). *Veřejná zpráva z výzkumu: Šířitelé dezinformací*. STEM. <https://www.stem.cz/wp-content/uploads/2020/06/Verejna-zprava-z-vyzkumu-web-STEM.pdf>
- Humprecht, E., Esser, F., & Aelst, P. V. (2020). Resilience to Online Disinformation: A Framework for Cross-National Comparative Research. *The International Journal of Press/Politics*, 25(3), 493– 516. SAGE Journals. <https://doi.org/10.1177/1940161219900126>
- ICDS. (2022). *About - ICDS*. icds.ee. Retrieved April 27, 2022, from <https://icds.ee/en/about/>
- IGI Global. (2022, 1 3). *What is Information Space*. IGI Global. <https://www.igi-global.com/dictionary/information-space/14513>

Ireton, C., & Posetti, J. (2018). *Journalism, 'fake News' & Disinformation: Handbook for Journalism Education and Training* (C. Ireton & J. Posetti, Eds.). United Nations Educational, Science, and Cultural Organization.

IS2. (2022). *Struktura a vliv dezinformačního ekosystému*. Jakub Kalenský. Retrieved May 13, 2022, from <https://is2.cz/clanky/speakri-2020/jakub-kalensky>

Jandourek, F., & ČTK. (2008, September 25). BIS: Ruské tajné služby vedly v Česku kampaň proti radaru. *Hospodářské noviny*. <https://domaci.hn.cz/c1-28202680-bis-ruske-tajne-sluzby-vedly-v-cesku-kampan-proti-radaru>

Jankowicz, N. (2020). *How to Lose the Information War: Russia, Fake News, and the Future of Conflict*. I.B. Tauris, Bloomsbury Publishing Plc.

Janoušek, A. (2018, November 21). Elfové proti trollům. Skupina Čechů se snaží potírat ničivý obsah internetu. *iDNES.cz*. https://www.idnes.cz/zpravy/domaci/internet-boj-proti-trollum-cesti-elfove.A181120_211753_domaci_zaz

Jetmar, J. (2022, February 10). Václav Moravec představil středoevropský projekt pro boj s dezinformacemi. *Médiář*. <https://www.mediar.cz/vaclav-moravec-predstavil-stredoevropsky-projekt-pro-boj-s-dezinformacemi/>

Jetmar, J., & Eberle, J. (2021, June 7). "Spousta lidí nálepkuje jako dezinformace cokoliv, co se jim nelíbí". *Médiář*. <https://www.mediar.cz/spousta-lidi-nalepkuje-jako-dezinformace-cokoliv-co-se-jim-nelibi/>

Ježek, V. (2022, March 11). Speciální vojenská operace? Jen forma Putinova newspeaku, kterou se snaží Rusům vnutit, míní publicista Sulimenko. *Český rozhlas Plus*. <https://plus.rozhlas.cz/specialni-vojenska-operace-jen-forma-putinova-newspeaku-kterou-se-snazi-rusum-8699634>

Jovanov, J. (2018). High- and Low-context cultures in electronic communications and websites. *Academia*, 1(1), 1-12. https://www.academia.edu/11938086/High_and_Low_context_cultures_in_electronic_communications_and_websites_Research_based_on_the_websites_in_the_tourism_sector

Kabrhelová, L., & Magdoňová, J. (2022, January 18). První rozsudek za dezinformace o covidu. „Je to přelomový případ," říká reportérka. *iROZHLAS*. https://www.irozhlas.cz/zpravy-domov/podcast-vinohradska-12-koronavirus-dezinformace-soud-trest-jana-peterkova_2201180600_miz

Kahneman, D. (2011). *Thinking, Fast and Slow*. Farrar, Straus and Giroux.

Kapferer, J.-N. (1992). *Fáma, nejstarší médium světa*. Práce.

Kapferer, J.-N. (2013). *Rumors: Uses, Interpretations, & Images*. Transaction Publishers.

KAPO. (2022). *Estonian Internal Security Service Annual Review 2021-2022*. KAPO. https://kapo.ee/sites/default/files/content_page_attachments/Annual%20Review_2021-22.pdf

Kartous, B. (2018, November 15). Společnost rozkládají dezinformace. Dokud se před nimi nenaučí chránit stát, musíme si pomoci sami. *Deník N*. <https://denikn.cz/19750/spolecnost-rozkladaji-dezinformace-dokud-se-ji-pred-nimi-nenauci-chranit-stat-musime-si-pomoci-sami/>

Kivimäki, T. (2022, March 1). Russian Sphere of Influence: What is it? What Could It Be? *The World Financial Review*. <https://worldfinancialreview.com/russian-sphere-of-influence-what-is-it-what-could-it-be/>

Kivirähk, J. (2010, February 3). How to Address the 'Humanitarian Dimension' of Russian Foreign Policy? *icds.ee*. <https://icds.ee/en/how-to-address-the-humanitarian-dimension-of-russian-foreign-policy-2/>

Klöckner, C. A. (2015). Target Group Segmentation — Why Knowing Your Audience Is Important. In *The Psychology of Pro-Environmental Communication: Beyond Standard Information Strategies* (pp. 146-160). Palgrave Macmillan. https://link.springer.com/chapter/10.1057/9781137348326_7#citeas

Kozlová, D. (2011). *Kvalitativní analýza fenoménu internetových řetězových dopisů*. Univerzita Karlova, Fakulta sociálních věd, Institut komunikačních studií a žurnalistiky. <https://hdl.handle.net/20.500.11956/37026>

Kremlin Watch. (2021). *Výroční zpráva o stavu české dezinformační scény za rok 2019*. Evropské hodnoty. <https://europeanvalues.cz/wp-content/uploads/2021/11/Vyrocní-zpráva-o-stavu-ceske-dezinformacni-sceny-pro-rok-2019.pdf>

Lamont, M., & Hall, P. A. (Eds.). (2013). *Social Resilience in the Neoliberal Era*. Cambridge University Press.

Liu, B. F., Horsley, J. S., & Yang, K. (2012). Overcoming Negative Media Coverage: Does Government Communication Matter? *Journal of Public Administration Research and Theory*, 22(3), 597-621. Oxford Academic. <https://doi.org/10.1093/jopart/mur078>

Lubianiec, K., Uszkiewicz, E., Holznagel, B., Pintea, A., Bayer, J., Schmitt, J. B., & Szakács, J. (2021). *Disinformation and Propaganda: Impact on the Functioning of the Rule of Law and Democratic Processes in the EU and Its Member States - 2021 Update : Study*. European Parliament.

Luhmann, N. (1992). What is Communication? *Communication Theory*, 2(3), 251-259. <https://doi.org/10.1111/j.1468-2885.1992.tb00042.x>

Manipulátoři.cz. (2022). *O projektu – Manipulátoři.cz*. Manipulátoři.cz. Retrieved March 17, 2022, from <https://manipulatori.cz/o-projektu/>

Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy. (2020). *Strategie vzdělávací politiky České republiky do roku 2030+*. MŠMT ČR.

https://www.msmt.cz/uploads/Brozura_S2030_online_CZ.pdf

Ministerstvo vnitra České republiky. (2016). *Audit národní bezpečnosti*. Ministerstvo vnitra České republiky. <https://www.vlada.cz/assets/media-centrum/aktualne/Audit-narodni-bezpecnosti-20161201.pdf>

Ministerstvo vnitra České republiky. (2021, 01 01). *Centrum proti terorismu a hybridním hrozbám - Terorismus a měkké cíle*. Ministerstvo vnitra. Retrieved January 25, 2022, from <https://www.mvcr.cz/cthh/clanek/centrum-proti-terorismu-a-hybridnim-hrozbam.aspx>

NATO. (2022, June 8). *Topic: Member countries*. NATO. Retrieved July 3, 2022, from https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_52044.htm

NELEŽ. (2022). *Jak dezinformace škodí*. NELEŽ – Postav se za pravdu proti dezinformacím. Retrieved March 14, 2022, from <https://www.nelez.cz/#jak-dezinformace-skodi>

NELEŽ. (2022). *Metodika určování dezinformačních webů*. NELEŽ – Postav se za pravdu proti dezinformacím. Retrieved March 14, 2022, from <https://www.nelez.cz/#urcovani-dezinformacnich-webu>

Novotná, H., Špaček, O., & Štovičková Jantulová, M. (2019). *Metody výzkumu ve společenských vědách*. FHS UK. 978-80-7571-025-3

NÚKIB. (2020, 10 23). *CyberCon 2020 - Jakub Kalenský - Čtyři linie obrany proti informační agesi*. Youtube.com. Retrieved 2 12, 2022, from <https://www.youtube.com/watch?v=-oX-wcaZioQ&t=2289s>

NÚKIB. (2021). *Akční plán k Národní strategii kybernetické bezpečnosti České republiky na období let 2021 až 2025*. NÚKIB. <https://www.nukib.cz/cs/kyberneticka-bezpecnost/strategie-akcni-plan/>

O'Shaughnessy, N. (2020). Chapter 4: From Disinformation to Fake News: Forwards into the Past. In *The SAGE Handbook of Propaganda* (pp. 55-70). SAGE Books. <https://dx.doi.org/10.4135/9781526477170.n5>

Pancíř, T. (2022, February 28). *Blokování dezinformačních webů je správná cesta. Zakázáno by jich mělo být ještě 22, říká analytik*. Český rozhlas Radiožurnál. <https://radiozurnal.rozhlas.cz/blokovani-dezinformacnich-webu-je-spravna-cesta-zakazano-jich-melo-byt-jeste-22-8691993>

Pennycook, G., McPhetres, J., & Zhang, Y. (2020). Fighting COVID-19 Misinformation on Social Media: Experimental Evidence for a Scalable Accuracy-Nudge Intervention. *Psychological Science*, 31(7), 770-780. SAGE Journals. <https://doi.org/10.1177/0956797620939054>

Písařovicová, D. (2022, 3 10). Hejlová: V Rusku je jiná realita. Lidé věří lžím a mají strach. Bojí se i pohřbívat své padlé vojáky. *DVTV*. <https://www.dvttv.cz/video/hejlova-v-rusku-je-jina-realita-lide-veri-lzim-a-maji-strach-boji-se-i-pohrbivat-sve-padle-vojaky>

Pleska, G. (2021, September 10). Digitalizace státu? Česko patří k nejméně rozvinutým v EU. *Peníze.cz*. <https://www.penize.cz/spotrebitel/428602-digitalizace-statu-cesko-patri-k-nejmene-rozvinutym-v-eu>

Pokorný, J. (2022, March 7). Šlerka o dezinformacích: Cenzura je běžná součást války. Jenže my nejsme ani ve válce, ani v míru. *iROZHLAS*. https://www.irozhlas.cz/zpravy-domov/slerka-dezinformace-cenzura-valka-ukrajina-rusko_2203070713_voj

Pomerantsev, P. (2016). *Nothing is True and Everything is Possible: Adventures in Modern Russia*. Faber & Faber, Limited.

Poslanecká sněmovna České republiky. (2022, 01 25). *Navigace sekce Stálá komise pro hybridní hrozby*. Poslanecká sněmovna. Retrieved January 25, 2022, from <https://www.psp.cz/sqw/hp.sqw?k=8301>

Presl, D. (2021). *Teaching the State to Talk: Lessons for the Czech Republic on Using Strategic Communication as a Counter-Disinformation Tool*. Asociace pro mezinárodní otázky.

Presl, D. (2022). *Dezinformace a strategická komunikace: Priority a plán pro vládu Petra Fialy*. Asociace pro mezinárodní otázky.

Prokop, D. (2020). *Slepé skvrny: o chudobě, vzdělávání, populismu a dalších výzvách české společnosti*. Host.

Propastop. (2017, March 6). *What is Propastop?* Propastop. Retrieved April 27, 2022, from <https://www.propastop.org/eng/2017/03/06/what-is-propastop/>

Pruša, J. (2011). *Abeceda reálného socialismu*. Avia Consultants.

The Public Sphere: An Encyclopedia Article. (2020). In S. E. Bronner & D. MacKay Kellner (Eds.), *Critical Theory and Society: A Reader*. Taylor & Francis Group.

Redakce E15. (2021, September 30). Dezinformace šíří i politici. Kdo se nedrží faktů? (INFOGRAFIKA). *E15*. <https://www.e15.cz/volby/volby-do-snemovny/infografika-lidri-partaji-jako-dezinformatori-ktery-politik-ma-problem-s-fakty-1383956>

Redakce Parlamentní listy. (2020, October 22). Premiér Babiš: To je jedna z fake news, kterou jste tady předvedl. *Parlamentní listy*. <https://www.parlamentnilisty.cz/politika/politici-volicum/Premier-Babis-To-je-jedna-z-fake-news-ktou-jste-tady-predvedl-641413>

Republic of Estonia, Defense Forces. (2022, June 9). *Conscript Service*. Conscript service – Estonian Defence Forces. Retrieved July 3, 2022, from <https://mil.ee/en/defence-forces/compulsory-military-service/>

Republic of Estonia Government Office. (2017). *National Security Concept*. Republic of Estonia Government Office. <https://riigikantselei.ee/en/supporting-government-and-prime-minister/organisation-and-planning-work-government/national#:~:text=The%20National%20Security%20Concept%20is,Riigikogu%20on%2031%20May%202017.>

Republic of Estonia Government Office. (2022). *The coordination of national security and defence management*. Riigikantselei. Retrieved April 27, 2022, from <https://riigikantselei.ee/en/supporting-government-and-prime-minister/organisation-and-planning-work-government/national>

Rigel, M. (2020). *Polarita „my a oni“ ve vztahu k teorii spravедlivé války*. Univerzita Hradec Králové. <https://theses.cz/id/v7r5vd/43898182>

Ruler, B. v. (2018). Communication Theory: An Underrated Pillar on Which Strategic Communication Rests. *International Journal of Strategic Communication*, 12(4), 367-381. Routledge. 10.1080/1553118X.2018.1452240

Safire, W. (1981). *On Language*. Avon.

Šalplachtová, I. (2019). *Řetězové e-maily jako forma politické propagandy*. Univerzita Karlova, Fakulta sociálních věd, Institut komunikačních studií a žurnalistiky. <http://hdl.handle.net/20.500.11956/107363>

Samokhvalov, V. (2007). *Relations in the Russia-Ukraine-EU triangle: 'zero-sum game' or not?* European Union Institute for Security Studies. <https://www.iss.europa.eu/sites/default/files/EUISSFiles/occ68.pdf>

Sanders, K., & Canel, M. J. (Eds.). (2013). *Government Communication: Cases and Challenges*. Bloomsbury Academic.

Saurwein, F. (2020). Combating Disinformation on Social Media: Multilevel Governance and Distributed Accountability in Europe. *Digital Journalism*, 8(6), 820-841. Taylor & Francis Online. <https://doi.org/10.1080/21670811.2020.1765401>

Sedláček, L. (2014, December 2). Nebezpečná relativizace pravdy. *Hospodářské noviny*. <https://hn.cz/c1-63201580-nebezpecna-relativizace-pravdy>

Signal.org. (2022). *Is it private? Can I trust it?* – *Signal Support*. Signal Support. Retrieved July 23, 2022, from <https://support.signal.org/hc/en-us/articles/360007320391-Is-it-private-Can-I-trust-it->

Šíp, R. (2013). *Výzkumné metody v pedagogické praxi*. Grada.

Šlerka, J. (2022, March 14). Extremisté na Telegramu posilují. Včetně těch, co propagují invazi na Ukrajinu. *investigace.cz*. <https://www.investigace.cz/cesko-slovensko-telegram-ukrajina-rusko/>

SOUKENÍK, Štěpán. Government Communication in the Czech Republic: Organisation, Perception, and New Theoretical Model. Praha, 2018. 139 pages. Dissertation Thesis (Ph.D.). Charles University, Faculty of Social Sciences, Institute of Communication Studies and Journalism. Department of Marketing Communication and Public Relations. Supervisor: doc. PhDr. Denisa Hejlová, Ph.D.

Strauss, A. L., & Corbin, J. (1999). *Základy kvalitativního výzkumu: postupy a techniky metody zakotvené teorie*. Sdružení Podané ruce. 80-858-3460-X

Strouhal, J., Bokša, M., Šaroch, S., Horák, J., Bokšová, J., & Pavlica, K. (2019). *Digitální Česko v digitální Evropě* (M. Bokša, Ed.). Škoda Auto Vysoká škola o.p.s.

Sullivan, M. (2018, April 4). Perspective | The term 'fake news' has lost all meaning. That's just how Trump wants it. *The Washington Post*. https://www.washingtonpost.com/lifestyle/style/the-term-fake-news-has-lost-all-meaning-thats-just-how-trump-wants-it/2018/04/03/ce102ed4-375c-11e8-8fd2-49fe3c675a89_story.html

Sunzi, & Sun-Tzu. (2002). *The Art of War* (J. Minford, Ed.; J. Minford, Trans.). Viking.

Swedish Civil Contingencies Agency (MSB). (2019). *Countering Information Influence Activities: A Handbook for Communicators*. Swedish Civil Contingencies Agency (MSB).

Syrovátka, J. (2020). *Dezinformace jako byznys*. PSSI. <https://www.pssi.cz/publications/15-studie-dezinformace-jako-byznys>

Syrovátka, J. (2022, January 3). Jonáš Syrovátka - Názory Aktuálně.cz. *Blogy*. <https://blog.aktualne.cz/blogy/jonas-syrovatka.php?itemid=41669>

Táborský, J. (2019). *V síti dezinformací: Proč věříme alternativním faktům*. Grada Publishing.

Taylor, A. (2016, November 26). Before 'fake news,' there was Soviet 'disinformation'. *The Washington Post*. <https://www.washingtonpost.com/news/worldviews/wp/2016/11/26/before-fake-news-there-was-soviet-disinformation/>

Teperik, D. (2020, November 21). *Resilience League 2020: from Crisis Communication to Cognitive Resilience*. icds.ee. Retrieved April 27, 2022, from <https://icds.ee/en/resilience-league-2020-from-crisis-communication-to-cognitive-resilience/>

TOP 09. (2014, 6 16). *Za všechno může Kalousek?* TOP 09. Retrieved March 13, 2022, from <https://www.top09.cz/co-delame/medialni-vystupy/za-vsechno-muze-kalousek-15915.html>

Vaicekauskaitė, Ž. M. (2017). Security Strategies of Small States in a Changing World. *Journal on Baltic Security*, 3(2), 7-15. 10.1515/jobs-2017-0006

Valášek, L. (2022, January 25). Dezinformátorka Peterková je stíhaná za šíření poplašné zprávy. Chce být prezidentkou - Aktuálně.cz. *Zprávy*.
<https://zpravy.aktualne.cz/domaci/dezinformatorku-peterkovou-stiha-policie-za-sireni-poplasne/r~2d9e76aa7de311eca0d8ac1f6b220ee8/>

Veebel, V. (2015). *RUSSIAN PROPAGANDA, DISINFORMATION, AND ESTONIA'S EXPERIENCE*. Foreign Policy Research Institute.
https://d1wqtxts1xzle7.cloudfront.net/39024377/veebel-russian_disinformation-with-cover-page-v2.pdf?Expires=1650969206&Signature=SLk3pmlAzwCdDVu9IVTsJKeBmuqDNqlfsAj9Yy6rGhWxnwcl7aRTKqKmg3j~lDbYkqa~TobCv1k4eV9SjqNj9pGgzfHsPlq1pJk6sVHZtkMnUsvME8RqeQTcHeKwNXW

Vláda ČR. (2021). *Ivan Bartoš*. Vláda ČR. Retrieved July 3, 2022, from <https://www.vlada.cz/cz/clenove-vlady/ivan-bartos-191704/>

Vláda ČR. (2022, March 24). *Novým vládním zmocněncem pro oblast médií a dezinformací se stal Michal Klíma*. Vláda ČR. Retrieved April 25, 2022, from <https://www.vlada.cz/cz/media-centrum/aktualne/novym-vladnim-zmocnencem-pro-oblast-medii-a-dezinformaci-se-stal-michal-klima-195260/>

Watson, P. (1978). *War on the Mind: The Military Uses and Abuses of Psychology*. Hutchinson.

Watzlawick, P., Bavelas, J. B., & Jackson, D. D. (2011). *Pragmatics of Human Communication: A Study of Interactional Patterns, Pathologies, and Paradoxes*. W. W. Norton, Incorporated.

World Data. (2022). *Country comparison Czechia : Estonia*. Worlddata.info. Retrieved July 3, 2022, from <https://www.worlddata.info/country-comparison.php?country1=CZE&country2=EST>

Yee, A. (2022, January 28). The country inoculating against disinformation. *BBC*.
<https://www.bbc.com/future/article/20220128-the-country-inoculating-against-disinformation>

Yelisseyeu, A., & Damarad, V. (Eds.). (2018). *Disinformation Resilience in Central and Eastern Europe* (O. Chyzova, Compiler). The Foreign Policy Council "Ukrainian Prism".
http://prismua.org/wp-content/uploads/2018/06/DRI_CEE_2018.pdf

Zoom.us. (2022). *Security*. Zoom. Retrieved June 15, 2022, from <https://explore.zoom.us/en/trust/security/>

5 Seznam příloh

Příloha č. 1: Interview Guide (text)

Příloha č. 2: Transkript rozhovoru, Dmitri Teperik (text)

Příloha č. 3: Transkript rozhovoru, Uku Arold (text)

Příloha č. 4: Transkript rozhovoru, Miroslav Feix (text)

Příloha č. 5: Transkript rozhovoru, Dominik Presl (text)

Příloha č. 6: Transkript rozhovoru, Jonáš Syrovátka (text)

Příloha č. 7: Transkript rozhovoru, Jan Marian (text)

Příloha č. 8: Transkript rozhovoru, anonymní pracovník/pracovnice neziskové organizace Propastop (text)

Příloha č. 9: Výstup kódování rozhovorů (tabulka)

Příloha č. 10: Výzkumný deník (text)

6 Přílohy

Příloha 1 – Interview Guide (text)

Úvod

Představení výzkumu, výzkumníka, informovaný souhlas o nahrávání a zaznamenání dat

CZ

Děkuji, že jste si udělal/a čas na rozhovor, který je součástí výzkumu mé diplomové práce na téma „Strategická komunikace a dezinformace – komparativní studie České republiky a Estonské republiky“.

Etické zásady akademického výzkumu na Univerzitě Karlově, které dodržuji, vyžadují, abyste dobrovolně souhlasil/a s rozhovorem a využitím jeho nahrávky následovným způsobem – nahrání rozhovoru, sepsání transkriptu, poslání transkriptu Vám k doplnění a opravení případných faktických chyb a schválení a nakonec přiložení transkriptu k samotné diplomové práci. Pokud chcete, je možné v práci vystupovat anonymně. Souhlasíte s těmito podmínkami a můžeme v rozhovoru pokračovat?

EN

Thank you for agreeing to be interviewed as part of my diploma thesis research project „State strategic communication and disinformation – comparative study of the Czech republic and the Republic of Estonia“.

Ethical procedures for academic research at my university require that interviewees explicitly agree to being interviewed and how the information contained in their interview will be used – recording the interview, transcription being written, sent to you for correcting factual errors and then attached to the thesis itself. If you wish, it is possible to be anonymised.

Příklady otázek použitých během rozhovorů, pořadí je v závislosti na průběhu rozhovoru zaměnitelné a některé otázky mohou být doplněny.

OKRUH 1 | Boj s dezinformacemi

- Jak dobrá byste řekl/a, že je Vaše země v boji s dezinformacemi?
- Jaké metody pro boj s dezinformacemi používá Vaše země?
- Jaké metody pro boj s dezinformacemi jsou podle Vás účinné?
  - Které z nich by měla Vaše země začít používat?
- Používá Vaše země metodu debunkingu / prebunkingu / cenzury / budování odolnosti?
  - Můžete dát příklad, kdy metoda byla účinná?
- Jak v boji s dezinformacemi pomáhá Vaše instituce?
- Myslíte si, že jsou ve Vaší zemi dostatečná legislativní opatření pro boj s dezinformacemi?
  - Pokud ne, jaká by měla být?
  - Pokud ano, jaká podle Vás nejlépe fungují?
- Která z opatření pro boj s dezinformacemi by měl provádět stát?
  - Která by naopak měly provádět jiné organizace?
- Jak si myslíte, že jsou pro boj s dezinformacemi vybaveni čeští úředníci?

- Myslíte si, že je možné, aby komunikačně boj s dezinformacemi řešila samostatně jednotlivá ministerstva?
- Jak si představujete funkční model státní správy připravené pro boj s dezinformacemi?
- Co si myslíte, že Česká republika nejvíce potřebuje pro to, aby byla dobře připravena bojovat s informačními hrozbami včetně dezinformací?
- Co je podle Vás nejdůležitější při realizaci strategické komunikace formou kontrapropagandy proti dezinformačním narativům?

OKRUH 2 | Budování odolnosti

- Jak dobrá byste řekl/a, že je Vaše země v budování odolnosti?
- Jaké metody budování odolnosti používá Vaše země?
- Jaké metody budování odolnosti jsou podle Vás účinné?
  - Které z nich by měla Vaše země začít používat?
- Používá Vaše země metodu zvyšování mediální gramotnosti / reportování dezinformací?
  - Můžete dát příklad, kdy metoda byla účinná?
- Jakým způsobem pracujete se strategickou komunikací hodnotových narativů?
  - Máte dlouhodobé komunikační plány s nastaveným cílem?
  - Je vaše komunikace směrem k občanům spíše proaktivní, nebo reaktivní?
- Jak v budování odolnosti pomáhá Vaše instituce?
- Jaké systémové změny by ve Vaší zemi pomohly pro zvýšení odolnosti v populaci?
- Kde by se podle Vás s budováním odolnosti mělo začít? / Jak by se v budování odolnosti mělo pokračovat?
- Jak velkou roli může hrát Armáda ČR při budování odolnosti vůči zahraničním informačním hrozbám?
  - Jak velkou máme v České republice v populaci ochotu bránit stát?
  - Jak si dokážete představit zapojení aktivních záloh?
- Jaké know-how nám v České republice v oblasti budování odolnosti chybí?

OKRUH 3 | Zahraniční spolupráce

- Jaké znáte či používáte nástroje budování odolnosti ve spolupráci s dalšími zeměmi?
- Jakým způsobem sdělíte vědomosti a praktické zkušenosti s dalšími zeměmi?
  - Jak funguje spolupráce v rámci EU?
  - Jak funguje spolupráce v rámci NATO?

OKRUH 4 | Vnější prostředí

- Jak vnímáte nastavení politického prostředí pro přijetí/rozšíření nutných opatření pro budování odolnosti?
- Jaká je podle vás míra populismu ve veřejném prostoru ve vaší zemi?
- Jak je podle vás vzhledem k dezinformacím a budování odolnosti nastaveno mediální prostředí?
- Jaké jsou největší bariéry pro implementaci strategické komunikace ve státní správě?
- Jak moc diskutované společenské téma je národní obrana?

Závěr

Otázky účastníka + poděkování, ukončení

Příloha 2 – Transkript rozhovoru, Dmitri Teperik

Bc. Ondřej Doskočil: So, thank you again for doing this interview. Right when we are starting recording I'm gonna ask you if you are okay with me using this interview and the questions after your approval in my research – for my research purposes?

Dmitri Teperik, MSc.: Yes, I'm totally fine with that.

Bc. Ondřej Doskočil: Okay, thank you very much, I just needed that for the legal reasons. So let's start with the first question and that's maybe going back to how good, would you say, is Estonia at combating disinformation and building social resilience?

Dmitri Teperik, MSc.: Well, I think my country – Estonia has, or... used to have kind of different ways and sometimes I think we were too reactive and therefore maybe not so successful but sometimes I think we managed it quite well and thus to give you some examples...

Bc. Ondřej Doskočil: Mhm.

Dmitri Teperik, MSc.: Let's say everything which is COVID pandemic related, I think that was rather an example of unsuccessful strategic communication.

Bc. Ondřej Doskočil: Mhm.

Dmitri Teperik, MSc.: And the reason for that, or maybe not one reason but many reasons for that, were actually contributing factors, overlapping factors, and... basically as we see it now, retrospectively, I can say that boundaries between political, governmental and strategic communication were not clear and sometimes the boundaries were overstepped by politicians and government officials. So three types of, or even four types of communication – political, governmental, crisis and strategic, were mixed up and that I think is not quite a good example. Although, of course the pandemic crisis was kind of a new challenge for us and we don't have, or we didn't have kind of clear procedures for that... and of course politically it was of course a very challenging period. Ah, but then another good example of successful cases, I would say, is everything related to the pro-Kremlin disinformation which targets our historical memory. In that regard I think our strategic communication was and still is quite effective and successful. The reason for that of course is predictability, that we know, that the issues of historical memories are sensitive for the Russian Federation. We know that they are making efforts in trying to rewrite some parts of the history and we know that there were, are and will be information attacks in that regard. So therefore, knowing that, and having already practical experience, Estonia managed to combat this kind of disinformation rather successfully. So summing up, I would say that there were ups and downs, in our strategic communications and in general I would assess it as rather effective, but again, there are some examples which indicated there is still room for improvement. Well, especially having more or less clean boundaries between different types of communication – political, governmental, crisis and strategic.

Bc. Ondřej Doskočil: Okay, thank you. And you mentioned that one part of the communication being effective in some cases is that you already kind of know what the topics or what the narratives could be, that are prepared in some situations. Is there something else that makes executing counter-disinformation campaigns or strategic communication in these cases more effective? Except for this preparedness?

Dmitri Teperik, MSc.: So preparedness is one of the important components, and preparedness not just for countering narratives but also preparedness in knowing the target audiences. So kind of very comprehensive or profound target audience analysis is something which is really required for planning and executing strategic communication. So basically knowing the informationally vulnerable groups in your society and how they can be targeted, by different channels, by different narratives. So, again, yeah, that kind of preparation which needs target audience analysis. But while addressing, or while executing strategic communication of course you should maintain some degree of flexibility. That's already the second step of being prepared and having some procedures, plans and again results from the target audience analysis. But while addressing the crisis of course you should show some degree of flexibility and being creative...

Bc. Ondřej Doskočil: Mhm.

Dmitri Teperik, MSc.: ...which means that some other, I would say, important part of stratcomm, because sometimes channels just don't deliver or maybe your message will disappear among other messages. Maybe there will be, let's say, another opinion leader, who addresses it in a more attractive way, and delivers the message to your target audience. Or maybe you would just be forced to improvise because your adversary is doing so.

Bc. Ondřej Doskočil: Mhm.

Dmitri Teperik, MSc.: I would say that's kind of a degree of flexibility that is also needed. And the third part, which is of course natural to me, because I work for the research institution, so basically what we do is analyse things and provide some policy recommendations, so the third step is of course identifying and learning lessons. So, after each information campaign or after

each crisis where stratcomm instruments were used, then of course goes in the loop and basically learning and identifying lessons and then learning from your mistakes or success stories. But anyway, trying to accumulate that knowledge. And again, in the case of Estonia, it looks like we missed this last or the third part during the covid crisis. That we didn't learn sufficiently, or didn't learn quickly enough from the first wave of COVID. And basically the same mistakes in communications were repeated during the second wave. So, yeah... in order to be successful of course preparedness and flexibility while executing, but then the third step is analysis, learning and maybe tuning or tailoring your methods or your target audience analysis for the future.

Bc. Ondřej Doskočil: That's great. You said something about Estonia being kind of only reactive in some cases?

Dmitri Teperik, MSc.: Yes, in some cases I think we are reactive and there are, yeah, examples, let's say when Russia attacked Ukraine in 2014 and occupied Crimea and started the war in Donbas, well, Estonian politicians addressed the issue of the Russian language TV channels and they decided – it was political decision – they decided to create Russian language TV channel within the national, within the public broadcaster. But then again, it was a clear reaction to the geopolitical situation around Ukraine. Because then the question may be narrower – where the Russian border will be next – was suddenly very sensitive. Although the Russian speaking population lived in Estonia even before that, so why shouldn't we have created that kind of channel, let's say several years before the crisis, but they just reacted after the crisis. So now, after Russia invaded Ukraine again in late February, then again our politicians and state officials became concerned about Russian language media and basically banned some Russian language, or Russian state-backed channel here in the Estonian information space. Although it was already recommended six or seven years ago. But then nothing happened. But now it happened, but it was again kind of reactive mode by the government. I think we could, let's say, be more predictive in that regard, trying to anticipate challenges and anticipate the problems and of course the consequences of doing something or not doing. And again, the example of not banning Russian-state channels, TV channels, and other information sources in Estonia where these consequences we can see now in the results of opinion polls among Russian or Estonian speaking populations here.

Bc. Ondřej Doskočil: Thank you. Despite you talking a lot about, like in some cases Estonia being reactive and Estonian politicians reacting to what's happening right now, does Estonia have some quality long-term communication plans, some specific goals set or maybe some values in society it's increasing or supporting communicationally?

Dmitri Teperik, MSc.: In that regard I think that these kinds of guidelines for the strategic communications here, they're very much aligned or attached to the National security strategy. Which means that strategic communication must support general security of Estonia, ensuring the continuation of the Estonian state, ensuring the continuation of the Estonian language and the culture and it's pretty much based of course on the historical memory of the nation. So, of course I understand these are very general goals, but nevertheless they give kind of clear direction what kind of messages we produce and why it's very much history-based, so that's cultivation of national values related to the language, to the ethnicity, to the independence from Russia. It's everything around that. Another set of goals, or set of values, which is now of course politically challenged by some parties, but still it is kind of part of mainstream thinking that Estonia should become and remain a very progressive state adapting new technologies and new ways of thinking. And in that regard our efforts maybe some success in the cyber domain supported our activities and that it was also used in our strategic communication that Estonia is pioneering in some technologies related to the cyber domain and that part is also used in strategic communication.

Bc. Ondřej Doskočil: Mhm. To what degree is this kind of idea of where Estonia is going being brought from a top-down approach, from the government to people, and in what ways is the population buying into this concept of these values, or is something that they feel maybe is being pushed on them?

Dmitri Teperik, MSc.: Well I think at the beginning it was a top-down approach because the government was one of the first adapters of, let's say, new ways, electronic ways of doing business. E-meetings, electronic taxation, electronic medicine, everything... it is now quite obvious for us, or for people in Europe, than let's say 15 years ago. So the government was the first user, pushing the adaptation of these technologies, and of course communicating to our people, that it's not just convenient, but it's also secure, that it will save our time and money, and at the same time of course, it will contribute to the general image of Estonia being

successful and of course attracting new investments and so on and so forth. So yeah, at the beginning it was a clearly top-down approach, but then successfully supported by the population because related communication matched the actions, so the people believed the government because they saw and they were able to benefit from the deliverable results, from the tangible applications and everything like that. Now of course the situation changed, now we... I think we are criticising our government for not being as advanced as it used to be 15 years or 10 years ago. Now, many countries are catching up... not even catching up, they're actually adapting technology in a more rapid way than Estonia does. So now, I think, at least some part of the critics against our government should be more modernised or think like the private sector or private business.

Bc. Ondřej Doskočil: Okay, thank you. Let's change the topic a little bit, I'd like to talk more about disinformation now. To your knowledge, what methods of combating disinformation does Estonia use, except for mandating strategic communication campaigns?

Dmitri Teperik, MSc.: Well, there is investigative journalism. There are some good journalists and some good editorial teams who are doing, I would say, a rather good job, and if they find something, they really dig very deep and investigate it. That is one of the methods. Another thing is increasing the general level of media literacy among young people and among teachers.

Bc. Ondřej Doskočil: Okay.

Dmitri Teperik, MSc.: Maybe it's not so efficient in the short term perspective, but long term perspective I think it will bring good results. And then, actually keeping this topic on the information agenda that opinion leaders, experts and politicians have adopted relevant vocabulary, so they can actually speak on the disinformation threats and they can explain to the general population why disinformation is dangerous and what kind of threats it can bring. But for that, of course, they must learn and adopt the vocabulary, but in general I think it is also a tool to combat disinformation within the society. Another tool which is contributing, it's not combating disinformation directly but it's supporting these activities is of course studies and research in that, so basically producing more knowledge, practical knowledge or theoretical knowledge in any way, but still producing knowledge on how disinformation works, or how it doesn't work, who are the vulnerable groups. It's now not just in think-tanks like the

ICDS is but also it's being done in research studies also in universities. We can address even more topics and involve students in that.

Bc. Ondřej Doskočil: You mentioned media literacy – would you say that it's a long-term method of building social resilience?

Dmitri Teperik, MSc.: It's one of them. It's not a silver bullet, not at all. But it's one of them – just to address the ever increasing amount of information we are supposed to consume and basically trying to teach young people but also other vulnerable groups, like older people, who are not digitally savvy that information can be used as a weapon. And bringing some recent examples. So, it's one of the tools to address this issue. Of course it should be carefully planned, I mean I have seen many kinds of ad hoc projects on media literacy, which were just, you know, kind of good attempts to do something without understanding the end goal. So, to address this issue you should embed media literacy into formal and informal education and basically it should be as any literacy as we do physical hygiene or cyber hygiene and it basically should be on the same level to do also information hygiene.

Bc. Ondřej Doskočil: Would you say that this is something that Estonia does well – implementing media literacy?

Dmitri Teperik, MSc.: Well, I think everything is relative, I mean, because there are some categories like, you know, good or bad, that you have to compare it with something. Well, I think relatively, we are doing good, I mean, compared to some other countries from Eastern and Central Europe. But then, if you compare ourselves to Finland or Sweden, then of course we might try better. So, there is room for improvement, and a systematic approach to media literacy or information literacy, I would say, is still needed to understand the role of different stakeholders. So, I'm not convinced that it's just the school system who should be involved, maybe it should be a little bit larger.

Bc. Ondřej Doskočil: Okay, in what ways could it be larger?

Dmitri Teperik, MSc.: Well, different stakeholders, non-formal education, youth centres, maybe libraries toward older population, trade unions, some formal or informal gatherings of

people who are not part of education, but then have the capacity to mobilise people or to bring them together and to do something together. And why not political parties – I think they are also informationally vulnerable on the one hand, but on the other hand these political parties might be using willingly or unwillingly the very similar tools of information manipulations. I mean, if they are populist parties, for instance.

Bc. Ondřej Doskočil: Yeah. So, we kind of established that media literacy is one of the methods of building social resilience. You said that it's not a silver bullet, it's not the only one. So, what are the others and maybe is there some that you would say, that Estonia is doing, you know, good in or that you would have an example where these methods are being used well?

Dmitri Teperik, MSc.: That's a very difficult question because, again, another method of course is increasing a sense of belonging. So without that sense of belonging you cannot build a resilient society. It begins with the, of course, ability to distinguish your own values, your own habits and your own patterns from the alien ones. And that's again based on historical memories and so on and so forth. And on the other hand, you have, let's say, increased will to defend – the ability and will to defend your own values, your own country from foreign aggression. And in that regard, I think, Estonia succeeded at least partly, that the sense of belonging among the majority of Estonian population and ability and will to defend it is very high. But, there's always a but. There are groups within Estonian society who feel alienated and there are many different reasons why some Russian speaking groups here in Estonia or some socially disadvantaged groups vote for far-right parties, why they feel alienated, but then their sense of belonging, their ability and will to defend is rather low. So, if you look at the majority then of course, we can be proud about it and it's reflected in our will to pay more taxes and to increase the defence mechanisms – that's just one example. But if you look at certain groups, then you can see that their sense of belonging and will to defend the country is very low. So, I guess there is no kind of universal formula that you can say is successful. You can see different layers or different levels, so the same indicator might be high in one group, and as I told you that... the majority is okay, but then you have some small minorities where it's still problematic.

Bc. Ondřej Doskočil: Mhm. You said that there is no definitive rulebook of, „do these 4 steps and you have a resilient society“. Would you say that you could have a resilient society if you

wouldn't do some of these things that you mentioned, that if you for example didn't increase media literacy, could you still have a resilient society?

Dmitri Teperik, MSc.: Well yes, because I mean we, in a democratic free state we perceive that a resilient free society is something we would like to build here, but, let's say, China or Iran, they are also resilient in their own way. But they are not free, democratic and so on and so forth. But they still managed to build their system as resilient as possible.

Bc. Ondřej Doskočil: Mhm.

Dmitri Teperik, MSc.: So, there are of course many components of resilience. But for us, I think, what is another important aspect in which, I think, Estonia succeeded relatively well, it's trust. Because without trust you cannot build a resilient society in the democratic terms. For us, trust is something we nurture and we try to measure and support. And speaking about trust, there's a trust of citizens towards the government institutions, that the government institutions are accountable, the transactions and the decision-making is transparent as much as possible, and they are approachable and everything like that. That increases the trust of citizens towards the government institutions. Not in general, but in particular – the police, or the tax board, or ministry of finances and so on. Another important component of trust is trust toward media, and especially free media. And we know – we also measure it in Estonia – that kind of trust is very important during the crisis. The media does a very important job. And the third component of trust is of course trust among different groups in society, so inter-group trust between the citizens.

Bc. Ondřej Doskočil: Mhm.

Dmitri Teperik, MSc.: And that reflects in solidarity during the crisis, how people are helping each other, or doing things for each other. And it's this one – I mean this third component of trust – I think it was the weakest one during the COVID pandemic. I mean, those people who actually refused vaccination and they basically undermined this level of trust between the citizens because they endangered not only their own life, they endangered the well-being of society because, as you know, for a good rate or level of vaccination a majority of society should be vaccinated, otherwise it doesn't work. So trust-building between these stakeholders

as I described – so we managed to do that for the government sector and the media. Now I think we should work more on the cohesion issue, so basically trust between the people, between the citizens, between the society.

Bc. Ondřej Doskočil: Thank you very much. You've also mentioned that one of the ways in combating disinformation is educating politicians and giving them necessary vocabulary, so they could better talk to citizens. Could you elaborate on that, maybe how this is being done?

Dmitri Teperik, MSc.: Well, there are certain ways we have events for that – kind of training events, where members of the parliament, members of the political parties are invited to participate in. And we address the so-called hybrid threats to Estonia, and we can debate with them how to defend our country against these hybrid threats. But by discussing that, they are also learning this vocabulary, they're feeling engaged. Then, other methods or another tool how to educate is basically – media invite them in to some occasions to comment on the very same issues, and in order not to look stupid on the television or a radio show or in the interview, then of course they read more about it, but they read more about it, let's say from studies and also from our studies, so they self-educate themselves on that issue, because they are being asked and engaged and asked to comment on that.

Bc. Ondřej Doskočil: Mhm.

Dmitri Teperik, MSc.: I think in that regard of course more could be done, but I couldn't complain that in general Estonian politicians are unaware of the disinformation threats, I think in general they are. And they can describe to their electorate, which is of course a very good thing, cause they are engaging their voters. And if needed, they can also address these topics.

Bc. Ondřej Doskočil: You already mentioned that there are some parts of, like, Estonian „effort“ in combating disinformation is being done, some of it by the media, some of it by the government, some of it by NGO's. Is this model working well or would it be maybe better to have it centralized, only done by the government?

Dmitri Teperik, MSc.: No, I don't believe in centralised systems, but of course, I look at it from the prism of security because of my background. Looking at it from the prism of security, you

know, if it's centralised, then it's a single point of vulnerability, could be compromised, it could be destroyed, it could be paralyzed. Or it could be just a stupid guy will be appointed as a head of that and then everything is ruined. No. I think it should be as decentralised as possible, like every stakeholder knows its own role and there might be, you know, cross-fertilization, they might exchange ideas, they might use the same, or similar materials or different approaches. So the government can support some initiatives from civil society, but then civil society can do their own projects, and schools – they play their own role and so on and so forth.

Bc. Ondřej Doskočil: Okay, thank you. In what way do you share know-how or some best practices with other countries, maybe in NATO or the European Union? Are there some already established channels?

Dmitri Teperik, MSc.: Well, as far as I know there is a kind of regular information exchange or practice exchange between Baltic states – so Estonia, Latvia, Lithuania. I know that there is a format of consultations with Finland in that regard, maybe with other Nordic countries. Well, of course Estonia, as you know, is participating in NATO stratcomm COE and European Hybrid Threat Center of Excellence in Helsinki, so these are also venues where you can exchange knowledge and experience. And then maybe on a bilateral basis like between Estonia and Ukraine for instance it was done already for many years. Well, I personally was actually asked to share the experience with the Romanian government and Romanian stratcomm officials and I'm going to do that next week, but it's rather ad hoc, so basically they approached me.

Bc. Ondřej Doskočil: What is the most important advice you would give to the country which is only just now setting up its kind of counter-disinformation and stratcomm processes and institutions? What would you say is the biggest thing – the most important thing?

Dmitri Teperik, MSc.: Well, I would advise, of course, to invest into human capital and it might not be a challenge for let's say for the Czech Republic, because Czech Republic is still a bigger country than Estonia but still what I see is human resources are very limited, in order to, cultivate and run all the systems of strategic communication between different stakeholders. So you need competent people. Not just within the government, but also outside the government who are able to be a part of that system. And for that reason, of course, you have

to educate them. Investing into human capital and basically ensuring that you have counterparts in different sectors, because when a crisis arrives, then it's not enough that you have let's say knowledgeable experts just in government. If you don't have them in other sectors, then your strategic communication won't be so efficient. So that would be my advice.

Bc. Ondřej Doskočil: Good, thank you. And my last question – is there something you wish you would have been asked but wasn't? Question that I didn't ask you would like to answer on this topic.

Dmitri Teperik, MSc.: No, actually, I think, everything we talked about, covered very well. My kind of only, well not only but other suggestion would be of course to look at the challenges to strategic communication from the comparison prism, I mean... because if you analyze just, let's say, Estonian example or Estonian experience without comparing it to other countries, then it might give you not wrong, but still a very special impression. And it is a kind of challenge to do a proper comparison because then you have to know the exact categories or exact characteristics you are going to compare and of course you have to do it in very similar, or in the same way. And so we are actually going to publish – in three weeks maybe – our report on that issue, so we try to compare the disinformation resilience, or status of disinformation resilience in the Baltics. And even here, between three Baltic states, which are more or less similar, we struggle to compare it properly. But anyway, yeah, I think your work will be appreciated and I think it's useful for Czechia to learn something from Estonia or at least to know what not to do.

Příloha 3 – Transkript rozhovoru, Uku Arold

Bc. Ondřej Doskočil: Thank you for agreeing to be interviewed as part of my diploma thesis research project „State strategic communication and disinformation – comparative study of the Czech Republic and the Republic of Estonia“. Ethical procedures for academic research at my university require that interviewees explicitly agree to being interviewed and how the information contained in their interview will be used – recording the interview, transcription being written, sent to you for correcting factual errors and then attached to the thesis itself. If you wish, it is possible to be anonymised.

Uku Arold: I consent.

Bc. Ondřej Doskočil: Thank you. Let's start with a more general question. What methods of combating disinformation does Estonia use and which of them do you personally find effective?

Uku Arold: Mhm. First, Estonia uses a systematic approach to resilience. And in connection to resilience, especially one pillar of national defence has a special importance – psychological defence. We do have 6 pillars and psychological defence is the one that deals with the topics regarding hostile influence activities, viability of culture, etc. Including readiness to tackle challenges of disinformation. And within the psychological defence we look at resilience in 3 parts. It's the pre-crisis part, that society as a whole is more durable, during the crisis, that we have systems set up and that the society as a whole is prepared for different types of crisis situations and the third part as a revival from crisis.

Bc. Ondřej Doskočil: Okay.

Uku Arold: What are the key components in connection with these 3 stages? We consider there to be 4 main components, that are tied together by the 5th component. The 4 main components that are viewed through the security lens are the viability of culture – that we do have some understanding of what our national identity is, what are the founding stories and what are the rituals and symbols that remind us of who we are. And that is a vehicle of creating cohesiveness. And I think these are the main topics of, for example, ethnic integration policies. To find different positive examples from history, from the culture and highlight these as being examples of behaviour or collective behaviour in future activities. And especially the rituals that reaffirm this cohesive feeling. In Estonia's case its the singing traditions. It's that after every couple of years, there is a singing festival – basically it's a whole nation event and as the popular mythology says, we actually fought ourselves free thanks to the singing traditions. The national awareness and awakening campaigns in the 19th century were created by people coming together into singing collectives and singing collectives coming together for a joint singing party. And after the Soviet occupation, regaining independence is labelled as the Singing Revolution. Basically, done in the same way. And during the occupation, the singing

festivals were the things that helped us to keep the feeling of cohesiveness even in situations when the propaganda pressures were high. So, that's the viability of national culture. The second element that's connected to that is the internal and external security. Especially, we consider internal and external security to be indivisible due to the information environment, because there are no boundaries or state borders in the information environment and if something really bad comes out from Estonia, it is immediately in the international information arena and it is hampering or might hamper our allies, allied connections, it might hamper the political will of our allies and vice versa as well. Because, if there are other influences abroad, they don't stay abroad. They will be brought to Estonia, to the Estonian media landscape and to the understanding of how secure the state will be. Including disinformation stories, conspiracy stories, etc. And what in that particular element is the focus of psychological defence is the will to defend as a basis of national defence capability as well as the structures of communication during the time of tensions and during the time of crisis and in situations where there are attempts to spread moral panics or define the scapegoats, etc. And this is part of the structural preparation of the state apparatus for different types of crises. As well as coping during the crisis and the revival process after the crisis. The third component and I think in some sense the most important is the cohesiveness of society. And by that we mean – how many people are engaged in different civic organisations. The civic organisations connected to national security, being it Reserves trained through conscription, being it even more active voluntary reserves in the Defence League (that's our voluntary defence organisation) or the voluntary fire workers, voluntary policemen, etc. But even more of whatever kinds of connections in the society. Because the number of weak links between different segments of society itself creates possibilities for reality check. Because in Estonia... in many countries, there is a situation when the people are grouped by information consumption, grouped in social media, different platforms or language-wise. Especially the language-based topic has been securitized and correctly securitized, because the Russian language TV propaganda and internet propaganda has traditionally had a strong impact on Estonian public opinion among some segments. And if these people live in these information bubbles, they can be lied to about whatever happens in other parts of Estonia... Or about whatever happens in Estonian parliament, Estonian government. But if they have one or two opportunity levers to check what's actually going on... Whatever the links are, be it cycling, knitting or whatever kind of clubs or social media activities, then the society as a whole gets stronger. It does have an academic background as well; it was identified by Grennovetter's studies on resilience of

systems. By that as many weak links are in the system, the more elastic and more durable the system. That's the background of this component. And the fourth component is the quality of the information environment. In two ways. In one way, the technical things – the confidentiality, integrity and availability of information systems, the internet information systems, our national broadcasting capabilities. But in the society's view: Is the media able to create the public sphere (in the Habermasian sense), that the best argument is presented, and it can win, and it is visible and domestic media is a place for discussion. The other thing is that it's needed for the common code, otherwise the society can't be resilient, if the people just don't understand each other. And in that sense, as a nation state we do have a national language as common code for communication. The higher the proficiency in the national language, the better the possibilities of every member of society to take part in this society's life and this society. And hence, there is a lot of effort put into expanding the proficiency of the national language. And via that component is also considered need for capability of strategic communication. Strategic communication isn't the overarching thing. The overarching thing is national defence, part of that – psychological defence. Strategic communication is a thing that can be organised and done by the executive power of state. It's something that must be organised somehow by the essence of it. And part of strategic communication is also public diplomacy. And the most effective part of public diplomacy is the people diplomacy and getting our people to speak in the international context about what is going on in Estonia. I can give you an example – if there is some country that a crisis breaks out in, who do you believe in the era of social media? Do you believe a Minister of Foreign Affairs of this rather unknown country who you probably see for the first time on TV or on Facebook, or do you believe someone whom you have met somewhere? Especially, having the foreign contact links with Estonian diaspora and direct contact with other countries' people, but especially the security related people and the people who are participating in the civic social life in security. And what brings all these 4 components (viability of culture, internal and external security, cohesiveness of society, quality of information environment) together and strengthens the overall system is how much appreciated and accepted the constitutional values are. And especially, as is the case with Estonian constitutional values, it's possible to list them from the preamble and the first paragraph of the constitution and it's not so heavy and can't be used like a sledgehammer against opposite parties in the political arena. If there is a national agreement, the national agreement is constitution approved in a referendum and there is no need and nobody would pressure to value every constitutional value – there are 7 of them – equally and that's where the political

differences are, but at least you shouldn't be against any of these. And that's the base for the state officials, if you are considering one way or another way, this is your checklist. If you are strengthening these constitutional values among our society, then you are advancing psychological defence and if you were uprooting some of those, then you would be working against psychological defence. And the technical things, mostly when we are talking about debunking, prebunking are done through the acceptance of the national heritage or the first element we talked about – setting up the frames within. But at the same time, it can be seen through the national security lens. Estonian Internal Security Service has published its' public annual review since 1998 and it always had elements where the constitutional order has been threatened or the pre-warnings that there are such organisations, proxy organisations or propaganda outlets, what purpose they have, what kinds of messages they disseminate. Regarding hostile influence in other countries – what kinds of projects have popped up; we now have more than 5 years Foreign Intelligence Service yearbooks that explain what main hostile narratives are propagated as well as what types of influence vectors are being practised. So, we in society are pre-warned when a thing that is piloted elsewhere comes to Estonia. There have been things that have been piloted in Estonia. For example, a project that has been affiliated with Russian foreign intelligence service SVR – in Estonia it was piloted under the label „Media Club Impressum“ and when it was found somewhat effective, it was organised in Latvia, Lithuania, Crimea and in Moldova by the same persons and the same organisation. That's what we can prepare for. And when we are talking about debunking, then the state on its own doesn't do debunking. The state provides an opportunity for the civic society to understand the security environment, to get the methodologies, to test what type of action against any piece of foreign influence including disinformation can be effective and the civic society fights back themselves. The civic society says, „Not in our name.“, when there is an organisation that says, „We are representing one third of Estonia.“ and the actual organisations speak up as well. And when there are made-up propaganda stories, then there are civic initiatives that debunk them. And the state just provides opportunities for people to meet each other and to get training. One of the organisations with the longest tradition is the Propastop initiative, which does debunking in Estonian, Russian, German, English languages and also automated propaganda monitoring. And it provides – in addition to debunking – learnings to the people: what kinds of information influence techniques are there, how can you spot them. And not only in hostile activities of foreign states, but in everyday life. For example, in political fights. To help people to get „armed“.

Bc. Ondřej Doskočil: So, as you said, the role of the state is more educational rather than that the state tries to debunk disinformation narratives that are coming from abroad. Does it happen that the state creates their own counter propaganda with counter-narratives?

Uku Arold: Occasionally. When there is a practical need to do it. Because we don't want to highlight or reinforce the conceptual metaphors and schemata that are propagated by hostile narratives. We don't want to highlight and reinforce that by repeating it, through repeating to refute it.

Bc. Ondřej Doskočil: Okay.

Uku Arold: But, for example, there have been cases during the COVID pandemics when hazardous rumours have been disseminated and then there has been a need to get these rumours countered from a source with authority and then it was countered very fast by proper sources. We don't have a national debunking institution. If it's a topic for the police and the border guard, it's done by the police and the border guard. If it should be addressed by the military, it's addressed by the military. If it needs addressing on the political level, it's addressed on the political level. And as a small and very intertwined society, this solution – who should respond and how and should we even respond – the decisions and the coordination happen very fast. So, we don't rule it out.

Bc. Ondřej Doskočil: Mhm.

Uku Arold: But at the same time, we do have a capability development plan, some operational plans on such topics, but don't have many regulations in law. For example, in Estonia libel is not a criminal offence. It's a civic issue between civic persons and civic organisations. They have to sort it out themselves. We have had a discussion, after 2007 when there was a complex hybrid attack against Estonia, about whether we should have a law that says that deliberate dissemination of falsehood about the activities of state in order to destabilise the state is worth a criminal penalty. And there were parliamentary discussions. And what came out was wording, that says it is a criminal case when it is falsification of documents for the purpose to discredit the state. But there need to be the documents that are falsified.

Bc. Ondřej Doskočil: All right.

Uku Arold: Even if it's, for example, an order sent to the reservists, such as was the case during the Cold War in East Germany. Or if such orders were falsified to get the reservists puzzled, when the actual order came. But we can't do anything in other situations when there is for example falsification of a letter to a service member that's written as if from a private person that is addressing family members of the service member and such things. That's not under this paragraph. We do have a paragraph that concerns the conspiracy against the state. Basically, by that paragraph we consider all influence activities (when we look at the legislation, the doctrines of the Soviet Union and Russia, then by the definition of razedka – or the intelligence – It's not only information gathering for getting an advantage in political decision making, but the definition itself includes influencing the aspects of other states' political life. So, it's a two-fold always – gathering information and doing influence activities). And in Estonian legislation there have been opportunities if they do the second part, the influence part. But it must be very well proved. There must be proof that it's done on behalf of a foreign state. And just now there is the first case that is being investigated and probably will go to court quite soon. But there are more than 30 cases that are connected to conducting espionage, the collection activities for Russian or Chinese special services. So, it's much harder to prove influence activities correctly as needed for the court.

Bc. Ondřej Doskočil: Okay.

Uku Arold: The other thing is, how we deal with fake journalists. In Estonia, there is a tradition that we do not engage propagandists and intelligence operatives pretending to be journalists as journalists. And it's affected by the media representative organisations as well, because the profession of journalism is so valued, that we shouldn't mingle them with the propagandists. The journalistic profession is protected. And when Estonia had the EU Presidency, back then we put down ground rules that are open and public for more than a decade now, that we do not give credit to the propagandist organisations by inviting them to the press events. Even if they have some accreditation from another institution, it doesn't matter. And many of the Rossya Segodnya operatives in controlled organisations actually had accreditations from different EU institutions. But in Estonia, when there was a meeting of EU ministers with journalists, they

were barred. They were protesting it, and addressed the international journalistic institutions, but the Estonian state is quite firm to this position. And, it pays off, because there is no point in talking to someone who does all to get the story made like he/she wants and doesn't work under the guidelines of an independent editorial staff, but from a security staff. And when Russia, the Russian Minister of Defence says that „Our state-controlled media is our weapons system“, when Russian presidential administration spokesman Peskov says, „Our media's role is to do propaganda. In the good sense of the word.“, or when Margarita Simonyan from Russia Today says, „Our organisation is meant for information warfare.“ So, why if they don't consider themselves as journalists, why should we consider them as journalists. That's where we do have ground rules and we are open with that. When you look at Estonian government communication websites, these rules are there, clear and available for all journalists.

Bc. Ondřej Doskočil: Okay. Thank you. I've already been talking to some people from the Estonian government and NGOs, and they mentioned a big role of media literacy. Could you maybe speak about how Estonia is educating either the general population or state administrators in media literacy and in knowing how to recognize these information threats?

Uku Arold: Yes. Of course. First, as a person having an academic background mostly from psychology, I can say that the media literacy per se as a very distinct and separate area of knowledge and skills has a limited use, or limited impact on the actual effectiveness of countering hostile propaganda. Because we don't have the time and cognitive energy to process every message that we get and every time look for extra sources, etc. So, there must be more. Media literacy itself is not enough. But it is important. We are now aiming to have it more expanded in the general public education curriculum. What I think that has been paying off, that has been in use for approximately 20 years, is to provide opportunity for the society leaders to discuss among themselves separately about society's security issues. And we do it through the Higher National Defence Courses and Psychological Defence Courses. The higher national defence courses are a format, when official leaders and the intellectual leaders of the society speak under Chatham House rule to the members of the Parliament, to the members of Academia, the journalists, teachers, businessmen (but not in too big groups) – the very highest level. Chief of Defence speaks, Ministers speak, professors speak on different aspects of national defence, in the broad sense of national defence. And throughout the whole week, people do exercise and plan against different types of crisis situations. And they are far away

from their normal working space and during their little free time they can discuss the connecting points of different security aspects within their everyday lives and within their social roles. And that has been the most influential inoculation or immunisation tool against foreign influence attempts. Because people take these thoughts back to their daily businesses and back to their area of work. And they are aware, in generic terms, about where the dangers can come from, and they are ready to see the signs. Psychological Defence Courses is a similar format, but it's shorter, only 2-3 days, and it's focused on societal security and psychological defence especially in the technological, cultural and media aspects. The thing is that we don't teach people what to think but provide them with the baseline – how we think – and the people then discuss themselves how it makes sense or if it doesn't make sense. If it doesn't make sense, then we can exempt it from the national security issues. That is, in the public universities, in the Estonian Academy of Security Sciences, I think since 2010, a compulsory module for hybrid warfare as well as for hostile influence and psychological defence is given at master's level, meant for the mid-level management and top-level management of internal security services, including the tax service, police, special services, fire rescue services, etc. And we do have research projects that have built the foundation of online debunk training – or more like inoculation training – through Estonian Military Academy, as well as the Government Office has developed in cooperation with private companies a similar type of online training programmes and online games as approaches to secondary schools and people who have enough time to play with these things. What the Government Office has done is the reporting and looking for solutions that are empirically tested abroad and bringing them to Estonian cultural and information space. The Military Academy in cooperation with Tartu University has developed new tools based on their research that has sprang since 2014 field research projects focused on hostile influence and in part aggression against Ukraine.

Bc. Ondřej Doskočil: Okay. You mentioned that some of the solutions were taken from abroad. Are there some specific countries that are a good inspiration or is it a mixture of influences from multiple countries?

Uku Arold: There are countries that have been inspiring us or where we've got good practices. I'd say that first of all the concept of psychological defence is mostly historically in countries neighbouring or nearby Russia during the Cold War times and later. The concept in Estonia, Finland and Sweden is called psychological defence, in Latvia it is called both – stratcomm

and psychological defence and psychological resilience, in Lithuania it used to be psychological defence, now they have information security as the umbrella term. Denmark has also had a similar one. Other regions in the world where the psychological defence concept is being used are countries neighbouring China – Taiwan, Singapur, etc. So, basically, small countries who have autocratic or totalitarian big countries neighbouring them have sought the psychological defence option. From the practical and the very tactical, technical side, many things are brought up from different military conflicts and stabilisation operations.

Bc. Ondřej Doskočil: Mhm.

Uku Arold: And they have gone through the military lessons learned, lessons identified process. There are things that we have learned from the UK. Especially the whole government communication framework. It's like the one in the UK, but with exceptions. The main thing is that the government communication is party politically neutral. In the UK it goes – in our sense – into extremes. They have a term called ‘purdah’ - these are directions that public officials do not speak directly to the media months before national elections. It sounds like a very good excuse not to do it, but it wouldn't work in Estonia. But we have managed to build up a professional government communication system that's party politically neutral and that doesn't change by every coalition government. So that, when a politician comes to a minister position, they do have their advisors who are politically appointed, and they leave when the particular politician leaves and that's part of their job description. But what's done on behalf of the whole state, that's done by professionals. Regarding crisis communication and psychological defence, some of it we have learned from Sweden and Swedish MSB has been a source. An example for the national defence courses, but their format is imported from Finland. And in Finland it's been a long-time format done on the national level and also on the local community level as well. And Estonia itself has then exported this format to other countries, for example to Georgia. And there have been attempts to make training courses with Latvia in the same format. Let me see, what are some other inspiration points... Propastop itself is different, but got inspiration from Ukraine StopFake, I think. Because nobody really says where the inspiration came from, since it's a civic organisation led by members of the voluntary Defence League.

Bc. Ondřej Doskočil: Yes. I should be talking to Andres Lember later, so I think he'll tell me more about Propastop.

Uku Arold: Good, good.

Bc. Ondřej Doskočil: Would you say that national defence is a topic of discussion in Estonian society? And how big do you think is the impact of it being a topic of discussion and being in the people's minds on Estonian people being involved in voluntarily defending their country?

Uku Arold: Mhm. Yes, it is. And actually, the will to defend is rather high. Our people consider the military defence system of having mainly citizens trained through conscription and later joining reserves with a support of over 92 %. For the personal willingness to defend the country it's very high. It's lower among very old people and among women who are not trained to do it, of course. I think that one of the keys why it's so high and why it's understood is because we have a meaningful conscription system.

Bc. Ondřej Doskočil: Mhm.

Uku Arold: The conscripts are trained together as reserve units and the conscripts understand that it's not just serving your time, but it's preparing yourself for different crises and to tackle these crises, you are trained in the units that you are part of. And you are called up for two types of reserve exercises. Some of the exercises when you have noticed half a year and then it's time to come. But we also have snap exercises, when nobody knows when it happens – basically very few, 3 up to 5 people know – and then it's carried out. And when it happens and what unit is going to have this exercise. It's carried out throughout the whole decision and action line. The Chief of Defence informs the Minister of Defence who informs the Cabinet, and the Cabinet makes the decision, „Yes, we call up this unit.“ It usually happens in one hour, because the Cabinet has an electronic meeting opportunity. And then the order by the Cabinet is given out and the people are told, „You must be in your collection point within 24 hours. If you can do it faster, fine.“ And we managed to have 70-80 % of the personnel ranks filled. And people live in different places. Sometimes they call up saying, „I live in Brazil and by the time I arrive, the exercise will be over.“ „No, it's a 5-day exercise, it won't be over, come on.“ Or if it would be over, then don't bother, don't come. But what's important is that they got the message and were ready to come. There are many people working in neighbouring countries, they come and join the ranks and within these 24 hours. It actually works. Last time we had a

reserve exercise of 2 pioneer battalions plus a reconnaissance unit. And they were carried out operations in support of police and border guard. Because in Latvia, Lithuania and Poland, there was a high pressure from Belarus to push migrants through their borders. Reservists were gathered in Estonia, they got their refreshment training and then started building the defences on the border lines in support of police and the border guard. Then there was an opportunity during the exercise for those who wanted to go to Poland to do the same job and it was carried out. There was a platoon of volunteers that 7 days before that were living a very normal civilian life. And right after the snap exercise started, they were uniformed, in the military service and some of them went to Poland to help the Poles to do their job. And we deployed in Poland based on the reserves from last November to this April including a combat camera team from Estonian StratCom unit – also reservists and conscripts. So, people consider military and wider national defence a normal part of an Estonian life, or as a part of the Estonian society. It's not so militarized, where there are more terrorist attacks or military conflicts, like Israel, but people are very aware of and very much value the military duty.

Bc. Ondřej Doskočil: Estonia has mandatory conscription for some amount of time, right?

Uku Arold: Yes, Estonia does have mandatory conscription. And in addition to that... that's part of the reserve service – because reserve service is mandatory as well – there is the voluntary national Defence League. And in the Defence League there are altogether with the children and support units 25 000 people from Estonian population. And in the Defence League... while people are there, they can see that we trust the people enough that they can have their weapons and equipment at home. Including anti-tank weapons, including machine guns. At home. In case it's needed during territorial defence. So that's similar to Switzerland, for example. In many countries, the state doesn't trust people to have such high firepower weapons at their homes. There are clear regulations on how these weapons must be shielded and protected, but people are trusted to have weapons at home just in case. So that's also part of Estonian normality.

Bc. Ondřej Doskočil: Mhm. So, this kind of sends the signal that the state trusts the people, so they in turn trust the state more? Is that how it works?

Uku Arold: Yes.

Bc. Ondřej Doskočil: What is the most important advice you can give to a country which is just setting up its counter-disinformation processes, like the Czech Republic is doing right now?

Uku Arold: I think the most important thing is to get the society networked in different ways. Networked among themselves and to consider the society organisations and the society as a stakeholder and not position the state that it takes care of all the dangers that are posed to the society, but let society deal with the threats and trust the society to deal with the threats. Of course, to empower them, to enable them, but to have the citizens have the stakeholder feeling and the feeling of togetherness with other members of society – that's the key to all 3 phases of resilience, that is needed.

Bc. Ondřej Doskočil: Mhm. How big of a role do you think there is of having this large common enemy just across the border on the cohesion of Estonian society?

Uku Arold: Of course, it does impact us. Otherwise... If we were living on an island with no one wanting to attack as with their military, we probably wouldn't have built such overwhelming national defences. But what I'd say is that the approach to the society, of having them as stakeholders and thinking about the security issues, helps in other situations as well. Not only those that are intentionally meant to destabilise the country. So, it has a wider impact on the quality of political discussions, wider impact in civil emergencies – the same organisations and the same networks activate when there are for example floods. Estonia in the environmental sense is a very secure country. We don't have strong earthquakes, we don't have major storms, it's a relatively safe country. The biggest problem is the neighbour who in the last millennia tends to attack us occasionally.

Bc. Ondřej Doskočil: Okay, for the last question. Is there something you wish I would've asked, but didn't? Is there a question you'd like to answer that you can ask yourself? Maybe a topic I didn't touch on and you think is relevant and important...

Uku Arold: Not at this point.

Příloha 4 – Transkript rozhovoru, Miroslav Feix

Bc. Ondřej Doskočil: Děkuji, že jste si udělal čas na rozhovor, který je součástí výzkumu mé diplomové práce na téma „Strategická komunikace a dezinformace – komparativní studie České republiky a Estonské republiky“.

Etické zásady akademického výzkumu na Univerzitě Karlově, které dodržuji, vyžadují, abyste dobrovolně souhlasil s rozhovorem a využitím jeho nahrávky následovným způsobem – nahrání rozhovoru, sepsání transkriptu, poslání transkriptu Vám k doplnění a opravení případných faktických chyb a schválení a nakonec přiložení transkriptu k samotné diplomové práci. Pokud chcete, je možné v práci vystupovat anonymně, to je na vás. Souhlasíte s těmito podmínkami a můžeme v rozhovoru pokračovat?

Brigádní generál Miroslav Feix, M.S.: Ano, souhlasím.

Bc. Ondřej Doskočil: Děkuji. Já bych začal takovou obecnější otázkou. Jak dobrá byste řekl, že je Česká republika v boji s dezinformacemi a budování společenské odolnosti?

Brigádní generál Miroslav Feix, M.S.: Podle mne na tom nejsme až tak špatně, jak se všeobecně říká. Pokud si vezmu ten faktický stav, ty výsledky, tak to není tak hrozné. Pokud se mě ptáte na boj jako takový – to znamená, kolik úsilí tomu věnujeme – tak ani moc ne. Myslím, že máme z historie poměrně dobré základy, co se týče dezinformací, co se týká stability ve společnosti. Takže si myslím, že stav není špatný, ale prostor pro rozvoj tu je. Tam si myslím, že bychom mohli přidat, pokud to budeme vnímat jako celospolečenský problém.

Bc. Ondřej Doskočil: Mhm. A přidat konkrétně nějakými opatřeními, která máte na mysli? Nebo jakým způsobem? Co znamená přidat?

Brigádní generál Miroslav Feix, M.S.: Myslím tím, že... Já osobně jsem velkým zastáncem vlastního pozitivního příběhu. To znamená, že si myslím, že při té komunikaci a vysvětlování máme dost velké mezery. My si sice stanovíme směr, ale pak si sami sobě hned druhý den začneme okopávat kotníky. A to včetně lidí, kteří to vlastně chtějí. Dlouhodobé cíle častokrát

obětujeme pro krátkodobé cíle. Jenom proto, abych získal nějakou krátkou výhodu, tak třeba okopnu nějakou instituci.

Bc. Ondřej Doskočil: To znamená, že máte pocit, že ty dlouhodobé cíle se stanovují, ale nedodržují.

Brigádní generál Miroslav Feix, M.S.: Tak. Já si myslím, že ty cíle dokonce i existují, že jsou stanoveny. Plus minus se na nich i celospolečensky nějakým způsobem i shodneme. Potom ale v tom každodenním víru pěny dní, víru události pracujeme s tím krátkodobým efektem. Spíš s tím, když to řeknu v té komunikaci – s tím spinem, tak aby mi zatleskali dneska, ale vlastně mě nezajímá ten dlouhodobý horizont.

Bc. Ondřej Doskočil: No a jaké metody, které třeba v České republice používáme pro ten boj s dezinformacemi, byste vy řekl, že jsou účinné, nějakým způsobem to funguje? Kdybyste to mohl ilustrovat na nějakém příkladu?

Brigádní generál Miroslav Feix, M.S.: Já si myslím, že konkrétně v tom... Vždycky když řekneme „boj proti dezinformacím“, tak to je automatická situace, že už bojujete s tou konkrétní věcí. Já bych vám to možná poslal. Mám u sebe na flipchartu nakreslené, co všechno můžete s informací nebo dezinformací dělat. Vy buď můžete přímo zaútočit na původce, na zdroj té informace, ať už u nás u vojáků – to snad nikdo nedělá – je normálně fyzická likvidace, anebo ho můžete nějakým způsobem dehonestovat, znevěrohodnit. Teď, když říkám znevěrohodnit, tak to nemyslím špatně nebo to... To znamená – někdo se vydává za vědce a vy řeknete, že žádný vědec není. Vyloženě konkrétně na zdroj odkazují. Pak můžete samozřejmě nějakým způsobem provádět cenzuru. Řeknu to slovo cenzura, ale to znamená, že zamezíte přístupu těchto informací do informačního prostoru. Pak můžete bojovat s tou konkrétní informací – polemizujete s ní, diskutujete s ní, do toho patří včetně debunkingu – to znamená, „tahle informace není pravdivá“. Pak pracujete na straně příjemce, kdy vytváříte člověka, který je mnohem odolnější proti dezinformacím nebo proti informacím, které jsou nějakým způsobem lživé. Tam už přichází dlouhodobá práce, kdy se pracuje s mediální výchovou, s kritickým myšlením nebo s klasickou výchovou, to znamená výchovou k demokratickým zásadám, k demokracii jako takové. Prostě si vytváříte vlastní světonázor. Tohle všechno můžete nějakým způsobem dělat, a proto když se řekne „boj proti dezinformacím“, tak každý už... tam je to

slovo dezinformace nebo informace/dezinformace. Takže už se soustředíte na tu dezinformaci, ale ono je to poměrně širší a vy si musíte vybrat, které metody nebo kam vlastně tu svoji taktiku a strategii budete cílit.

Bc. Ondřej Doskočil: A když byste měl z těch metod, které jste teď vyjmenoval, vybrat ty, o kterých si myslíte, že se v České republice používají dobře, nebo že to umíme udělat, a ilustrovat to na příkladu...

Brigádní generál Miroslav Feix, M.S.: Které se používají vyloženě dobře?

Bc. Ondřej Doskočil: U kterých byste si řekl, že je příklad, kde je v České republice umíme používat. Kde máme třeba nějakou instituci, která je používá dobře. Nějaký best practice, jestli máme.

Brigádní generál Miroslav Feix, M.S.: OK. Naše definice – nebo kterou pracovně používáme – koordinovaná komunikace státu s institucí. My se poslední 4 roky snažíme, když děláme armádní komunikaci, aby to překračovalo nás. To znamená, abychom opravdu neobtěžovali ty krátkodobé cíle, ale směřujeme, že NATO je dobré, že máme cíle založené na obranné strategii. Tam se nám myslím daří se vyhýbat těm krátkodobým cílům, kdy – já tomu říkám pracovně, „kdy by nám všichni zatleskali“ – ale vlastně bychom tím sami sobě podkopali tu instituci. Příklad dobré strategické komunikace za mě byla komunikace vlády těsně po invazi na Ukrajinu. Těch prvních pár týdnů tomu nebylo téměř co vytknout – příkladná krizová komunikace, strategická, jasný cíl, omezení počtu narativů a podobně. To si myslím, že bylo dobré. Byl tam příklad omezení některých webů, které byly krátkodobě zastaveny. Tam se to rozpadlo, že byly po čase puštěny. Ale krátkodobě zastavíte nepřátelskou propagandu, uříznete veškerou propagandu a jenom tvrdě zaplavíte ten prostor vlastní komunikací. To bylo na pomezí strategické a krizové. Tam si myslím, že se nám to daří. Paradoxně si myslím, že se nám i plus minus daří v Čechách v našem školství vytvářet plus minus výchovu k demokracii. Pořád si lidé myslí, nebo je převládající, že demokracie je dobrá věc. Myslím si, že často trpíme sebedůvěrou, že by to mohlo být lepší. No, mohlo by to být lepší, ale celkově, podle výzkumů mi přijde, že základy ve školství položené jsou.

Bc. Ondřej Doskočil: Mhm. Když byste teď z těch metod, které jste vyjmenoval, viděl inspiraci někde v zahraničí, kde to třeba dělat umí, ale v Česku se nám to tolik nedaří a my bychom tyto metody podle vás používat měli, tak byste našel takový příklad?

Brigádní generál Miroslav Feix, M.S.: Jako vyloženě v zahraničí... Je pravda, že já se úplně na příklady prakticky prováděné do zahraničí moc nedívám. Můj přístup je, že ta teorie za tím, jakým způsobem provádět strategickou komunikaci, je poměrně dobře established. Já už jsem teď ve fázi, kdy jak ty známé principy strategické komunikace – jednotu, koordinovanost, ukázat slova skutky – jak ji převést do praxe. Jak to opravdu udělat tak, aby koordinovaná komunikace státu byla koordinovaná. Aby ukazovala slova a skutky, jak jsou v jednotě. A to je problém, kterým já se zabývám. Častokrát se pak utváří, ukazují jednotlivosti – třeba se řekne, „podívejte se, oni odjeli toto, vysvětlili to“ – tam se ukáže nějaký princip, ale výsledky to mělo nulové. Takové to, Britové mají skvělou strategickou komunikaci, ale došlo k brexitu. To, že umíte ten princip, ještě neznámá, že ho pak ve skutečnosti použijete. Když se podívám dokola, tak si nejsem jist, že bych si z někoho nějakým způsobem chtěl brát příklad. Že by byl – tak nějak klasicky – trvale lepší. Čas od času někdo jede plus minus strategickou komunikaci, ale pak se třeba naruší některé struktury a celé se to rozpadá. Abych to zkrátil – že bych si bral příklady z praxe, konkrétní praxe ze zahraničí, tak úplně ne.

Bc. Ondřej Doskočil: Dobře. Vy tedy, pokud to dobře chápu, máte pocit, že Česká republika je teď dobře připravená bojovat s informačními hrozbami? Nebo to tak není?

Brigádní generál Miroslav Feix, M.S.: Já si myslím, že máme společnost, která je plus minus schopna odolávat informačním útokům. To si opravdu myslím. A to, co nám chybí, jsou trošičku ty schopnosti detekce a reakce. Ty reaktivní v případě náhlého a prudkého zhoršení – tam si myslím, že to prostě nemáme, tam to naskakuje o pár týdnů později. A pak je to ten celoživotní cíl – pracovat s pozitivní image, abychom věřili vlastnímu státu, vlastní společnosti, hodnotám. To je dlouhodobý úkol. Já to úplně nezahrnuji do strategické komunikace nebo jen odolnosti. To je úkol každé společnosti – pracovat na tom, aby pokračovala. Takže výchova dalších lidí ke stejným hodnotám. To úplně nezahrnuji do této oblasti, jakkoli si myslím, že je to důležité. Ale v daném informačním útoku vám to nepomůže. Protože to už jste měl udělat v roce 2007 třeba. (smích)

Bc. Ondřej Doskočil: Takže to vidíte jako nějakou potřebu kombinovat vývoj těch krátkodobých zlepšení a těch dlouhodobých cílů a držet paralelně obojí?

Brigádní generál Miroslav Feix, M.S.: Mhm. Já si myslím, že je třeba držet linii kvalitního vzdělávání. A nemyslím tím opravdu jenom vzdělávání, ale myslím tím tu část výchovy k něčemu – občanství a všem hodnotám. A pak jsou ty krátkodobé, ty reaktivní, které vám umožní potom pracovat v daném okamžiku, v dané krizi. A když říkám krizi, tak to pro mě není reagovat na kdejakou věc, to opravdu musí být krize typu válka na Ukrajině, typ covid, kdy je to opravdu silná krize, protože častokrát se pak stává, že my reagujeme na kdejaké mávnutí muších křídel, a když to náhodou nikdo neodkomunikuje, tak se říká, „jé, to je tragédie, my vůbec nemluvíme“.

Bc. Ondřej Doskočil: Máte pocit, že v české státní správě je nějaká bariéra k tomu, aby tato reaktivní část, složka mohla efektivně fungovat?

Brigádní generál Miroslav Feix, M.S.: Jednak je tam ta část, že na to nejsou lidi. Ve smyslu, že lidi o tom nepřemýšlí. Jsou tam zárodky, jsou tam zárodky u nás na obraně, kde my to máme i pro potřeby armády a pro potřeby v případě válečného konfliktu. Prostě pro boj děláme informační operace. Pak jsou tam určité zárodky na Ministerstvu zahraničí, na těch silovějších resortech. A všichni ostatní už nepracují s tou tezí, že by měla být odolná společnost proti vnějším vlivům. A to, co chybí, je opravdu ten koordinační mechanismus, protože v okamžiku, kdy je nějaká krizová situace – nebo něco, s čím už jsme se rozhodli bojovat –, což je poměrně u mě výš, než je obvyklé, tak pak chybí ta rychlá a koordinovaná reakce. My nemáme jak se zkoordinovat. My něco začneme mluvit, něco začne mluvit někdo jiný a vlastně se to rozpadne. V dané krizové situaci vy potřebujete jasný názor, ke kterému se můžete upnout, nemůžete o tom úplně zafilozofovat. V krizové situaci. U nás se to používá tak, že je krizová situace, v tom okamžiku se ozve jasný názor. A v okamžiku, kdy krizová situace pomine, musíte mít mechanismy, aby se o tom začalo diskutovat a mluvit. Protože jste prožili nějakou situaci a teď se o tom musí zpětně začít mluvit.

Bc. Ondřej Doskočil: Mhm. Vy jste zmínil, že budování odolnosti musí být nějaká hodnota. Máte pocit, že je to teď hodnota, po které teď „jde“ česká státní správa jako po společném cíli,

nebo je to spíše cíl, který si vymezily nějaké části českého státu, ale není to nic koordinovaného, že bychom za tím šli jako za cílem do budoucna?

Brigádní generál Miroslav Feix, M.S.: Státní správa, veřejná správa, tak u té bude vždy částečně jasno, kam bude směřována. A to je ta druhá část, neplést si směřování politických cílů se strategickou komunikací. U nás máme takové rychlé pravidlo – jestliže to není pro 60, 80 %, tak je to špatné. Protože my se shodneme, dejme tomu na „demokracie“, dokonce si myslím, že bychom se shodli na slovu „liberální demokracie“, ale pak někteří už si do toho zapletou něco, co je pro 30 %. Ale to už není dohodnutá hodnota státu, na té se musí dlouhodobě pracovat. Potom si to začneme plést s politickou komunikací a to už patří do něčeho jiného. Já třeba jako voják budu vždy prezentovat připravenost bránit Českou republiku, připravenost v rámci NATO, že NATO je dobré, masarykovské ideály demokracie. Všechny tyto věci, na kterých se opravdu shodneme celospolečensky. Takže to je mým úkolem – být stabilizujícím prvkem. A toto si myslím, že se málo zdůrazňuje. Málo se zdůrazňuje to, na čem se shodneme. My rovnou začneme tím, na čem se neshodneme. A proč? No protože k tomu, abyste vyhrál volby, vám stačí 30 %. A vy potřebujete mluvit k 30 % voličů. A to je jednodušší tak, že vy se nezajímáte o voliče, které máte „chycené“, ani o ty, kteří vás vlastně nezajímají, ale bojujete o těch pár procent uprostřed. A ty musíte polarizovat, abyste vůbec zazněl. Já si myslím, že naopak státní/veřejná správa, která není volená, tak by měla jet naopak to, co nás sjednocuje. Protože my si to málo uvědomujeme, ale často máme ty hodnoty stejné, ale my začneme tím, čím se lišíme. Já si vymyslím... třeba v pohledu na manželství. Takhle se nevyjednává, vyjednává se tak, že se shodneme na tom, že Česká republika je docela dobré místo k životu. A pak až začneme konkrétními věcmi. A to si myslím, že se málo zdůrazňuje v té komunikaci.

Bc. Ondřej Doskočil: To znamená, že být tímto stabilizačním prvkem byste označil jako jeden z těch způsobů, jakým budovat odolnost společnosti? Že má hodně těchto stabilizačních prvků?

Brigádní generál Miroslav Feix, M.S.: Určitě. Já si myslím, že strategická komunikace budování odolnosti je, že... Představte si, že jste relativně spokojený, manželka, děti, žijete v nějakém tom stabilním prostředí, a pak nějaká informace nebo událost, aby vás rozhodila, musí být mnohem intenzivnější. Když si každý den řeknu, „hele, není to špatné, jsem sám se sebou spokojený“, tak jste odolnější proti vnějšímu vlivu. To je klasika. Každý systém, když už je rozkolísaný, tak se o to lépe rozkolísává. Dynamický stabilizovaný systém se hrozne

špatně rozkolísává. A to je to samé. Když si budeme uvědomovat, že přes všechny naše rozpory jsme rádi, že tady spolu žijeme, tak se s tím lépe pracuje a stáváme se odolnějšími proti tady těm informačním vlivům. Všechny ty zlomové linie, které nás rozdělují a které ten člověk zabývající se informačními operacemi, a které by v případě války využíval proti nepříteli, tak ty si nevytvoříte. Vy potřebujete využít něco, co už existuje. A jestliže si sami o sobě myslíme, že to, co nás rozděluje, je mnohem větší než to, co nás spojuje, tak se to nepříteli mnohem lépe využívá.

Bc. Ondřej Doskočil: Když tedy budeme mít cíl být odolnou společností, jsou nějaké metody, o kterých byste řekl, že stát může zavést nebo podporovat, které považujete za účinné, abychom se tou odolnou společností stali?

Brigádní generál Miroslav Feix, M.S.: Celý systém demokracie je vymyšlený k tomu, aby co nejvíce agregoval přání a tužby většiny, aniž by narušil práva menšiny. To znamená, že celý ten náš systém je postavený na tom, abychom se nějak dohodli. Podle mě, když budeme na těchto zásadách trvat, tak to je ono. To vytvoří stabilní společnost. My jsme stabilní v diskuzi a dialogu, které by ale neměly překračovat v to... aby to byl dialog, abychom se spolu opravdu bavili a nacházeli nějaké společné hodnoty a na nich postupně stavěli budoucnost. Jakmile si každý zaujmeme – abychom byli slyšet – ty extrémní postoje, tak to nás může svést na scestí. Já si myslím, že mnohem důležitější než všechny ostatní krátkodobá opatření je udržet demokracii, udržet metodu nalézání shody a řešení problémů. To už je vlastně společenská věc. A pak všechny ty věci kolem jsou to, co to podporuje. To znamená vysvětlovat, protože některé problémy, když je nevidíte ve svém okolí, tak musíte vysvětlit – třeba těžba uhlí vypadá takto a nese tyto následky. Pro to, aby lidé mohli dělat informovaná rozhodnutí. Ukazujeme některé věci, to je ta komunikační rovina. Pak dobré vládnutí. To znamená sociální aspekty, udržování sociálního smíru, co kdo může dělat pro společnost, a všechny věci spojené s řízením společnosti a udržováním základních potřeb. To je také důležité dělat.

Bc. Ondřej Doskočil: Já bych se teď přesunul k roli armády. Jak velkou roli hraje nebo může hrát Armáda ČR při budování společenské odolnosti?

Brigádní generál Miroslav Feix, M.S.: Mhm.

Bc. Ondřej Doskočil: Aktivní roli, nebo nějakou vzdělávací...

Brigádní generál Miroslav Feix, M.S.: Kde my vidíme, tak je mnoho těch „nohou“, na kterých to stojí. Armáda jako taková je standardní stabilizační prvek. Tím, jak je apolitická, tak dokáže stabilizovat věci, na kterých se shodne většina společnosti – že je dobré se v případě potřeby bránit. Jakkoli je otázka, jestli byste se byl ochoten bránit i vy, to je jiný svět. To znamená armáda jako celkově stabilizující instituce. To jsou ty věci, na kterých se shodne většina obyvatelstva. Jako taková kotva. Pak vidíme svou roli v té klasické přípravě a odolnosti... přípravu obrany státu v krizových situacích, kdy pomáháme s přípravou na středních školách a tak. To je další část, ale o tom se úplně nebavíme. Pak já tomu říkám v cyberu častokrát tak, že mým úkolem je, aby byla odolná armáda. Abychom my sami byli odolní vůči informačnímu působení, kybernetickému, nepřátelskému působení – nejčastěji bývá právě informační a kybernetické. A tím uděláte – armáda je velký korporát, že jo, 30 000 lidí a jejich rodin a jste na 100 000. A uděláte 100 000 lidí, kteří jsou plus minus odolnější, než když to není řízené. A to je další část. A tím, jak my vlastně mluvíme s lidmi a zároveň to komunikujeme navenek, tak si myslím, že přispíváme k celkové odolnosti společnosti. Naše „osvětové aktivity“, například kybernetické soutěže, „osvěta“ v informačním prostoru, náš přístup k informacím, dezinformacím. To je myslím další část, kterou pomáháme kultivovat vůbec to, jakým způsobem pracovat s informacemi. To si myslím, že je další rozměr práce armády navenek ve prospěch zvyšování odolnosti. A asi pro náš rozhovor zcela irelevantní, ale – pomoc integrovanému záchrannému systému v případě krizí – to sice také přispívá k odolnosti... Armádu máme k tomu, když všechny ostatní složky selžou. Ve smyslu intenzity, kapacity a všech ostatních věcí. Tak je tady ještě pořád 30 000 organizovaná síla, která dokáže státu nějakým způsobem pomoci. Relativně. V nějaké krizové situaci. A zvyšuje to celkovou odolnost systému. Protože jinak byste musel mít mnohem víc věcí na té nejnižší úrovni, abyste se s tím dokázal vyrovnat. Tak tady máte chirurga, který v případě potřeby provede řez a vypomůže nějak s tou situací. V té informační části, jak jsem říkal – information, cyber – je ta pomoc s tou edukací společnosti a zabezpečení toho, že armáda a její okolí, rodinní příslušníci, aby nějakým způsobem dokázali být odolní proti nepřátelskému působení.

Bc. Ondřej Doskočil: Dokážete si představit, že role armády, jak jste ji teď popsal, se rozšíří do budoucna?

Brigádní generál Miroslav Feix, M.S.: To je typická politická otázka. Ano, je to možné, není to možné... My jsme to schopni dělat. Ale standardní použití armády se řídí pravidly, takže abych já mohl aktivně působit na nepřítele – psychologické operace, informační operace –, tak k tomu potřebuji schválení pro použití ozbrojených sil. To znamená Parlament, rozhodnutí a tyto procedury. Je to naše středoevropské specifikum. V Británii to třeba armáda dělá, ale oni žijí v jiném světě. Takže ano, je možnost armádu takto využít. Jak to děláme teď, že využíváme strategickou komunikaci jako takovou. Dokud mluvím sám za sebe, za armádu, „armáda mluví“, tak nikdy nelže, vždy říkám pravdu. Jasně, že se splete. Já vždy říkám příklad – spletl jsem se asi o 70 tanků, co máme, a zuřivě jsem tvrdil, že jich je tolik, ale nebyla to pravda. Ale vždy říkám pravdu, tak tohle je komunikace, tak to si myslím, že můžeme provádět i teď. Proto učíme vojáky, jak mluvit, jakým způsobem podporovat cíle našeho státu. K tomu nepotřebujete schválení, ale můžeme využívat jenom tyto kanály. Takže já jako Miroslav Feix říkám tohle, vědom si toho, že jsem příslušník armády. Není to tak, že mám někde twitterový tajný účet a něco tam fejkuju a hraju si s veřejností. Takhle to není. Důležité je, že dokud je to pravda a děláme to v naší terminologii „white“, tzn. přiznám se a mluvím pravdu, tak to v současné době můžu. Tím můžeme přispívat k celkové komunikaci. V čem také si myslím, že můžeme pomoci, je, že armáda jako taková má ty kapacity. Já mám kapacity pro analýzu, kapacity pro produkci, natáčet, všechny ty věci, které máte připravené pro boj, pro tu válku je máte připravené. A v případě potřeby je to jako v tom integrovaném záchranném systému. Když stát bude najednou potřebovat pomoc, třeba teď natočit nebo nastříhat video k předsednictví v Evropské unii, to jsme dostali za úkol my, natočili jsme to, ale někdo jiný to bude používat. Nebo třeba pomoc s programováním... pamatujete si, jak v covidu vznikl ten informační portál, to, co vymyslel pan Feri.

Bc. Ondřej Doskočil: Ano.

Brigádní generál Miroslav Feix, M.S.: Tak to jsem slyšel ve čtvrtek ráno, když jsem jel do práce. My jsme do pondělí naši verzi měli naprogramovanou, jen tak cvičně, jak rychle bychom byli schopni to udělat. A celkově to státní správě trvalo tři týdny od nápadu po spuštění, protože nejsou kapacity. Kdežto u nás jsme schopni reagovat okamžitě a kapacity máme. V krizové situaci bychom mohli vypomoci i takto. To jsou přesně ty programátorské, komunikační kapacity s tím, že by potom odpovědnost byla na konkrétním úřadu nebo instituci, pro kterou my pracujeme nebo které pomáháme.

Bc. Ondřej Doskočil: Vy jste mluvil o tom, že v těchto oblastech vzděláváte vojáky. Mě by zajímalo, jestli nějakým způsobem, aspoň trochu podobně, probíhá i u aktivních záloh? Nebo, jak se vlastně pracuje s touto částí české populace?

Brigádní generál Miroslav Feix, M.S.: Já mám poměrně rozsáhlé i své aktivní zálohy, takže tam to určitě probíhá. Protože ty jsou součástí vzdělávání a dost se na tom i v některých věcech podílí. My v současné době máme dvě části. Jedna je kyberbezpečnost, jak si nastavit své počítače, prostě klasická cyber hygiene, jen uzpůsobená pro potřeby vojáků – když jedu na misi, tak co dělat tam. Trošku se to liší, je to specificky doladěné pro naše potřeby. A pak další část máme, jak se chovat a jak brát informace ze sociálních sítí, klasická info příprava. Rozjeli jsme to na útvech, před misemi, udělali jsme to i na krajském vojenském velitelství a dělali jsme to i pro některé aktivní zálohy. V rámci těch, které jsou pod krajskými vojenskými velitelstvími, pro ty „klasické záložáky“ už jsme tato školení dělali také. My to nerozlišujeme úplně podle toho, jestli je to aktivní záloha nebo ne, prostě když to velitel chce, tak s tím pomůžeme. I tady se to postupně dostává dál a pracuje se minimálně v cyber oblasti a do budoucna, až to více propracujeme, tak i v informační oblasti. Pro mě není úplně důležité, jestli školím aktivní zálohy nebo normální vojáky, my to bereme stejně. Soustředíme se ale hlavně na ochranu vojáků, kteří jedou na konkrétní misi. To je pro mě prioritní.

Bc. Ondřej Doskočil: Vy jste zmínil metriku „ochota bránit stát“. Tušil byste nebo víte, jak velkou máme v Česku ochotu bránit stát?

Brigádní generál Miroslav Feix, M.S.: Víím, že nedávno se zkoumala odpověď na otázku, „Je dobré se bránit?“ To bylo nějakých 60–70 %. Ale ochota, jestli vy byste byli schopni jít a bránit, ta se pohybovala někde kolem 20 %. Tak nějak to je. To může vypadat jako malé číslo, ale já říkám, „uvědomujete si, že 20 %... to z lidí, kteří jsou schopni bránit, 4 milionů chlapů mezi 20 a cca 50... jste na 800 000. To znamená, že 800 000 lidí je schopno a ochotno bránit tuto zemi. A k tomu pak přidám ještě ženy, které jsou schopny a ochotny. Což znamená, že tady mám přes milion lidí. A to je víc než dostatečné.“ A to je ta vůle. Když potom nastane krizová situace, tak ta ochota ještě vzrůstá, protože lidí vidí konkrétní věc, proti které mají bojovat. Tohle číslo je ochotné „jenom“ z přesvědčení. Mě to číslo úplně nestresuje. Pro mě je to... s milionem lidí to není špatný.

Bc. Ondřej Doskočil: Kdybyste měl zvolit jedno opatření, které by zlepšilo stav odolnosti české společnosti, nějakou věc, kterou neděláme, tak která by to byla?

Brigádní generál Miroslav Feix, M.S.: Na úrovni státu?

Bc. Ondřej Doskočil: Ano.

Brigádní generál Miroslav Feix, M.S.: Ony jsou dvě. Jedna je myslím být schopen koordinace, koordinované odpovědi, komunikace. Protože ono to v sobě obsahuje to, že jsme schopni se dohodnout na tématu koordinace. Ta koordinace sama o sobě, když bude jenom systém, tak je to jedno. Ale koordinace v sobě má to, že jsme se dohodli na té vládní úrovni, na té společenské úrovni, „OK, tak k tomu budeme přistupovat takhle.“ A s tím zároveň, kdybych měl tu moc, když ti lidé se na tom shodli, tak ať první tiskovku po té shodě tomu nezačnou okopávat kotníky. Ať to není ve stylu, „Souhlasím, ALE.“ Protože to „ALE“ je potom článek v novinách, to „ALE“ je pak 40 minut, a to, že s tím souhlasím, je jedna věta na začátku. To, co nám opravdu chybí, je schopnost jednotné komunikace. My se na tom shodujeme, ale pak každý získáme parciální zájem. To je klasické prisoner's dilemma. Vy získáváte body tím, že se odkloníte od toho mainstreamu. Tím, že jste mainstream, tak vlastně nic nezískáváte, ale získává společnost. A jak tohle vyřešit, nevím. Proto se to nazývá dilema v teorii her, protože ono to nemá řešení. Incentivy jsou nastavené tak, aby vy jste se odlišil. Kdybych mohl vlastně, tak bych nastavil incentivy tak, aby politici měli zájem tak, aby to směřovalo k jednotě a dlouhodobosti. Tak, že by za to vlastně byli odměňováni, že jsou jednotní a do budoucna. V realitě to tak ale není a v realitě my se budeme hrozně hádat a pak najdeme nějaké řešení – to je ta síla demokracie. Asi jsme odsouzení k tomu být lehce naštvaní.

Bc. Ondřej Doskočil: Já mám už jenom poslední otázku. Kdybyste si v této oblasti měl jednu otázku položit sám, jaká by to byla? A jak byste na ni odpověděl?

Brigádní generál Miroslav Feix, M.S.: Pro mě je největší dilema to, kde je přesně ta hranice... To slovo dezinformace, my ve své praxi nepoužíváme ani slovo dezinformace, ale říkáme „informace, která jde proti našim cílům“. Ona může být pravdivá, ale přitom vás zabije. Takže jde proti našim cílům. Kde je ta hranice – když jsme se bavili o té jednotnosti, nejednotnosti,

kdy už je to politická a kdy je to strategická komunikace. Tady já hledám odpověď, kdy si řeknu, „jo, teď už je to za tou pomyslnou hranou a teď už bychom se tomu měli věnovat“. Tak to je něco, na co bych si chtěl najít víc nějakou metodu vnitřně, jak s tím pracovat. Rozlišit to. Jestli mám křičet „dezinformace“, mám křičet „informace“, jestli je to už opravdu tak intenzivní, abych křičel „hoří“. Abych nekřičel „hoří“ na kdeco. Já jsem řekl na začátku, že to tak bývá, ale kde je ta hranice. V tom si myslím, že nemáme jasno. Proto se nakláníme na tu safe side, kde když je to pro těch 60–80 %, tak už je to relativně safe. Kdybych chtěl sám sobě zodpovědět otázku, tak je to tato – kde leží ta hranice, nebo nějakou metodu, jak ji najít.

Příloha 5 – Transkript rozhovoru, Dominik Presl

Bc. Ondřej Doskočil: Děkuji, že jste si udělal čas na rozhovor, který je součástí výzkumu mé diplomové práce na téma „Strategická komunikace a dezinformace – komparativní studie České republiky a Estonské republiky“.

Etické zásady akademického výzkumu na Univerzitě Karlově, které dodržuji, vyžadují, abyste dobrovolně souhlasil s rozhovorem a využitím jeho nahrávky následovným způsobem – nahrání rozhovoru, sepsání transkriptu, poslání transkriptu Vám k doplnění a opravení případných faktických chyb a schválení a nakonec přiložení transkriptu k samotné diplomové práci. Pokud chcete, je možné v práci vystupovat anonymně, to je na vás. Souhlasíte s těmito podmínkami a můžeme v rozhovoru pokračovat?

Dominik Presl, MPhil: Ano, souhlasím.

Bc. Ondřej Doskočil: Jak dobrá byste řekl, že je Česká republika v boji s dezinformacemi a v budování společenské odolnosti?

Dominik Presl, MPhil: Myslím si, že podprůměrná v evropském srovnání, protože těch reálných aktivit, které dělá stát, a prakticky veškeré aktivity, které spadají do resilience buildingu, dělají neziskové organizace. A stát to monitoruje, což je fajn, ale nemá žádnou strategii a ani nijak aktivně to neřeší. Tolik k tomu, v čem jsme podprůměrní. Máme ale výhodu v tom, že naše společnost není tak rozdělená jako v jiných zemích a máme poměrně vysokou

podporu našeho členství v NATO, v EU a podobně. Takže ta výchozí pozice není tak špatná, ale aktivita státu v tomto směru je minimální.

Bc. Ondřej Doskočil: Říkal jste, že jde spíše o podprůměr ve srovnání se zahraničím. Kdybychom tedy měli srovnávat s některými zeměmi, které jsou v této oblasti lepší, které by to byly? A v čem jsou lepší?

Dominik Presl, MPhil: Určitě většina baltských zemí, Estonsko, Litva, nevím jak Lotyšsko, ale třeba i o něco Slovensko, kde na to mají nějaké... Slovensko je třeba o rok napřed. Ale co se týče Pobaltí, tak v tom, že toto téma aktivně řeší a mají koncepty a strategie, jak ho řešit a jak k němu přistupovat, už několik let nazpátek. Naopak například na Západě, ve Francii, ve Švédsku, na to mají teď nově specializované instituce. Což Česko nemá, ale zároveň to ani nijak dlouhodobě neřeší.

Bc. Ondřej Doskočil: Kdyby se zaváděla tato instituce, která by nějakým způsobem měla bojovat s dezinformacemi a budovat společenskou odolnost, tak jaké metody boje s dezinformacemi, které by měla používat, jsou podle vás účinné?

Dominik Presl, MPhil: Podle mě je nejúčinnější kombinace dvou věcí – resilience buildingu v podobě vzdělávání, a to jak klasicky ve školách, tak dlouhodobého, celoživotního vzdělávání dospělé populace, a potom to, čemu říkáme strategická komunikace – účinná komunikace ze strany státu.

Bc. Ondřej Doskočil: Je třeba kombinace těchto metod, nebo se dá budovat odolnost populace, když se vybere například jen jedna?

Dominik Presl, MPhil: Myslím si, že aby to mělo nějaký smysl, tak musí jít o kombinaci více metod. Pokud bychom se soustředili jenom na ty pasivní, což znamená budování odolnosti a vzdělávání, tak to zaprvé bude trvat hodně dlouho, než se pozitivní výsledky projeví, a zadruhé nám budou chybět aktivní opatření pro krizové situace. Ale zase pokud bychom budování odolnosti dlouhodobě opomíjeli, nesoustředili se na něj, tak bude chybět dlouhodobý proces postupného zlepšování naší výchozí pozice. Takže je zapotřebí kombinovat více metod.

Bc. Ondřej Doskočil: Mhm. Když se bavíme o budování odolnosti – vy jste jako způsob, kterým se to dlouhodobě dělá, zmínil vzdělávání. Jsou ještě další způsoby, jak budovat společenskou odolnost?

Dominik Presl, MPhil: Asi vytváření toho, čemu se asi nejlépe říká finský model, což znamená vytváření sítě spolupráce s partnery mimo státní sektor, kteří pasivně i aktivně pomáhají zvyšování odolnosti v oblastech, kam stát nedosáhne. Jinými slovy je to budování sítě jak partnerů v neziskovém sektoru, tak v akademii, mezi experty, v byznysu, médiích, se kterými stát buduje užší vztahy a kteří chápou svoji roli a závažnost té role v tom, jak mohou ovlivnit veřejnost nebo její část. To se teď v české státní správě... Vojtěch Bahenský s Ondřejem Dittrichem na to napsali dobrou studii... a od té doby, co to vyšlo, se tento model v rámci české státní správy dost... hodně se o něm mluví jako o něčem, co je pro budování odolnosti důležité a by tu bylo potřeba nějak replikovat.

Bc. Ondřej Doskočil: Mhm. Je to, o čem teď mluvíte, tím prvním krokem, aby se česká společnost stala odolnější vůči informačním vlivům, nebo ten první krok vidíte jinde?

Dominik Presl, MPhil: To by určitě byl pozitivní první krok.

Bc. Ondřej Doskočil: Když by se takto tedy systém nastavil, tak kde by se do budoucna mělo v budování odolnosti pokračovat?

Dominik Presl, MPhil: Já si myslím, že první krok by to byl – protože je za A realističtější a za B je proveditelnější a bylo by u něj možné dřív dosáhnout nějakých konkrétních výsledků – tak to by měl být ten první krok. Druhý krok je, aby stát začal podporovat a začleňovat do vzdělávání v rámci školství prvky odolnosti ne nutně vůči dezinformacím, ale prvky toho, čemu se říká mediální gramotnost, schopnost práce s informacemi, a zároveň podporovat programy, které tyto kapacity pomáhají trénovat u dospělé populace a zvláště u potenciálně ohrožených skupin. Takže úplně konkrétně, kdybych byl v té pozici o tom rozhodnout, tak bych se zaměřil na to, aby se na tyto schopnosti dal větší důraz v rámci školství a aby se podpořily programy, které v tomto ohledu pracují například se seniory.

Bc. Ondřej Doskočil: Mhm.

Dominik Presl, MPhil: Které sice existují, ale žene je prakticky jenom neziskový sektor a stát to nijak aktivně nepodporuje.

Bc. Ondřej Doskočil: Mhm. Teď jste se několikrát u konkrétních metod nebo opatření zmínil, že něco dělá stát, něco spíš jenom podporuje. Existuje tedy ideální model toho, které z těchto opatření stát sám od sebe provádí a ty ostatní podporuje v nestátních organizacích?

Dominik Presl, MPhil: Já myslím, že stát toho vlastně nemusí dělat tolik. Ta hlavní role státu by se podle mě měla týkat strategické komunikace a koordinace aktivit, které se kolem něj budou dít v nestátním sektoru, a podpora těch aktivit, které stát považuje za důležité. To znamená, že bude dávat peníze a vyhlašovat programy, které potom bude naplňovat nestátní sektor, ale v oblastech, které stát určí jako prioritní.

Bc. Ondřej Doskočil: Mhm. Když už jste zmínil důležitost strategické komunikace, kterou dělá stát, tak jaké jsou největší bariéry při její implementaci v tom, aby strategická komunikace státu fungovala?

Dominik Presl, MPhil: To je široké téma. Je toho spousta. Jako první mě napadá politická vůle, politická podpora, která dlouho chyběla, ale teď je, ale je otázka, jestli vydrží. S tím souvisí pochopení toho, co strategická komunikace státu vlastně je – protože je to dost abstraktní koncept – ze strany politického vedení. A to, aby to politické vedení bylo schopné a ochotné rozlišit, že strategická komunikace nerovná se politická komunikace, komunikace vlády a propagace jejích představitelů. Protože to jsou dva odlišné koncepty. A aby se nesnažili udělat ze strategické komunikace tu politickou. To je jedna velká překážka týkající se politického vedení. A potom taky s tím související rozpočtová otázka. Potom přichází druhá velká překážka v rámci státní správy, což je resortismus – to, že resorty... aby strategická komunikace mohla fungovat, tak musí být sjednocená, musí plnit stejné cíle a postupovat nějak koordinovaně, ale z nějakého důvodu to jednotlivé resorty dělat nechtějí nebo velká část lidí, která v resortech pracuje, to dělat nechce a spíše kopou za svůj resort a za kompetence a financování svého resortu než úplně nutně za zájmy státu jako celku. Přejde mi, že někdy trochu nadřazují zájmy svého resortu zájmům celku. Což tomu dost brání. A potom celkový systém, ve kterém strategická komunikace musí fungovat. To znamená byrokratická omezení, kdy je velmi

pomalé a obtížné vysoutěžit firmu nebo nemožnost výběru externího dodavatele, kterého chcete, a jen malá možnost ovlivnit vítěze výběrového řízení. A tato byrokratická omezení, která poukazují na to, jak státní správa dlouhodobě funguje i v jiných oblastech. A potom neznámost principu strategické komunikace – ten princip zná v rámci státní správy úzká skupina lidí, která mu dobře rozumí, ale kromě toho o něm spousta lidí nikdy neslyšelo nebo slyšelo, ale vůbec neví, co to je, nechápu ten koncept. A pak další na to navázané detaily. Tohle bych ale řekl, že jsou ty hlavní překážky.

Bc. Ondřej Doskočil: No a jaké konkrétní kroky je třeba udělat, aby spolu jednotlivé resorty začaly spolupracovat?

Dominik Presl, MPhil: To je vlastně to, co se teď právě naplňuje. Ten první krok je... to je myšlenka, se kterou se přišlo už nějakou dobu zpátky a teď se naplňuje, je, aby... že ty resorty spolu nespolupracují, na tom vlastně shořely některé předchozí návrhy systému strategické komunikace, které měly být kompletně decentralizované. Shořelo to na tom, že resorty spolu prostě moc nespolupracují. Teď ten nový koncept je ten, že nad nimi bude ta centrální úroveň, která bude na Úřadu vlády a která má tuto koordinaci umožňovat. Problém je ten, že i vůči tomuto se resorty kvůli chování, které mají ve své DNA, trochu brání a není úplně možné... myslím si, že to bude postupný proces toho, kdy my na té centrální úrovni jim budeme muset postupně vysvětlit a postupně zavést nějakou tradici toho, že všichni v tomto jednají koordinovaně, a ne že každý si to hraje úplně na svém písečku a neříká vůbec ostatním, co dělá. A myslím si, že je to o tom, vysvětlit konkrétním lidem a institucím, co oni z toho mohou mít a proč je to pro ně vlastně lepší a že jim nikdo nebere práci a nechce jim brát jejich kompetence. Ale že je to v zájmu všech, aby tento systém fungoval.

Bc. Ondřej Doskočil: Mhm. Když se teď posuneme do ideálního světa, tak jak si představujete funkční model státní správy, která je připravena bojovat s dezinformacemi, která strategickou komunikaci umí dělat? Co je ten ideál pro Česko?

Dominik Presl, MPhil: Řekl bych, že dvě věci. Co se týče boje s dezinformacemi, tak je to státní správa, která má konkrétní strategii, která pojmenovává všechny oblasti, které je v boji s dezinformacemi nutné obsáhnout – od strategické komunikace po vzdělávání, spolupráce se sociálními sítěmi, spolupráce na evropské úrovni atp. A ví, co je potřeba v každé oblasti

dotáhnout, a postupuje ve všech oblastech dopředu. A má nějaký dedikovaný tým, který se tomu věnuje. Co se týče strategické komunikace, tak ve chvíli, kdy je fungující systém, který je alespoň základně personálně vybavený, který je schopný proaktivně naplňovat dlouhodobé strategické komunikační priority státu, na kterých spolupracují lidi napříč jednotlivými resorty a institucemi za koordinace z centrální úrovně, a zároveň připravené a nacvičené postupy, když je třeba použít krizovou komunikaci... nebo ne nutně krizová komunikace, ale kdy se vyjede z běžného režimu a musí se řešit něco akutně. A potom něco, co se blíží co nejvíc tomu britskému modelu, u kterého čím dál víc zjišťujeme, že je pro českou státní správu nejvhodnější, akorát jsme ještě hodně daleko tomu, aby to fungovalo. V úplně ideálním modelu by měl na každém resortu být člověk, který odpovídá za strategickou komunikaci kromě běžné komunikace a koordinuje to s tou centrální úrovní a dalšími resorty. V ideálním světě tento člověk... by ten člověk byl dosazený z podobné organizace, jakou má britská vláda, jakou je GCS, a měl by tím pádem dostatečné napojení, trénink, kapacity a dostatek času na to se tomu věnovat. To by byla asi ideální situace, ke které se snažíme dojít.

Bc. Ondřej Doskočil: Jaké know-how chybí v Čechách v oblasti budování odolnosti vůči dezinformacím, v oblasti bojování s informačními hrozbami?

Dominik Presl, MPhil: Ve státním sektoru?

Bc. Ondřej Doskočil: Obecněji. V České republice. Jestli je nějaké know-how, které tady jednoduše nemáme...

Dominik Presl, MPhil: Které nemáme... Toho je poměrně hodně. Já bych řekl, že nám nejvíc chybí praktické zkušenosti. Máme nějaké teoretické podhoubí, to je naše know-how, a máme nějaké teoretické znalosti toho, jak to funguje jinde, a nějaké analýzy dezinformačního prostředí a podobně. To máme. Nemáme know-how praktické, jak se vzděláváním a s budováním odolnosti, tak v reakcích na krizové momenty a zahraniční informační operace, tak na přípravu vlastních informačních kampaní, jejich vyhodnocování atp. No a asi nejvíc nám chybí zkušenosti s komunikací s veřejností, s přípravou kampaní, s denní komunikací a obecně s koncepčním uvažováním o komunikaci k veřejnosti.

Bc. Ondřej Doskočil: Mhm. Dají se najít nějaké příklady, kdy český stát dobře komunikoval s veřejností, nebo je to všechno špatně?

Dominik Presl, MPhil: Myslím si, že jednotlivosti... spíš details... přišlo mi třeba fajn, když se někdy ve druhé vlně covidu spustil web, kde na jednom místě shrnoval všechna nařízení a všechna aktuální opatření. Ale i tento web nevznikl na popud státu, ale z iniciativy jednotlivců, ale ne z iniciativy státních institucí nebo z iniciativy vlády. Žádné větší pozitivní příklady mě nenapadají.

Bc. Ondřej Doskočil: Když tedy víme, jaké know-how nám tady chybí, je něco, co na druhou stranu umíme dobře? Znalosti v této oblasti, které bychom mohli vyvážet?

Dominik Presl, MPhil: Moc ne. Myslím si, že to, co umíme dobře... ani ne tak dobře, ale máme tady docela silnou dezinformační scénu, která má docela silný vliv a je dobře nastudovaná a věnuje se jí hodně pozornosti, analýze této scény a jejímu vlivu na radikalizaci atp. Takže to máme docela dobře nastudované jako přehled situace. Ne úplně řešení, ale znalost o těch problémech je docela dobrá. Myslím si, že časem budeme mít... pokud to, co se teď děje, budování toho systému dopadne dobře, tak časem budeme mít tu schopnost, to know-how, jak ten systém postavit. Když se nám to povede tady. A potom budeme mít schopnost radit zemím, které podobným procesem ještě potřebují projít.

Bc. Ondřej Doskočil: Má Česká republika v tuto chvíli, pokud víte, podle vás kvalitní dlouhodobé komunikační plány s jasně nastaveným cílem?

Dominik Presl, MPhil: Teď nemá.

Bc. Ondřej Doskočil: Když se dlouhodobé komunikační plány budou nastavovat a budou se k tomu hledat hodnotové narativy, tak kde se budou hledat ty hodnoty? Jakým způsobem? Aby to nějakým způsobem rezonovalo s českou populací.

Dominik Presl, MPhil: Ze dvou věcí. Jednak hodnoty, které jsou dlouhodobě zakotvené jako neměnné hodnoty našeho státu, které jsou v Ústavě nebo v prohlášeních schválených Parlamentem. To znamená – ochrana demokracie, svobody, lidských práv. Případně našeho

členství v NATO a v EU. To jsou ty hodnoty, které by stát měl prosazovat dlouhodobě a které by všechny státní instituce měly prosazovat a ochraňovat bez ohledu na to, kdo zrovna vládne, a které by žádná vláda neměla měnit. To je jedna rovina. Ta druhá jsou hodnoty, které jsou určeny konkrétní vládou. I když tento systém by měl být maximálně apolitický, tak je to vždy omezené tím, že funguje v demokratickém systému, kdy směřování země určuje demokraticky zvolená vláda, která potom úkoluje instituce i ty, které by měly být apolitické. Jednak ty hodnoty, které jsou dlouhodobě stanovené a měly by být neměnné, a jednak ty, které určí aktuální vláda.

Bc. Ondřej Doskočil: A nemíchá se právě v tu chvíli strategická a politická komunikace? Ve chvíli, kdy tam každá nová vláda bude přinášet svoje hodnoty?

Dominik Presl, MPhil: To ne, protože jako instituce nemůžete fungovat úplně nezávisle na vládě. Protože vláda je ta, která plní vůli občanů, kteří ji tam zvolili. A vy ji nemůžete úplně ignorovat a dělat si tam, co chcete, protože to odporuje systému, ve kterém tu žijeme. Na druhou stranu, předpoklad je, že vláda bude vždy zadávat priority nebo hodnoty pro dobro státu a společnosti jako celku, a ne pro dobro sebe sama. Potom budeme komunikovat tak, abychom plnili strategické cíle, které slouží státu, ale které určí vláda. Ale ne strategické cíle, které slouží vládě.

Bc. Ondřej Doskočil: Díky. Jak si myslíte, že jsou pro boj s dezinformacemi vybaveni čeští úředníci? Mají, podle vašich informací, dostatečné tréninky na to, aby rozpoznávali informační hrozby a nějakým způsobem je reportovali nebo byli uvědomělí v této problematice?

Dominik Presl, MPhil: Tam jsou myslím velké rozdíly v tom, s kým se bavíte. Protože úředníci, kteří fungují v bezpečnostní oblasti, ať už je to jedna z našich bezpečnostních institucí, úředníci na Ministerstvu obrany, Ministerstvu zahraniční, na vnitru – ti o tom mají dost velké povědomí. Ale potom je spousta dalších úředníků z institucí, které nejsou bezpečnostní a kteří o tom žádné povědomí nemají, ale kteří stejně s dezinformacemi přicházejí do styku a musí se v některých případech podílet na jejich řešení nebo na strategické komunikaci, která se tím nějak bude zabývat. Typicky Ministerstvo zdravotnictví, které nikdy nic takového neřešilo a nikdy se nepovažovalo za instituci, která by to někdy měla řešit, ale potom se najednou ocitla v situaci, kdy byla ve středu toho všeho. A tam to pochopení a povědomí jsou nulové.

Bc. Ondřej Doskočil: Jasně. Co třeba takoví pošťáci...

Dominik Presl, MPhil: Tak pošťáci nejsou ministerstva. Ale i na ministerstvech je problém, a to se jich to bude týkat čím dál tím víc. Třeba Ministerstvo životního prostředí, které také není, u kterého byste si řekl, že to bude muset řešit, tak u dezinformací, které souvisí s klimatem... což bude téma, které se bude čím dál tím víc komunikovat navenek... tak bude v situaci, kdy to bude muset řešit a bude se s tím muset naučit fungovat.

Bc. Ondřej Doskočil: Když tedy úředníci nejsou dobře vybaveni vědomostmi, znalostmi, tak kdo by je měl vzdělávat? A jakým způsobem?

Dominik Presl, MPhil: Představa je dvojitá. Že je k tomu bude trochu tlačit ta centrální úroveň systému, to znamená ten tým, který jsme teď my na Úřadu vlády. A že v rámci každého ministerstva by měl být někdo, kdo zodpovídá za strategickou komunikaci vedle té běžné. A to bude někdo, kdo by těchto věcí měl být minimálně vědomý a kdo bude odpovídat za to, aby se řešily.

Bc. Ondřej Doskočil: Co je podle vás nejdůležitější při realizaci kontrapropagandistické kampaně, která jde proti dezinformačnímu narativu? Je pořadí nějakých kroků, které by se měly dodržovat?

Dominik Presl, MPhil: To je velmi individuální. My s tím jako stát máme popravdě prakticky nulové zkušenosti. V Česku se nic takového nedělalo. Podle mě, pokud je nějaká dezinformační, informační kampaň, což by předpokládalo, že to dělá nějaký stát, tak ze zahraničních příkladů se ukazuje, že nejlépe funguje to, co například úspěšně používají Britové, a to je maximální transparentnost a maximální sdílení všech možných informací o tom, co dělá protivník, které máte k dispozici. Ale co se týče kampaní, které děláte proti dezinformačním narativům, tak tam nemáme dost zkušeností, abych mohl říct, jaký je doporučený postup nebo co je nejdůležitější udělat. Máme nějaké teoretické poznatky o tom, ale ne úplně praktické.

Bc. Ondřej Doskočil: Je něco, na co byste se zeptal na toto téma sám sebe a já jsem se na to nezeptal? Je něco, co je podstatné sdělit a já jsem to v otázkách vynechal?

Dominik Presl, MPhil: Myslím si, že je dost podstatné, že teď, když se o tom bavíme, tak je to docela dobrá doba na to se o tom bavit. Protože teď se to právě dost zásadně mění. Po dlouhém období toho, kdy se nic moc nedělo a dost to stagnovalo a jediné, co se dělo, tak byl monitoring dezinformací některými státními institucemi, tak teď to prochází velkým vývojem a reálně se připravuje robustní systém strategické komunikace, který by měl začít co nejdříve fungovat. V průběhu tohoto roku to celé jde z nuly na sto. Myslím si, že na začátku příštího roku by tato konverzace, doufejme... nebo alespoň já doufám... vypadala dost jinak, protože moje odpovědi by byly dost jiné.

Příloha 6 – Transkript rozhovoru, Jonáš Syrovátka

Bc. Ondřej Doskočil: Děkuji, že jste si udělal čas na rozhovor, který je součástí výzkumu mé diplomové práce na téma „Strategická komunikace a dezinformace – komparativní studie České republiky a Estonské republiky“.

Etické zásady akademického výzkumu na Univerzitě Karlově, které dodržuji, vyžadují, abyste dobrovolně souhlasil s rozhovorem a využitím jeho nahrávky následovným způsobem – nahrání rozhovoru, sepsání transkriptu, poslání transkriptu Vám k doplnění a opravení případných faktických chyb a schválení a nakonec přiložení transkriptu k samotné diplomové práci. Pokud chcete, je možné v práci vystupovat anonymně, to je na vás. Souhlasíte s těmito podmínkami a můžeme v rozhovoru pokračovat?

Mgr. Jonáš Syrovátka: Souhlasím, můžeme pokračovat.

Bc. Ondřej Doskočil: Děkuji moc. Začněme trochu širší otázkou. Jak dobrá byste řekl, že je Česká republika v boji s dezinformacemi? A nemyslím stát, ale obecně.

Mgr. Jonáš Syrovátka: Z mého pohledu je tu řada věcí, které jsou pozitivní a které bychom si měli přiznat nebo na ně nezapomínat při hodnocení. Určitě bych zmínil schopnost občanské společnosti se kolem tématu formovat, nějakým způsobem ho vnášet do veřejné debaty. Schopnost médií o tom tématu nějakým způsobem informovat – to bychom se potom mohli bavit o kvalitě v závislosti na jednotlivých případech – a ochota politiků to téma politizovat,

protože se stává součástí tematických debat v předvolebních kampaních. To jsou všechno věci, u kterých je dobré si uvědomit, že nejsou samozřejmé. Co si myslím, že nám trochu chybí, je dlouhodobá strategie, větší koordinace mezi jednotlivými... koordinace, ale možná i komunikace mezi jednotlivými aktéry, která by se potom transformovala v institucionální řešení. Kdybych to měl shrnout, tak si myslím, že tady je položené dobré podhoubí pro to, aby se na tento problém nějakým způsobem reagovalo, což je vlastně pozitivní.

Bc. Ondřej Doskočil: Vy jste zmínil, že to, co tady chybí, je dlouhodobá strategie... Na čem by taková dlouhodobá strategie měla stavět nebo kde by se měla vzít?

Mgr. Jonáš Syrovátka: Já to teď hodně směřuji ke státu, protože si myslím, že si můžeme říkat, že je pěkné, že tu nějaké neziskové organizace dělají nebo prosazují, nějak se starají o svoji agendu. Což je jistě důležité, je to součást demokratické společnosti. Ale z mého pohledu je tam velmi jasný limit toho, co ty neziskové organizace dělat mohou a nemohou... a zejména co dělat nemohou, když se bavíme o bezpečnostní oblasti. Mohou se snažit ten problém nějak definovat, mohou řešit dopady bezpečnostního problému na společnost nebo na tu oblast, která nás zajímá. Pokud se bavíme o zajištění bezpečnosti státu, tak to musí dělat ten stát. Primární garant bezpečnosti prostě musí být stát. Logicky se mi to vrací k tomu, že stát musí mít jasnou strategii v této oblasti, když už jsme si definovali de facto společensky a politicky, že to je problém, tak stát musí být někdo, kdo řekne: „Dobře, já jsem schopen teď přijít s řešením.“

Bc. Ondřej Doskočil: A kdybyste měl jmenovat konkrétní kroky, které by měly podle vás být součástí takového řešení?

Mgr. Jonáš Syrovátka: To je potom na hodně, hodně let. Ta debata o dezinformacích není jednoduchá, protože je to fenomén komplexní. Nejde úplně říct: „Dobře, tak to za nás bude řešit Ministerstvo vnitra a tam budeme mít jeden úřad a ten to vyřeší.“ Ale musíme se bavit o schopnosti státu dobře komunikovat, vytvářet důvěru mezi občany – což je celkový úkol všech institucí. Potom ale zase o schopnosti v zákonech definovat, co tedy jsou jevy, které v informačním prostoru nechceme vidět a – Ministerstvo spravedlnosti, asi. Jak tyto jevy poté být schopen identifikovat – možná Ministerstvo vnitra, tajné služby. Být je schopen stíhat – Policie ČR, soudní systém. A zároveň pracovat s prevencí typu mediálního vzdělávání, což

znamená Ministerstvo školství, možná Ministerstvo kultury v nějakém kontextu. Takže je to skutečně obecný úkol, do kterého by měla být zapojena celá státní správa.

Bc. Ondřej Doskočil: Vy jste teď zmínil poměrně hodně institucí státní správy, která by každá měla mít podíl na celém tématu. Měl by tuto součinnost někdo koordinovat? A měl by to koordinovat někdo z institucí, které jste zmínil, nebo někdo jiný?

Mgr. Jonáš Syrovátka: Určitě by to někdo koordinovat měl. Protože když to nikdo koordinovat nebude, tak se to dít nebude. Nebo to budou dělat jenom nadšenci a nebude tam docházet k propojování příslušné agendy. Pokud tedy dobře chápu mechanismus státní správy, tak je trochu problém s tím, že ministerstva jsou si nějakým způsobem rovna. Takže představa, že bude jedno ministerstvo, dostane pověření zabývat se dezinformacemi a koordinovat to s ostatními, tak ono ministerstvo bude vždy v určité nevýhodě v debatě s těmi ostatními, co vlastně kdo má dělat. S tím, že se dá přemýšlet o centrální koordinaci – ať už na tom Úřadu vlády, eventuálně ve speciální agentuře, která by neměla být soustředěna jen na dezinformace, ale obecněji na zajišťování tohoto aspektu bezpečnosti. Jako analogie k tomu mě napadá Swedish Civil Contingencies Agency.

Bc. Ondřej Doskočil: Mhm.

Mgr. Jonáš Syrovátka: Instituce, která se stará o celou řadu bezpečnostních aspektů od lesních požárů, dopady špatného počasí na život a zároveň si přibrala i problematiku dezinformací, protože jim to tam zapadalo. Ale tohle říkám s relativně limitovaným omezením administrativní logiky státní správy. Ale takto mi to dává smysl, když se na to dívám zvnějšku.

Bc. Ondřej Doskočil: Mhm. Teď jste zmínil, že ve Švédsku s tím pracují tak, že dezinformace jsou jen jeden z typů bezpečnostních ohrožení. Je toto ten způsob, jakým nahlížet dezinformace? Jako součást nějakého širšího fenoménu?

Mgr. Jonáš Syrovátka: Já myslím, že určitě. Bez toho kontextu, do kterého si dezinformace zasadíme, se ten termín těžko chápe, protože co to je dezinformace... to je nějaká nepravdivá informace, která je šířená s úmyslem manipulovat. Co vám to ale řekne o příčinách, následcích, aktérech. Takže my potřebujeme kontext, ve kterém se o dezinformacích chceme bavit, a ten

kontext může být pro každý úřad trochu jiný. Když se bavíme o Armádě ČR, tak je logické, že bude přemýšlet o protivníkovi, který se je snaží zmást při bojové operaci nebo chce rozložit morálku. Když se budeme bavit o Ministerstvu školství, tak je logické, že se budeme bavit o tom, jak chceme připravit občany na to, aby byli součástí společnosti. Jedna z těch věcí může poté být snaha mít občany, kteří se dokáží orientovat v informačním prostoru a nenechají se tak snadno zmanipulovat. Vždy je to komponent širšího snažení. Říct prostě „Tak a teď jdeme bojovat s dezinformacemi a zvítězíme nad dezinformacemi“ není úplně vhodné rámování a trochu to zapomíná na to, že bychom spíše měli dosáhnout nějakého pozitivního cíle. Ať už je to mít vzdělanou společnost – z X důvodů a mimo jiné i kvůli dezinformacím – nebo mít stát, který dobře funguje – z X důvodů, ale i protože dokáže čelit dezinformacím lépe než stát, který komunikovat neumí.

Bc. Ondřej Doskočil: Mhm. Já myslím, že to, k čemu jste se teď dostal, jsou metody... Dalo by se to označit za metody budování odolnosti státu?

Mgr. Jonáš Syrovátka: Určitě. Mně obecně v tomto přijde koncept odolnosti hodně inspirativní. Že místo toho, abychom se snažili katalogizovat rizika a potom se snažili najít návod, jak těm rizikům předejít, tak se spíš díváme na stát a říkáme si: „Dobře, tak jaký stát vlastně chceme mít? A v jakém státu chceme fungovat?“ Poté je to takový... podle mě i užitečnější pohled v tom, že odolný stát je schopen čelit řadě jiných hrozeb. Samozřejmě nelze tuto debatu vést úplně abstraktně, člověk musí vědět, co se připravuje, jinak se na to nepřipraví. To je jasné. Ale mít tento rámeček jako cíl mi přijde inspirativní.

Bc. Ondřej Doskočil: Když budeme mít tento cíl – mít odolnou společnost – tak jsou metody, které znáte a považujete za účinné, jak se k té odolné společnosti dostat?

Mgr. Jonáš Syrovátka: Je to trochu problematické v tom, že je to komplexní úkol. Takže se to musí trochu rozsekat na jednotlivosti a přemýšlet o tom, jak být odolný ve specifické oblasti, aby to zapadalo do odolnosti jako celku. Řeknu to na příkladu. V debatě o dezinformacích se často říká: „Tak... potřebujeme dobré vzdělání.“ Nebo naopak: „Ti nevzdělaní lidé propadají dezinformacím a to je problém.“ S tím dopadem je to trochu složitější, ale řekněme, že dobře... vzdělání je důležité. Jak to vzdělání má vypadat? Mají lidé chápat, jak fungují média, a to stačí? Nebo mají být ke všemu a priori kritičtí podle ideálu kritického myšlení, anebo co to vlastně

znamená. Je dobré ptát se: „Jak chceme, aby vypadal sebevědomý občan, který je součástí této společnosti? A co všechno mu skrze vzdělávání máme dát za kompetence, aby mohl být součástí demokratické debaty?“

Bc. Ondřej Doskočil: Mhm.

Mgr. Jonáš Syrovátka: Toto by byla jedna z cest k odolnosti.

Bc. Ondřej Doskočil: Co všechno tedy chceme naučit občana, aby byl odolný? Co má být v osnovách, aby se člověk stal odolným proti informačním hrozbám včetně dezinformací?

Mgr. Jonáš Syrovátka: Tam si podle mě musíme položit otázku: „Proč čeští občané propadají dezinformacím?“ A za mě bude odpověď – z důvodu nedůvěry vůči státu, která vede k inklinaci k alternativním zdrojům informací, alternativním sdělením k tomu, co říká stát, atd. To bych potom nazval „být schopen zapojit výuku k občanství“ a přemýšlet aktivně o tom, jak občana zahrnout... ukázat mu, jak může být zahrnut do rozhodování a jak přemýšlet tímto směrem. A zase... když jsme se bavili o tom, do jakého rámce zasadit dezinformace, tak si říci: Dobře. Schopnost interpretovat informace a chápat je důležitá. Je důležité, abych chápal, jak informace vzniká, jak fungují média, jaké jsou limity fungování médií. A to, že je dobré být připraven na to, že s vámi někdo může manipulovat. Potom ta debata může být o manipulacích z jiných států, stejně tak to ale může být o manipulaci, která na vás působí třeba z reklamy. Potom se dostáváme trochu dál od té ryze bezpečnostní agendy k něčemu trochu jinému.

Bc. Ondřej Doskočil: Teď jste na začátku zmínil, že jednou z důležitých věcí je důvěra ve stát a její zvyšování. Jakým způsobem se zvyšuje nebo měla zvyšovat důvěra ve stát?

Mgr. Jonáš Syrovátka: Z mého pohledu přichází otázka, jestli se nepotýkáme s nějakým širším problémem toho, jaké je tady v českém kontextu vnímání státu, státní správy, institucí. Z mého pohledu stát by měl být vnímán jako partner nebo jako entita, na kterou se nejenom můžu spolehnout, pokud mám problémy nebo něco potřebuji, ale instituce, která vůči mně jako občanovi má povinnosti. Mám nárok na to požádat stát o pomoc, kdy jsem ve špatné situaci. Nebo naopak být schopen... cítit se, že mám nárok se ozvat, když ten stát nefunguje tak dobře, jak si já myslím, že by měl fungovat. Mít schopnost přivést stát k odpovědnosti. To jsou takové

velké a obecné fráze, které se těžko uchopují v konkrétnu. Když to ale vztáhnou k oblasti komunikace... Už to, že jsou státní instituce, které se snaží komunikovat svou agendu směrem k občanům, snaží se vysvětlovat, „My jsme tady, děláme toto a toto, a proto je to důležité. A jsme otevřeni komunikaci s vámi.“ Ta komunikace může být vedena na několika různých úrovních – vůči veřejnosti jako celku, vůči nějakému segmentu populace, který je blízký instituci, třeba z toho důvodu, že sdílí profesní zájem anebo je to přirozený partner instituce. To je podle mě něco, co může vést k budování důvěry v konkrétní instituci, která se může poté přesunout do celého státního aparátu. Když potkáte milého průvodčího ve vlaku, tak hned o Českých drahách můžete začít přemýšlet jinak, protože máte zážitek jiný... někdo ze „státu“ se k vám chová hezky. Když to řeknu na takovém malém příkladu.

Bc. Ondřej Doskočil: Když se vrátíme k budování odolnosti... Jak dobře se teď podle vás odolnost české společnosti buduje? Co je v této oblasti aktuálně za iniciativy? Ať už státní nebo nevládní...

Mgr. Jonáš Surovátka: Na to asi nejsem schopen úplně odpovědět. Kdybych já teď přemýšlel o odolnosti státu a o tom, v čem se nejvíc dobudovává odolnost státu, tak bych přemýšlel o energetických věcech. O tom, jak se snažíme vymyslet nový energetický mix, což je něco, čemu já nerozumím. A další věc, která by mě hned napadla, by byla medicínská odolnost státu. Zdravotní odolnost, schopnost zvládnout covid, reflektovat, jak jsme zvládli, nezvládli covid, a připravit se na další vlnu, která někdy asi zase přijde. To by byly velké kontexty odolnosti státu vůči neblahým událostem, ve kterých je vždy informační komponent. Když se bavíme o energetické bezpečnosti, tak se dá ocenit to, že premiér toto téma relativně konstantně komunikuje na svých sociálních sítích. A to, že předstoupí před národ s projevem, který označí za důležitý – můžeme se bavit o tom, zda to je či není ten nejdůležitější problém – ale udělá závazek a řekne: „Já to teď považuji za problém číslo jedna pro svou administrativu a hodlám to řešit.“ To je minimálně dobré v tom, že je to transparentní.

Bc. Ondřej Doskočil: Teď chvíli předpokládejme, že si český stát dá za jednu ze svých priorit to, že bude česká společnost odolná vůči informačním vlivům. Tedy že priorita už to je. Jakým způsobem by se ke společnosti odolné vůči informačním vlivům měl stát dostat?

Mgr. Jonáš Syrovátka: Pro mě by asi odpověď byla v tom, za A – podívat se, jak se to dělá jinde. A ptát se, co z těch jiných praktik můžeme vzít k nám, protože nikdy to nebude jedna ku jedné, ale spíše naopak. Myslím, že tak 90 % tady nebude nikdy fungovat, ale těch 10 % může být zajímavých. Podívat se do toho, jací všichni aktéři v této oblasti fungují v občanské společnosti nezávisle na státu. A pak přemýšlet o úkolech. Na druhou stranu jsem říkal, že stát musí být tím tahounem v bezpečnostní oblasti, ale třeba v oblasti vzdělávání může být jenom jedním z mnoha aktérů, který bude přemýšlet hlavně o tom, jak sdílet práci s mnoha jinými aktéry. Jinými slovy – definovat si, kam všude chce stát vstupovat a kde naopak to považuje za vhodnější, aby práci odvedla občanská společnost... přemýšlet o tom, občanské společnosti pomoci, aby ještě posílila už existující aktivity. Bez nějakého obsahu bych takto viděl schematicky jednotlivé kroky postupu.

Bc. Ondřej Doskočil: Mhm. Dobře. Když se přesuneme do ideálního světa, kde už všechny tyto věci jsou hotové, tak jak vypadá ideální česká společnost, která je připravena odolávat veškerým informačním hrozbám?

Mgr. Jonáš Syrovátka: Myslím, že to je společnost, která je angažovaná v tom, že je schopna se zmobilizovat... nebo existuje ve strukturách, které jsou schopny se angažovat ve veřejné debatě. Konkrétně... máme cech novinářů nebo nějaký svaz zahrádkářů, který je aktivní a sleduje si své téma, které ho zajímá, a na druhou stranu je schopen vstoupit do debaty s kvalifikovaným názorem a dokáže debatu vést a vstupovat do politické debaty s transparentně definovanými cíli s argumenty, které vychází z jejich praxe, a s jasně definovanými zájmy. Vidíte asi, že se nezapře, že vycházím z politologického backgroundu. Takže pro mě to není zase tolik o informacích, které přijímáme, ale o celkovém nastavení prostředí, ve kterém se pohybujeme. Informace jsou možná jenom nadstavba fungování demokratické... nejenom demokratické diskuze, ale i demokratického procesu. Pro mě by ideální společnost byla ta aktivní a angažovaná, která umí využívat práva a možnosti, které jí nabízí demokratický politický systém.

Bc. Ondřej Doskočil: Kdybyste měl zmínit nějaké know-how, které nám v Čechách v oblasti budování odolnosti proti informačním vlivům vyloženě chybí – když jste mluvil o tom, že bychom mohli začít tím, že se něco naučíme ze zahraničí – tak co by to bylo?

Mgr. Jonáš Syrovátka: Já myslím, že chybí ochota přiznat si, že pokud chceme tuto odolnost rozvíjet, tak na to musíme vymezit prostředky, že to prostě bude stát peníze. Protože ta odolnost prostě něco stojí. Což se myslím dá říct o oblasti bezpečnosti obecně. A druhá věc – zase taková hodně konkrétní – schopnost výměny best practices, těch hodně technických, třeba s byznysem nebo s profesionály. Pokud to řeknu trochu hloupě, tak ne aby si úředníci lepili nějaká loga sami nebo politici vymýšleli slogany podle toho, jak se jim líbí, ale aby tam byla odborná oponentura a kapacity soukromého sektoru k dispozici. Třeba pro zlepšování komunikace. To znamená ten praktický skill set, který úředník nikdy nemůže pokrýt, by měl být nějakým způsobem dostupný pro komunikátory ve státní správě.

Bc. Ondřej Doskočil: Máme naopak nějaké know-how, které můžeme vyvážet? Ať už ve státní správě, v nezisku, v akademické sféře... nebo kdekoli v této oblasti.

Mgr. Jonáš Syrovátka: Myslím si, že docela zajímavé jsou tady vzdělávací aktivity, které jsou konkurenceschopné na celoevropské úrovni, a není to jenom Člověk v tísni a ty gigantické vzdělávací programy, které by byly schopné do sebe začlenit to téma dezinformací, ale i malé iniciativy typu Fakescape nebo Zvol si info, které jsou úspěšné v celoevropském a snad i globální měřítku. V tom, jakým způsobem jsou úspěšné v soutěžích. Další věc, která je velmi dobrá a je trošku na nízké úrovni pozornosti... je možné, že někde jinde něco podobného existuje a jen o tom nevíme, tak to jsou vzdělávací programy pro seniory, které dělají Elpida a Transitions. To jsou určitě zajímavé věci a je to zajímavé o to víc, že to vzniká... je to takové grass roots movement. Jsou to prostě lidé z občanské společnosti, kteří řekli: „Fajn, tak nebudeme říkat, že vzdělávání je potřeba, ale budeme se sami snažit tento segment alespoň trochu saturovat ve chvíli, kdy současné vzdělávací osnovy to neumí zase tak dobře.“

Bc. Ondřej Doskočil: Co je podle vás největší překážka při zavádění nutných opatření, nutných kroků, aby český stát uměl informačním hrozbám odolávat?

Mgr. Jonáš Syrovátka: Určitě jednou jsou omezené finanční prostředky. Ale to se pak dá říct o každé agendě. Protože bychom si mohli říct: „Já, protože mě to zajímá, tak je to nejdůležitější agenda, na kterou by se měla dávat spousta peněz.“ Dokážu ale zase pochopit argumenty někoho jiného například pro zelenou agendu. Určitě ale ty prostředky. Druhá věc je relativně nízká důvěra k institucím obecně. Začínáme z relativně... v nějaké relativně složité situaci z

toho, když stát si musí vybojovat důvěru občanů. V neposlední řadě si myslím, že je tu trochu ne úplně adekvátně nastaveno vnímání osobního prostoru. A teď abych to vysvětlil. Často se mluví o tom... třeba Marek Eben mluví na áčkovém festivalu o tom, že je tady hrozba politické korektnosti a novodobí cenzoři, a jakmile se začneme bavit o možnosti regulace v informačním prostoru, tak vyskočí ten argument: „Naše svoboda projevu je neomezitelná a nepřekročitelná.“ Což je empiricky věc, která se neshoduje s realitou toho, jak reálně fungování ve veřejném prostoru může nebo nemůže vypadat i ze zákonů. Spíš bych to tady viděl jako ne úplně dokonalý spojovník mezi vstupováním do veřejného prostoru a vlastní odpovědností za vlastní prohlášení. Takový trochu anekdotický příklad, že lidé nadávají dětem tmavé pleti z mateřské školky na Facebooku a potom se strašně diví, když za nimi přijede novinář a říká jim: „Podívejte se, to je paragraf.“

Bc. Ondřej Doskočil: Když se vrátíme ke státní správě na jednu otázku... Má podle vás Česká republika kvalitní dlouhodobé komunikační plány s nějakým jasně nastaveným cílem?

Mgr. Jonáš Syrovátka: Já toto asi neumím úplně hodnotit. Nevidím do té státní správy, tak nechci jen tak divoce hádat z vnějšku. Myslím, že co by mohlo být zajímavé, bude dívat se, jakým způsobem česká státní správa bude umět odkomunikovat české předsednictví Evropské unie. Zlobit se na stát, že není schopen komunikovat covid, to samozřejmě lze, protože pandemie byla dlouhá a byl tam čas se v tomto zlepšit. Na druhou stranu to pořád byla výjimečná, mimořádná situace, která dělala problémy úplně všude. To české předsednictví mi oproti tomu přijde jako běžný byrokratický úkol, který s odpovídající přípravou... ten stát na tom může nějak kapitalizovat. To by mohla být dobrá případová studie. Když už vím 5 let dopředu, že budu mít předsednictví v této době (nebo ještě víc), jestli je stát schopen dát dohromady komunikační strategii. To ale samozřejmě uvidíme.

Bc. Ondřej Doskočil: Kdybyste si měl otázku vymyslet sám na sebe... něco, na co jsem se nezeptal? Jestli jsem třeba vynechal téma, které vám přijde důležité zmínit, tak teď máte prostor.

Mgr. Jonáš Syrovátka: Jasně. Asi jedna věc přímo k této práci – vzhledem k mojí profesní deformaci z akademie – už často přemýšlím z té pozice recenzenta nebo oponenta, už rovnou přemýšlím, co by mě zajímalo. Jedna věc je ta dynamika. To, že je dobré vnímat, že tady byla

vládní garnitura, která nebyla asi úplně nakloněna... nebo tuto oblast z řady důvodů nevnímala jako prioritu. Teď je tady garnitura jiná, která je zasypána mnoha jinými problémy, ale minimálně se k tomu rétoricky hlásí, a energie, která byla schovaná ve státní správě, kde byli nějací lidé, kteří to chtěli řešit, ale vlastně nemohli, protože tam nebylo politické zadání to řešit – takhle funguje státní správa, logicky – tak to se teď uvolnilo. Myslím, že bude zajímavé sledovat horizont příštího roku, roku a půl, kdy se v této oblasti budou dít zajímavé věci. Pak bude možné podívat se zpátky a říct si, jestli jsme se někam dostali, nebo ne. Můj dojem je ten, že teď jsme trochu v pohybu, co se týče situace. Co se týče srovnání s Estonskem, tak je podle mě důležité nastavit si realistický srovnávací rámec. Co tedy vlastně můžeme srovnávat. Estonsko, dvoumilionová země s velkou ruskou menšinou, s velmi jasnou představou o státní misi a identitě, která působí na to, že lidi jinak přemýšlí o vztahu ke svému státu. Oproti tomu desetimilionová Česká republika s úplně jinou tradicí, s úplně jinou zkušeností atd. Je třeba dávat si pozor, že to, že jsou to oba národní státy a oba jsou ve východní Evropě, tak to je dobré východisko, ale ještě to negarantuje, že to, že něco funguje v Estonsku... nebo máme dojem, že to funguje v Estonsku, tak z toho dělat velké policy výhody. Třeba: „Měli bychom mít elektronické volby, protože je mají v Estonsku a Estonsko je skvělé.“ To není automatický závěr.

Bc. Ondřej Doskočil: Děkuji za rozhovor.

Příloha 7 – Transkript rozhovoru, Jan Marian

Bc. Ondřej Doskočil: Děkuji, že jste si udělal čas na rozhovor, který je součástí výzkumu mé diplomové práce na téma „Strategická komunikace a dezinformace – komparativní studie České republiky a Estonské republiky“.

Etické zásady akademického výzkumu na Univerzitě Karlově, které dodržuji, vyžadují, abyste dobrovolně souhlasil s rozhovorem a využitím jeho nahrávky následným způsobem – nahrání rozhovoru, sepsání transkriptu, poslání transkriptu Vám k doplnění a oprava případných faktických chyb a schválení, a nakonec přiložení transkriptu k samotné diplomové práci. Pokud chcete, je možné v práci vystupovat anonymně, to je na vás. Souhlasíte s těmito podmínkami a můžeme v rozhovoru pokračovat?

PhDr. Jan Marian: Ano, děkuji, souhlasím.

Bc. Ondřej Doskočil: Děkuji. Pojd' me začít obecnější otázkou. Jak dobrá byste řekl, že je Česká republika v boji s dezinformacemi?

PhDr. Jan Marian: Určitě jsme zaspali. Zároveň minimálně za poslední půlrok došlo k posunu i na té vládní úrovni. Myslím si, že tady v posledních letech docházelo k posunu ve společnosti, rozhodně v odborné komunitě (tam bezpochyby) a postupně to prosakovalo i v těch minulých dobách, třeba v posledních 4 letech, kdy jsem se tomu věnoval za minulých vlád, na vládní úroveň, ale samozřejmě to nebylo dostatečné, trpělo to resortismem a trpělo to hlavně nevlí politikého vedení se nějak posunout. Tady bych poznamenal zásadní věc – bohužel nám zásadně pomáhají sami Rusové, případně Číňané, možná i jiní aktéři. Protože to, co předvádí zejména Rusko, ale vlastně i Čína, to vedlo k tomu, že se v Česku původně v zásadě asi neutrální nebo příznivé vnímání Číny a čínského vedení docela zhoršilo. O Rusku ani nemluví. Já si ještě pamatuji diskuze někdy v roce 2015, kdy vznikal tým East StratCom. Stejně tak si pamatuji diskuze o Akčním plánu proti dezinformacím asi před 4 lety, kdy byl problém, aby explicitně v textu bylo zmíněno Rusko nebo byla zmíněna Čína. Myslím si, že jsme se zásadně posunuli. Posunuli jsme se na úrovni členských států Evropské unie, některých více, některých méně. Posunuli jsme se na úrovni evropských institucí, takže v tomto směru, a bohužel nyní i za cenu krvavé ruské agrese, se posouváme ještě dál.

Bc. Ondřej Doskočil: Vy jste teď zmínil několik bariér v tom, abychom byli v boji s dezinformacemi lepší. Jsou tam ještě nějaké, které nás čekají překonat?

PhDr. Jan Marian: Myslíte teď na úrovni českého státu?

Bc. Ondřej Doskočil: Obecněji na úrovni české společnosti, poté klidně specifickěji na úrovni českého státu.

PhDr. Jan Marian: Bariéry... možná ta nutnost – a to vidíme nejen u dezinformací, ale u spousty dalších agend, u hybridních hrozeb, vnějšího nepřátelského působení – že jsou to agendy, u kterých těžko najít jednoho gestora. A to je asi otázka a výzva pro státní správu, aby byl stát, výkonná moc, schopen průřezová témata nějak řešit. Tam jsme dlouhodobě v minulých letech

říkali, kdy se resorty dohadovaly, kdo má mít v gesci dezinformace, že to někdy nejde úplně určit. Vždy to bude nepřesné, protože jestliže řeknete Ministerstvo vnitra, Ministerstvo obrany, tak to nikdy není ideální. A zároveň v tomto my potřebujeme stát. Tady si nevystačíme s tím, že stát má být malý. Stát má být samozřejmě efektivní, ale mezi námi, kdybychom teď řekli, že máme 100 lidí na problematiku odolnosti, hybridních hrozeb, dezinformací, strategické komunikace, tak bychom pro ně práci určitě našli. To je první věc. Neobejdeme se bez koordinační role Úřadu vlády, což se dlouho nedařilo, ale teď si myslím, že tato vláda, Úřad vlády a premiér se k tomu hlásí. Ať už po linii Tomáše Pojara, který má na starosti bezpečnost obecně, či po linii Michala Klímy, který má na starosti mimo jiné dezinformace. To je určitě důležité. Pak se zde také nabízí otázka role státu. My máme historickou zkušenost doby komunismu, takže si myslím, že důvěra v instituce a stát je tady menší oproti třeba Finsku nebo možná právě Estonsku.

Bc. Ondřej Doskočil: Mhm.

PhDr. Jan Marian: Důvěra v bezpečnostní složky, justici je ve Finsku prostě obrovská. Samozřejmě pokud tady řekneme, že tady vám vláda, milí občané, přináší vládní komunikační kampaň, tak spoustu lidí s tím doteď bude mít problém. To jsme zažili při kampani pro vstup do EU. Čili ta otázka je, co má stát dělat ve stratkomu, kam má zajít, co je ještě v souladu se směřováním státu a co už může být kritizováno, že je to politizace nebo zneužívání systému. Což si myslím, že zatím nikdy nenastalo a tady se nechystá žádný masivní vládní stratkom se stovkami lidí, takže si myslím, že to ani nenastane. Tady odkazují na nedávno publikovanou studii, která vznikla ve spolupráci s AMO a dalšími, kde se hodně řeší, jak stratkom má být postavený, aby nebyl závislý na ministroví, že to má být oddělené od odborů komunikací. S tím já nesouhlasím, protože si myslím, že to prakticky nejde. A nemyslím si, že musí být nějaký speciální mechanismus (nějaká rada vlády) na kontrolu, protože si nemyslím, že se tady chystá takový masivní stratkom. A zadruhé ministr, ministerstva a stát má být kontrolován v různých směrech. A na to je tady parlamentní kontrola, jsou tady nezávislé kontrolní instituce, NKÚ, svobodná média. Takže si nemyslím, že stratkom musí mít nějakou speciální roli, protože pokud stát nebo ministr něco zneužívají, tak na to musí být všeobecné mechanismy.

Bc. Ondřej Doskočil: Dobře.

PhDr. Jan Marian: A ještě pokud jde o výzvy, tak jednou velkou je agenda vzdělávání, mediální gramotnosti, systémová podpora ze strany státu pro různé nevládní organizace, factchecking. Tam musíte určit někoho, kdo to bude dělat systémově, kdo bude dávat granty. Funkční instituce. Myslím si, že funkční instituce jsou dobrou obranou proti čemukoli, ať už je to hybridní působení, dezinformace. Takže funkční instituce, funkční politické strany, funkční média, Sněmovna, Senát atd. Pak je samozřejmě další velká výzva pro státy dnes, a to jsou online platformy a jejich regulace.

Bc. Ondřej Doskočil: Těch výzev jste vyjmenoval hodně. Dá se z nich vybrat jedna, která je teď nejpálčivější?

PhDr. Jan Marian: Já to takto neumím říct. Nejpálčivější výzva pro nás jako pro praktiky je personální zajištění. Dnes vzniká oddělení na Úřadu vlády. V rámci mého odboru komunikace vzniká oddělení strategické komunikace a samozřejmě to je odbornost, kterou stát nemá. My se jako ministerstvo dlouhodobě věnujeme – a v minulých letech jsme se hodně věnovali – přednáškám pro naše zaměstnance v rámci Diplomatické akademie, abychom lidi vzdělávali. Protože je to i výzva, dejme tomu, generační nebo mentální v tom, že pro řadu diplomatů ze staré školy tweety nejsou součástí diplomacie, ale ono se to prostě změnilo. Takže my se toto musíme učit jako stát a je mnohem jednodušší najít arabistu na vztahy s Egyptem než najít na ministerstvu někoho, kdo je expert na vizuály, monitoring, otevřené zdroje, analýzu narativů, komunikační kampaně, jejich měření, sociální sítě. To je něco, co stát asi neumí.

Bc. Ondřej Doskočil: Když byste měl vybrat metody boje s dezinformacemi, informačními hrozbami, které Česká republika teď používá a vy je považujete za účinné, tak které by to byly?

PhDr. Jan Marian: Na to spíše neumím odpovědět. Jedna cesta je ale určitě stratkom, tedy komunikace o klíčových tématech, která není závislá na dennodenním vývoji, ale drží se nějaká linka. Myslím si, že tam například kampaně We Are NATO, které dnes stát realizuje – koordinace Ministerstva obrany, zahraničí, armády – to snad funguje. Jako Ministerstvo zahraničí máme určitě dlouhodobě dobrou zkušenost s podporováním neziskových organizací a nezávislých médií. Ale jak říkám, my podporujeme segment zaměřený na zahraničí. Je otázka, jestli by tady nemělo být jiné ministerstvo, které by systémově podporovalo factcheckingové projekty, třeba Ministerstvo kultury, Ministerstvo školství. Takže na to

neumím odpovědět. Obecně ty nástroje jsou debunking – vyvracení nebo spíše vysvětlování, když je nějaká dezinformace, tak ne že by to člověk rozpitvával, ale spíše z toho stát má vytáhnout problém a zahájit komunikaci o tom, aniž by pořád jmenoval nebo citoval původní dezinformaci. Asi se musíme učit a možná i celkem umíme krizovou komunikaci, integrovaný záchranný systém... myslím, že na krizové řízení mechanismy máme, ale to je možná trochu jiný žánr. Pak samozřejmě dezinformační vakcinace. To znamená říkat dopředu – bude se vám stávat, že budete vystaveni těm a těm dezinformacím, a tak můžete myslet na to a na to. Myslím si, že výzva je mediální gramotnost, a to jsme zase u vzdělávacího systému. Neumím ale úplně odpovědět.

Bc. Ondřej Doskočil: Rozumím. Když si vezmeme jedno z těch opatření samo o sobě, například mediální gramotnost, tak do jaké míry by opatření takového typu měl kontrolovat a provádět stát a do jaké míry by to měl nechat na neziskovém sektoru, občanské společnosti?

PhDr. Jan Marian: Já myslím, že role občanské společnosti, ať už jsou to factcheckingové organizace, think-tanky bezpečnostní, různé studentské iniciativy a podobně, je zásadní. Ale stát se samozřejmě nemůže zbavit odpovědnosti v tom, jak organizuje národní vzdělávací systém od základních po vysoké školy. Takže tam... vysoké školy mají nezávislost, ale stát je stejně financuje, ale hlavně jde o základní a střední školství. A stát rozhoduje o rámcových vzdělávacích programech, takže tam je role státu zásadní.

Bc. Ondřej Doskočil: Které metody budování společenské odolnosti znáte, jestli některé, a které byste považoval za účinné?

PhDr. Jan Marian: Přiznám se, že takto jsem o tom nikdy nepřemýšlel. Já myslím, že společenská odolnost vychází zhruba ze dvou směrů. Jeden je ten obecný – prosperující, funkční a soudržná společnost, kde fungují politické strany, politické instituce, justice, veřejnoprávní média, kontrolní mechanismy, je obecně odolná proti čemukoli více než společnost, která toto nemá. To je něco, co platí. Platí to proti Rusku, Číně, platí to proti populistickým tlakům. To znamená dodržování Ústavy, ústavní systém, důvěra ve stát. Pak jsou konkrétní nástroje proti vnějšímu působení a ty jsou cílené, například sankce. Sankce jsou velké téma a něco, kde se musíme více zapojit na národní úrovni. Tady připomínám, že náš ministr protlačuje národní sankční zákon. Tam je samozřejmě zásadní evropská úroveň, což

znamená aktivní diskuzi o sankcích na evropské úrovni. Pak jsou další diplomatická opatření proti hybridním vlivům. Typicky třeba to, že jsme v této zemi snížili počet ruských diplomatů o 100. Nebo kybernetická bezpečnost, energetická bezpečnost... tam už se to rozpadá do jednotlivých oblastí, kde je řada úkolů zaměřených konkrétně na jednotlivé zahraniční činitele. Pak je celkové nastavení bezpečnostního systému, počínaje armádou přes policii, integrovaný záchranný systém a konče zpravodajskou komunitou, kde je to zase o lidech a penězích.

Bc. Ondřej Doskočil: Mhm. A může být strategická komunikace hodnotových narativů jedním ze způsobů, kterým se společenská odolnost bude zvyšovat?

PhDr. Jan Marian: Určitě ano. Tady bych odkazoval na plány, které dnes vznikají na Úřadu vlády a ještě dejme tomu Ministerstva obrany, Ministerstva vnitra. Tam se s tím počítá. Otázka je, jak to mají daleko... výchova k vlastenectví, podpora dalších věcí, připomínání minulosti... to je koneckonců něco, co používají i populisté, ale pak už samozřejmě trochu v jiném zabarvení. Takže opět je otázka, kde je hranice mezi zdravým vlastenectvím a xenofobií. To je obecná věc, výchova k občanské hrdosti a podobně.

Bc. Ondřej Doskočil: Jak by se tyto hranice měly hledat?

PhDr. Jan Marian: Můžete je v zásadě hledat pouze dlouhodobou diskuzí mezi státními úředníky, politiky, mezi občanskou společností, nezávislými médii a hledat konsensus v tom, kam až stát má zajít.

Bc. Ondřej Doskočil: Mhm. Jaké vidíte největší bariéry při implementaci systému strategické komunikace ve státní správě tak, jak je teď?

PhDr. Jan Marian: Já už jsem o tom vlastně mluvil. Jedna věc je, že je to problematika pro stát nová. Nic takového... žádná kultura stratkomu a kultura odolnosti tak, jak je v Anglii, v Pobaltí, v Litvě nebo ve Švédsku, tady nebyla, takže stát to neuměl. Stát uměl tu běžnou operativní komunikaci s médii, dejme tomu. Takže to je jedna věc. Druhá věc jsou lidi. Další bariérou jsou resorty, to znamená, že se to nedá řešit mezi jednotlivými resorty. Pak na konci je otázka technologická, vybavení... má stát mít nějaké nástroje, nástroje pro regulaci platform, nástroje

pro regulaci dezinformačních médií, kdo to bude posuzovat. Žijeme v právním státě, čili u těch opatření by měl na konci být soudní přezkum atd.

Bc. Ondřej Doskočil: Když zůstaneme u jedné z těch bariér – vybavenosti personálními kapacitami – tak proč se to děje? Znamená to, že na trhu není dostatek vzdělaných lidí, nebo stát neumí ty lidi hledat?

PhDr. Jan Marian: Myslím, že na trhu jsou a stát je určitě umí hledat, já je také hledám, ale pak jsme u toho, co nám umožňuje zákon o státní službě a jaké jsou platové poměry ve státní správě ještě v kombinaci s dnešním zdražováním, inflací. Stát musí být dobrý a atraktivní zaměstnavatel. Za mě v ideálním světě (ale bohužel takhle to nefunguje) bychom klidně mohli mít v některých částech státní správy úředníků méně, což bychom zajistili revizí duplicit a digitalizací, revizí některých procesů a agend. Ne všechny agendy stát musí vykonávat, některé dělat nemusí a některé nové naopak dělat musí. To by byla jedna odpověď. A pak samozřejmě v ideálním světě to, že jste schopni lidi i propouštět, pokud nejsou úplně schopní, a tím získáte třeba méně lidí, ale lépe zaplacených. Můžete jim přerozdělit peníze a lépe je zaplatit. To je samozřejmě dlouhodobá otázka – jak to stát chce mít – ale k tomu je nutná politická diskuze. To se dlouhodobě řešilo u IT profesí, kde stát těžko může konkurovat. V té mé oblasti se to ještě dá nějak řešit, ale obecně otázka státu jako zaměstnavatele.

Bc. Ondřej Doskočil: Myslíte, že možné, aby komunikačně boj proti dezinformacím řešila jednotlivá ministerstva sama od sebe?

PhDr. Jan Marian: A ta druhá varianta je?

Bc. Ondřej Doskočil: Ta druhá varianta je, že to bude centrálně řízeno na Úřadu vlády.

PhDr. Jan Marian: Jedna otázka je, jestli se teď bavíme o boji s dezinformacemi nebo o strategické komunikaci, protože to se pak bude lišit. Ten systém musí být nějaký kompromis. Představa minulé vlády, že na Úřadu vlády nebude nic, nebyla správná z mého pohledu. My se ale nebavíme o tom, že na Úřadu vlády dnes vzniká sekce, která to bude řešit. My se v tuto chvíli bavíme o oddělení, což je vedoucí a tři lidé, nebo čtyři. To je to, co dnes Úřad vlády bude mít k dispozici – plus nějaké externisty –, a proto je logické, že ten systém musí být

kombinovaný. Něco na Úřadu vlády a něco na resortech a jednotky spolu musí spolupracovat. Jak to nastavíte formálně, je jedna věc, ale důležité je, jak to nastavíte prakticky. Je důležité, že spolu ti lidé mluví, že tam není bariéra resortismu. Což je složité i v tom, že my jsme na rozdíl například od Británie země, kde jsou většinou koaliční vlády. Je to potom i otázka koaliční dohody a otázka politických lídrů. Za mě ten systém musí být založený na sdílení. Když my na resortech máme nějaké poznatky, produkty, tak je sdílíme s Úřadem vlády nebo s ostatními a Úřad vlády pak naopak centrálně něco vyhodnocuje a dává nám to zpátky. Nebo Úřad vlády může udělat jednotné šablony nebo návrhy, které si resorty buď upraví, nebo je potom budou sdílet. To vše je možné už dnes. Tímto směrem chceme jít.

Bc. Ondřej Doskočil: Mhm.

PhDr. Jan Marian: Samozřejmě pak dochází k celkové otázce resortismu ve věcech, jako je jednotný vizuální styl státní správy, aby jednotlivé resorty skutečně komunikovaly jednotně, aby si každé ministerstvo nevytvářelo vlastní vizuální styl. To jsou věci, o kterých také víme 15 nebo více let a také se vlastně neřešily. Tady si myslím, že je zajímavý model (to už není úplně stratkom), ale podívejte se na holandskou státní správu, britskou, tímto směrem bychom také měli jít.

Bc. Ondřej Doskočil: Takže jde z vašeho pohledu o nějakou vyšší míru koordinace mezi jednotlivými resorty?

PhDr. Jan Marian: Koordinace je to klíčové slovo, o kterém mluvíme všichni neustále. Je otázka, jak to funguje nebo nefunguje. Můžu potvrdit, že s touto vládou, která má v zahraniční politice jasno a má shodu a má společný cíl – vláda a jednotliví ministři nebrání tomu, aby resorty spolupracovaly – tak se posouváme někam jinam a spoustu věcí jde mnohem snadněji.

Bc. Ondřej Doskočil: Mhm. Snadněji než...?

PhDr. Jan Marian: Snadněji než v minulých čtyřech, osmi letech za minulých vlád.

Bc. Ondřej Doskočil: Do jaké míry se přímo na Ministerstvu zahraničí zabýváte komunikací dlouhodobých hodnot státu?

PhDr. Jan Marian: My ten systém také budujeme. Od nástupu ministra Lipavského v prosinci jsme mnohem více komunikovali klíčové věci spojené s NATO, s Evropskou unií, s naší bezpečností, s ruskou hrozbou, problematikou dezinformací. To se podívejte na naše sítě, Twitter, Facebook, tam od prosince uvidíte spoustu produktů, vizuálů, které jsme začali dělat, což dříve nebývalo. To je pro nás dlouhodobá priorita a samozřejmě bude i nadále logicky obrana, zahraniční politika a bezpečnost. Takže logicky EU, NATO, vztahy s klíčovými spojenci – to bude komunikace základních hodnot a orientace. Tady je stratkom dvojí – pro domácí publikum, kde to může být i kontroverzní, kam až má stát zajít, a pak stratkom mezinárodní. Podívejte se na Británii, na jejich globální strategickou komunikaci, na ty velké hráče i na pobaltské státy nebo severské země. Tam si myslím, že to umí. A také pro ně byla ruská hrozba viditelnější, a i proto se tomu věnují dlouhodobě. Finsko se tomu věnuje desítky let, což my jsme nedělali. Takže to je pak součást propagace České republiky v zahraničí. My řešíme to, že všechny naše zastupitelské úřady budou mít minimálně jednu sociální síť. A budou sdílet ty kampaně, které my v Praze připravíme centrálně.

Bc. Ondřej Doskočil: Mhm. V jakém poměru byste řekl, že komunikujete hodnotové narativy českého státu a současnou agendu, například zákony, které právě debatuje Poslanecká sněmovna nebo které se na ministerstvu připravují?

PhDr. Jan Marian: Já to neumím spočítat. Nicméně v tuto chvíli, jelikož začalo předsednictví, tak bych řekl, že teď budeme všichni jako stát komunikovat v rámci předsednictví – koneckonců na to máme i samostatné profily na sociálních sítích – a je to komunikace v rámci EU do zahraničí, ale i dovnitř České republiky – tak teď ten půlrok to bude mnohem silnější, ten poměr dlouhodobé hodnotové komunikace. Protože to všechno je hodnotová komunikace, když je to o EU a našem předsednictví, tak to upevňuje naše postavení a vnímání v EU a českých občanů o EU. To je teď zásadní. To teď bude půl roku rozhodně dominovat a my na to samozřejmě chceme navázat v rámci resortní komunikace a mezitím něco už pojede z té vládní úrovně.

Bc. Ondřej Doskočil: Dobře. Kdybyste se měl sám sebe na něco zeptat a sám si na otázku odpovědět, na co byste se zeptal a co byste odpověděl? Nějaké téma, které jsem vynechal a přijde vám důležité zmínit...

PhDr. Jan Marian: Já bych se sám sebe ptal na praktické věci, které řeším na odboru – jak vybudovat kapacity, které na odboru komunikace byly dlouhodobě slabé, a jak vzdělávat stát. Máme tady Institut pro veřejnou správu, který školí úředníky, tak ten by měl do své agendy vložit tuto problematiku, abychom to na resortech uměli. Samozřejmě ten úkol je i vysvětlovat to, co my děláme, dovnitř ministerstva. To znamená, proč je důležité, aby zastupitelské úřady měly alespoň jednu sociální síť, proč my chceme od útvarů v rámci ministerstva vstupy pro strategickou komunikaci, že to není jenom nadstavba... nebo nějaká základní služba, kdy odbor komunikace dává někam na web tiskové zprávy, ale že je to moderní, atraktivní, a abychom to reflektovali i v diplomacii, která je konzervativnější. Abychom našli dobrý balanc, byli moderní, protože generačně už mluvíme k jinému publiku, já také stárnu a vidím, jak se mění přístup a vnímání. Abychom se posunuli, ale pořád drželi úroveň – pořád jsme Ministerstvo zahraničí. Takže najít dobrý kompromis mezi atraktivitou a tím, aby to nebylo podbíživé. A samozřejmě pak ta velká otázka, když bychom už měli ten masivní vládní stratkom, tak kde je hranice toho, co je shoda a kde to někdo bude hodnotit jako PR ministra.

Bc. Ondřej Doskočil: Mhm.

PhDr. Jan Marian: A samozřejmě ty kapacity. Protože pokud se dějí... pokud je válka na Ukrajině, ruská agrese, tak to vás zaměstná, sice máte spoustu témat, tahle vláda má pořád o čem mluvit, komunikovat. Ale potom udržet i to, že máme nějaký stratkom, máme roční, půlroční plán a ten plníme a máme na to kapacity a ti lidé jsou schopni na tom pracovat bez ohledu na to, že se děje něco dalšího. To znamená, že nemáte málo lidí, že jim můžete dovolit ten luxus, že jedou nějakou linku souběžnou s tím, co se děje aktuálního.

Bc. Ondřej Doskočil: Děkuji moc.

Příloha 8 – Transkript rozhovoru, Anonymní

pracovník/pracovnice neziskové organizace Propastop

Bc. Ondřej Doskočil: Thank you for agreeing to be interviewed as part of my diploma thesis research project „State strategic communication and disinformation – comparative study of the

Czech republic and the Republic of Estonia“. Ethical procedures for academic research at my university require that interviewees explicitly agree to being interviewed and how the information contained in their interview will be used – recording the interview, transcription being written, sent to you for correcting factual errors and then attached to the thesis itself. If you wish, it is possible to be anonymised. Do you agree with these conditions?

Anonymous expert from Propastop: Yes.

Bc. Ondřej Doskočil: Thank you. I'd like to start with a rather broad question. How good would you say Estonia is at combating disinformation and building social resilience?

Anonymous expert from Propastop: Comparing to whom? I would say that since we have had some experience with disinformation or I'd say hostile state information operations for decades, that made us more prepared when it all really started in 2014 or shortly before 2014. So, I would say yes, since we were very well prepared, more ready to act quite quickly. At this time some other countries – not referring to your country, I'm saying that even more western countries like Germany, like France for example – have woken up many years after than those countries who have had this constant experience with constant flow of disinformation and other forms of information operations. So, I would say that it's quite OK, but other countries are learning fast. So, this means that we have to be ready and willing to take over other best practices constantly, because they may come up with something that we haven't imagined before. It's OK, but... you know... not top of the world. Because everything is developing so fast – both information operations and countermeasures.

Bc. Ondřej Doskočil: Which of these countermeasures of combating disinformation would you say that Estonia uses effectively? And could you give an example of an effective use of one of them?

Anonymous expert from Propastop: There is a huge amount of different countermeasures that can be taken. And this is... do you want the short answer or long answer?

Bc. Ondřej Doskočil: We have time for the long answer.

Anonymous expert from Propastop: Ok. It all depends... Let's talk about disinformation only, just for this example. There are many different views on what disinformation is and how it actually works. The Russian viewpoint has been for decades that it is kind of like a virus. So, if you inject the virus into the human body or computer's operating system, then it starts to act.

Bc. Ondřej Doskočil: Mhm.

Anonymous expert from Propastop: And this view has been for example expressed by one of the information operations classics of Russia, Sergey Rostorkojev (?), who suggested that this is the way that disinformation should be used to kind of infect people's brains with disinformation and after that they give up their own defences just like a turtle gives up its shell – this was his example actually. If that would be true, then if we would have all the money we need, all the best algorithms at this time – because you know this is how we... some countries operate disinformation nowadays in other forms of media, but mostly it's social media – this means that we need to have money, good algorithms, good messages and enough time. With these measures we could influence any kind of people to have any kind of opinion about anything. This is Sergej Rostokojev's (?) opinion. I would say that this is a very technical viewpoint and it is uncommon nowadays. This doesn't explain how for example Baltic states stayed resilient even though the Soviet Union had all the money, had all the information channels, and there was no private media at all. So they had all the money, all information channels, they coordinated all messages and still most of the Baltic people, we stayed resilient. It was not possible to affect us with that kind of disinformation flow even though it was really heavy. It kind of shows that it might not be the way how things work. And according to how I see it, disinformation is like any other information, like any other message. And in order to send the message, in order for the messaging to work – you probably know Roman Jakobson's communication model. But let's take a very simplified model of his. It's only three components. The most elementary model in order for information exchange to work – you need a sender, a message and a receiver. What can we do about the sender? Not much really. Right? We can't tell Russia or China, „Stop doing what you are doing.“ It wouldn't work. Can we do something about the message? We definitely can. We can explain it, we can debunk it, but still, you know, according to recent studies (and some of those studies are not that recent anymore) when disinformation has already started to work, it is almost pointless to debunk it, because disinformation kind of stays in the human brain and it can be activated at any point and it

doesn't even matter if you have acknowledged that the disinformation was wrong. It still works. You kind of can't make a difference anymore in your head which one is wrong, which one is right, so it doesn't really help if you debunk those messages. The only thing we can do something about is the receiver, right? This is actually the only thing we can kind of... it's the only manageable part of this communication model. And how can this be done? And this is what I know that Estonia has tried to do a few times is kind of prepare people for disinformation. Prepare them that this is coming now, be ready. And it's what I would call prebunking. It's a warning system making information available before it can be used against people. And there is one great concrete example, it happened a few years ago. When there was news in Estonian media – and in Estonian mainstream media, there was almost never any kind of disinformation and that wasn't a disinformation piece either. There was a story that a conscript in the Estonian army shot himself in the shoulder to get a cool scar. There was an investigation, military police investigated this, and they found that yes, this is exactly what happened. It was the last day of the conscript's time in the army and he kind of wanted to show off to his friends to show that, „Hey, I got this cool scar.“ There was a massive bleeding, his life was in danger – nobody should do this, never. But still, his life was saved, he was taken to the hospital and everything was good. This story was published in Estonian media and the next Estonian Armed Forces received a question from the Estonian version of Sputnik. And they asked the following questions, „Can you confirm that the guy who got shot was Russian or Russian speaker?“. Second, „Can you confirm that he got shot during his escape attempt from the army caused by bullying by Estonians caused by language difference?“. Third, „Can you confirm that he was left without any medical help because of the language he is using?“. There were several more similar questions and the Armed Forces understood that whatever they replied to Sputnik, they would still have the disinformation piece published. Simply, the Armed Forces deny that the guy who was shot was Russian. Already this is enough. So, what would you have done in such a situation? What they did... they just sent Estonian newspapers all those questions saying, „Those are the questions we just received from Sputnik“. And that's it. That's all they sent. And Estonian newspapers made a story about this. And also Russian language newspapers. And that kind of prepared people for that. Understanding that this information or disinformation that they are planning to do is already debunked, Sputnik decided not to write the story because it would seem ridiculous. They wrote another story, but not this particular one. This is one of the examples of how debunking might work.

Bc. Ondřej Doskočil: You were talking about what you can do in the simple sender-message-receiver paradigm is that you can very well prepare the receiver. Which brings me to building resilience. Would you say that Estonia has a good way of building the social resilience of its society against information threats? And in which ways does it work?

Anonymous expert from Propastop: Well, Estonia is quite good at building information resilience against disinformation that comes outside of Estonia. Let's say from Russia. We are pretty good at building resilience against this. Or I would say it in another way... we have been good because we have real-life proof as newspapers publish almost no piece of disinformation that comes from Russia or China, but that's it. When it is homegrown disinformation, when our own populist parties spread disinformation and other information operations actually – it shouldn't just be disinformation, there are other forms – then we are almost hopeless. There was a time when the populist party (it happened about 6 months ago) came to power lying their sorry asses off. They were the most popular party at one point. So, now their popularity is dropping slightly. And I think it's because of the war in Ukraine that kind of activated again and people started to understand that there are some narratives that are similar. So, yes, we are quite good at dealing with disinformation that comes from outside, but we are very bad at recognizing disinformation that comes from inside.

Bc. Ondřej Doskočil: In which ways does Estonia prepare its population to resist these threats that well? What specific methods do you use?

Anonymous expert from Propastop: There are special programs at schools, universities. I'm not quite sure they are called „resilience programs“, they are rather media literacy programs. We have newspapers... they have their debunking sections. That sometimes helps. When I was working as an editor in Estonian biggest newspaper, I tried different ways of helping people to understand what's happening regarding disinformation. And I found out that some people really like debunking because it's kind of... not debunking just for debunking's sake, but more like how Bellingcat and DFRLab present their debunking stories. They are stories! They are like... when Ben Nimmo worked at DFRLab he explained this as a detective story. You have to make your debunking process a detective story. Then people... it's more possible that they read the story through, but also they remember more. Because it's exciting and they are more engaged. There are more storytelling debunking stories in our newspapers, which is good. And also,

there is Propastop, the organisation I work for, which also tries to explain to people what disinformation is on our website and also we give context, we explain the background, the history of disinformation, we give lectures at schools, at universities. That's all I think.

Bc. Ondřej Doskočil: How does Propastop coordinate with the Government?

Anonymous expert from Propastop: Well, we have very good connections with the government. The StratComm unit that works there... the people that work there, their numbers are on my phone, so I can call them anytime to specify some details. They can call me anytime to ask for some information I may have. So, we have very good relations. I am aware that some NGOs in some countries hesitate to have those good connections with the government because they kind of think that the government will start to use them to push their own message. I'm totally aware of that threat, but it has yet never happened.

Bc. Ondřej Doskočil: Ok.

Anonymous expert from Propastop: I'm aware that it may happen in the future and actually we have had discussions about this with the Government StratComm people and they said, „If we cross a line, just say no. And inform us that we crossed a line and that we shouldn't do that.“ Because being trustworthy is important for doing what we are doing.

Bc. Ondřej Doskočil: What do you think would be the number one thing a country such as Estonia or the Czech Republic needs most to be well-equipped to combat disinformation? Is there one thing that we can point out?

Anonymous expert from Propastop: Yes. In order for every single aspect of a society to work together when something bad happens, like in Ukraine right now. And how Ukraine managed to be quite successful in the information war is exactly that they managed to engage all different levels of society. It can only happen if nobody has a bad feeling against the government, against each other. It's... let me think.

Bc. Ondřej Doskočil: Sure.

Anonymous expert from Propastop: It requires lots and lots of diplomacy to ensure that everyone will work together because all this information that's needed is somewhere. We just need to get it and spread it to people who need to know it. And that's the key for coordinated activities. But those people who try to work together should not have this grudge against each other. Especially in small societies, where people tend to know each other from the past and that could mean that they have some negative feelings towards each other. It would require lots of diplomacy and lots of public relations, I would say, to make all the segments work together and work well together.

Bc. Ondřej Doskočil: Ok. What would you say is the most important thing in executing counter-disinformation campaigns?

Anonymous expert from Propastop: To do it very honestly. Because information operations are targeting people and trying to influence them. If we do it similarly...in Germany there was a long discussion at one point about what to do with disinformation and the main question was, „How to influence people to believe in the right things?“ I think that it's a wrong question. We shouldn't try to influence people. Otherwise we are just eroding trust. We should do it very honestly. Because... you probably know Peter Pomeranšev. He has written that the main threat that we have is that people stop believing at all, because everything is propaganda. So, we shouldn't do propaganda. We should be very honest. We should say, „This is information we have about this and this information operation. You can believe it or not, but this is the information we have.“ And critical thinking and media literacy. We can always teach those things. But we shouldn't try to influence people's opinion or at least not secretly. If we just say it out loud and it influences people's opinion then that's a different thing. This should be allowed. We shouldn't trick anyone.

Bc. Ondřej Doskočil: What is the most important advice which is just now setting up its counter disinformation processes and its StratComm just like the Czech Republic is doing now? If there is one. If not, you can give more pieces of advice.

Anonymous expert from Propastop: I have seen quite many StratComm units and based on that I would say that instead of making several and badly coordinated ones make one and really good one. Because there are some countries where you can see that basically every ministry

has its own StratComm unit and there is basically no coordination between those units. But in the eventuality that something bad happens then it needs to be coordinated. It needs to be one place that says, „Now we send this message.“ Because then you don't have all this chaos. But of course all ministries should work together, but not in a way that there is an equally large department in each one. That would be a very difficult model to work with.

Bc. Ondřej Doskočil: In what ways do you already share know-how and best practices with other countries?

Anonymous expert from Propastop: In Baltics we have a very good... are you asking about Propastop or the Government?

Bc. Ondřej Doskočil: I was asking more about the government level.

Anonymous expert from Propastop: I don't know much about the Government level communication strategies, because I don't work for the Government, but on the NGO level I can tell that we work closely together with other NGOs in the Baltics who work on information operations as well. And also we sometimes have meetings with other Baltic states' government stratcomms. Together with NGOs. Just to share experience and to exchange information. And now we are finding more and more partners in Sweden and Finland. Not only because they are under threat at the moment, but also... not that we are offering our know-how, but also because they have had their own history with information operations and they could add some very valuable knowledge to our experience. That would be very interesting to both sides, I hope. That would definitely be the next step.

Bc. Ondřej Doskočil: And if you could name one or two pieces of know-how or best practices that you hope to take from Sweden or Finland...

Anonymous expert from Propastop: Those two are both countries with a very strong civil society. So, it would be good to learn how to make the civic society itself to build its own resilience. I know it can sound confusing, but in some ways it works in Sweden and Finland. That's definitely something we are eager to learn.

Bc. Ondřej Doskočil: Would you say that national defence is a topic of discussion in Estonian society?

Anonymous expert from Propastop: Yes. All the time. Already before February 24th. But definitely... there were actually several points in time when we felt as a society that we need to put more money into national security and other resources, building structures, and engaging people. The first was already in 2007 when we had the Bronze Knight crisis. A huge amount of disinformation was used and not only that but also cyberattacks and all kinds of attacks like that happened. And after that Georgia happened, then it was 2014 and Ukraine happened. And now. I would say that it's a constant discussion about how to strengthen this part of our defence. Not only money-wise but also in expertise. How to make the structures work better, faster. And other questions like that.

Bc. Ondřej Doskočil: Would you say that national defence being the topic of discussion helps the government to build resilience more effectively and combat disinformation more effectively?

Anonymous expert from Propastop: Yes. Well, information resilience is a part of it. Let's imagine that there are no information operations, but just military operations. Then I wouldn't say that resilience against disinformation is a part of national defence plans, but since it is then yes, definitely.

Bc. Ondřej Doskočil: Okay, for the last question. Is there something you wish I would've asked, but didn't? Is there a question you'd like to answer that you can ask yourself? Maybe a topic I didn't touch on and you think is relevant and important...

Anonymous expert from Propastop: No, thank you, that was it I think.

Bc. Ondřej Doskočil: Thank you for the interview.

Příloha 9 – Výstup kódování rozhovorů

Kategorie	Podkategorie	Počet zmínek
● Best practices a know-how	62	0
	● Best practice: Analýza a znalost prostředí	8
	● Best practice: Budování důvěry v bezpečnostní složky	2
	● Best practice: Budování kultury strategické komunikace	2
	● Best practice: Debunking prováděný NGOs	4
	● Best practice: Fungující kampaně	1
	● Best practice: Podpora vytváření koheze	8
	● Best practice: Podpora výzkumu	1
	● Best practice: Precizní výběr metod používaných v zahraničí	2
	● Best practice: Sdílení	14
	● Best practice: Transparentnost	3
	● Best practice: Učení se od protivníka	1
	● Best practice: Vzdělávací projekty	3
	● Best practice: Zahraniční spolupráce	10
	● Best practice: Zahraniční vzory	21
	● Best practice: Zastřešující koncept bezpečnosti	2
○ Běžná operativní komunikace je v Česku na slušné úrovni	1	0
○ Bojovat s dezinformacemi není cíl	1	0
○ Bronzová noc	1	0
○ Chybějící technologické vybavení	1	0
○ Cílení na rodinné příslušníky vojáků	1	0

○ Člověk v tísní	1	0
○ Cvičení armádních záloh	2	0
○ Diplomatická opatření	1	0
○ Důležitá role aktivních záloh	2	0
○ Důležitost dialogu	2	0
○ Důležitost hledání ponaučení	1	0
○ Důležitost kreativity	1	0
○ Důležitost porozumění	1	0
○ Důležitost role Ústavy	2	0
○ Důraz na odlišnosti	1	0
○ Důraz na znalost národního jazyka	1	0
● Důvěra ve stát a instituce jako širší problém	31	0
	● Důvěra: Budování důvěry ve stát a instituce	17
	● Důvěra: Budování mezilidské důvěry	6
	● Důvěra: Důležitost důvěry	6
	● Důvěra: Komunikace shodná s reálnými kroky	2
	● Důvěra: Média	1
	● Důvěra: Stát odpovědný občanovi	2
	● Důvěra: Vztahy ve státní správě	1
○ Energetická soběstačnost	2	0
○ Flooding	1	0
● Holistický pohled na problematiku informačních hrozeb	176	0
	● Info hrozby: Chybějící finanční prostředky	5
	● Info hrozby: Chybějící legislativní rámec	7

	• Info hrozby: Chybějící personální kapacity	23
	• Info hrozby: Chybějící praktické zkušenosti	8
	• Info hrozby: Chybné vnímání osobního prostoru	3
	• Info hrozby: Dlouhodobé cíle pomáhají při obraně	13
	• Info hrozby: Důležitost stabilizačních prvků	11
	• Info hrozby: Fungují jako virus (Rusko)	4
	• Info hrozby: Informační útoky vnímané jako problém	7
	• Info hrozby: Kombinace krátkodobých a dlouhodobých opatření	12
	• Info hrozby: Komplexní problém	15
	• Info hrozby: Nastavení incentív pro dlouhodobost	1
	• Info hrozby: Neoddělitelnost externí a interní komunikace	2
	• Info hrozby: Nepřátelské aktivity cizích aktérů pomáhají	9
	• Info hrozby: Neustálá přítomnost informačních útoků	6
	• Info hrozby: Neustále nové výzvy	7
	• Info hrozby: Obrana proti cizímu vlivu	32
	• Info hrozby: Obrana proti vnitrostátním vlivům	2
	• Info hrozby: Ochota bránit stát	10
	• Info hrozby: Odcizené skupiny obyvatel	5
	• Info hrozby: Odpovědnost institucí	12
	• Info hrozby: Odpovědnost občanů za prohlášení	2
	• Info hrozby: Příliš reaktivní komunikace	8
	• Info hrozby: Psychologické efekty informací	1

	● Info hrozby: Spolupráce se všemi stakeholdery	2
	● Info hrozby: Základem je shoda na základních cílech	13
	● Info hrozby: Zásadní vliv prostředí	1
○ Horší výchozí pozice	1	0
○ Informační vliv reklamy	1	0
○ Institut pro veřejnou správu	1	0
○ Integrace etnických skupin	1	0
○ Interní komunikace	1	0
○ Jak vypadá sebevědomý občan	1	0
○ Jeden stratkom místo několika	1	0
○ Jednotný vizuální styl	1	0
○ Komplikace koaliční vládou	1	0
○ Kompromis mezi atraktivitou a podbízivostí	1	0
○ Komunikace státní správy během předsednictví EU	4	0
○ Komunikování vlastní agendy institucí	1	0
○ Konspirační teorie	1	0
○ Kontrolní mechanismy již existují	1	0
○ Legální vlastnění zbraní	2	0
○ Lepší výchozí pozice	1	0
○ Malý stát	1	0
● Metody boje s dezinformacemi	114	0
	● Dezinfo: Analýza a ponaučení	8
	● Dezinfo: Budování důvěry	2
	● Dezinfo: Budování odolnosti	8

	● Dezinfor: Cenzura	3
	● Dezinfor: Debunking, factchecking	21
	● Dezinfor: Flexibilita	3
	● Dezinfor: Flooding	1
	● Dezinfor: Funkční instituce	2
	● Dezinfor: Investigativa	1
	● Dezinfor: Komplexita fenoménu a metod	1
	● Dezinfor: Kvalitní mediální prostředí	14
	● Dezinfor: Podpora NGOs	14
	● Dezinfor: Prebunking	5
	● Dezinfor: Připravenost	14
	● Dezinfor: Sankce	3
	● Dezinfor: Spolupráce EU	2
	● Dezinfor: Spolupráce se sociálními sítěmi	8
	● Dezinfor: Spolupráce se soukromým sektorem	3
	● Dezinfor: Strategická komunikace	5
	● Dezinfor: Téma veřejné diskuze	1
	● Dezinfor: Útok na šířitele	4
	● Dezinfor: Vlastní kanály	2
	● Dezinfor: Vyhoštění diplomatů	1
	● Dezinfor: Výzkum	2
	● Dezinfor: Vzdělávání	2
	● Dezinfor: Zajištění dobré krizové komunikace	7
	● Dezinfor: Znalost cílové skupiny	6
	● Dezinfor: Znalost protivníka	3

○ Národní identita	1	0
○ Národní symboly	1	0
○ Nedotažená opatření	2	0
○ Neomezená svoboda projevu	1	0
○ Nepřítel má výhodu	1	0
○ Nutnost improvizovat	1	0
○ Občanská společnost jako stakeholder	2	0
○ Obtížné připravit se na projekty, které jinde nebyly	1	0
○ Ochota platit vyšší daně	1	0
● Odolná společnost	103	0
	● Kvalita odolnosti: Dobrá	10
	● Kvalita odolnosti: Špatná	4
	● Kvalita odolnosti: Teprve začínáme	9
	● Odolná společnost: Cesta je kombinace více metod	3
	● Odolná společnost: Fungující instituce	4
	● Odolná společnost: Fungující systém strategické komunikace	2
	● Odolná společnost: Kvalita informačního prostoru	3
	● Odolná společnost: Mít shodu na základních hodnotách	10
	● Odolná společnost: Množství spojení ve společnosti	3
	● Odolná společnost: Odolná každá oblast společnosti	2
	● Odolná společnost: Relevance kultury	10
	● Odolná společnost: Společnost jako stakeholder	1

	● Odolná společnost: Systematický přístup k budování	14
	● Odolná společnost: V nedemokratických režimech	1
	● Odolná společnost: Vysoká míra koheze	32
	● Odolná společnost: Vzdělávání	12
○ Pionýrství v e-governmentu	1	0
○ Pochopení role stakeholderů	1	0
○ Povinná služba ve vojenských rezervách	1	0
○ Povinná vojenská služba	1	0
○ Pozitivní cíl	1	0
○ Pozitivní image	3	0
○ Přenastavení incentív pro politiky	1	0
○ Příliš byrokratických omezení	1	0
○ Regulace online platforem	1	0
○ Riziko ovlivňování státem	2	0
○ Smysluplná vojenská služba	1	0
○ Snazší koordinace díky malému státu	2	0
○ Špatné přijetí komunikačních sdělení veřejností	2	0
○ Stát jako partner	3	0
● Systém strategické komunikace	196	0
	● Stratkom: Analýza cílové skupiny	1
	● Stratkom: Budování důvěry	10
	● Stratkom: Chybějící personální kapacity	26
	● Stratkom: Dobrá úroveň	17
	● Stratkom: Důležitost mezilidské diplomacie	4

	● Stratkom: Důraz na dlouhodobost	3
	● Stratkom: Důraz na technologickou vyspělost	13
	● Stratkom: Hodnoty	26
	● Stratkom: Komunikace odpovídá reálným krokům	1
	● Stratkom: Koordinovaná komunikace	16
	● Stratkom: Mezinárodní spolupráce	7
	● Stratkom: Nepochopení	7
	● Stratkom: Překážka politické vůle	7
	● Stratkom: Překážka resortismu	9
	● Stratkom: Špatná úroveň	9
	● Stratkom: Stratkom jako nástroj národní obrany	5
	● Stratkom: Systematické řízení strategické komunikace	29
	● Stratkom: Vládní vs. strategická	13
	● Stratkom: Vnitrostátní vs. mezinárodní	4
	● Stratkom: Vytváření partnerství s NGOs	18
	● Stratkom: Vzdělávání	4
	● Stratkom: Zranitelnost centrálně řízeného systému	1
	● Stratkom: Zvyšování odolnosti	1
○ Těžká proveditelnost v praxi	3	0
○ Tlak na politiky	2	0
○ Tradice zpěvu	1	0
○ Tweety jako součást diplomacie	1	0
○ Vlastenectví vs. xenofobie	1	0
○ Zahnutí politických stran do	1	0

vzdělávání		
○ Zajímavá možnost pro případovou studii	1	0
○ Zajištění pokračování státu	1	0
● Zvyšování odolnosti jednotlivce	98	0
	● Zvyšování odolnosti jednotlivce: Hodnoty	13
	● Zvyšování odolnosti jednotlivce: Kritické myšlení	3
	● Zvyšování odolnosti jednotlivce: Mediální gramotnost jako samozřejmost	25
	● Zvyšování odolnosti jednotlivce: Mediální gramotnost nefunguje sama o sobě	5
	● Zvyšování odolnosti jednotlivce: Podpora nevládních vzdělávacích projektů	6
	● Zvyšování odolnosti jednotlivce: Vytváření aktivizované občanské společnosti	17
	● Zvyšování odolnosti jednotlivce: Vzdělávání klíčových stakeholderů	33
	● Zvyšování odolnosti jednotlivce: Zaměření na zranitelné skupiny	4

Příloha 10 – Výzkumný deník

Podzim 2020 – Michal Svoboda

Jak podle vás nejlépe bojovat proti dezinformacím? (Michal Svoboda)

1. Budovat důvěru ve vlastní stát, elity a experty.
2. Využívat tendenci lidí věřit „urban stories“ a historkám přátel.
3. Jít po původní emoci (strach, nejistota) spíš než po symptomu (tzn. důvěře v dezinformace)?

2. března 2021 – Denisa Hejlová

Téma je v pořádku. Teď je nutné zamyslet se nad **vlastním výzkumem**, který by mohl mít nějaký efekt. + **Rešerše zahraničních zdrojů**.

Možné zdroje:

- Bob Kartous (NELEŽ)
- Jonáš Syrovátka (PSSI)
- Jiří Tábořský (mluvčí NÚKIB)
- Dominik Presl – nechat si ukázat know-how Semantic Visions
- Jindřich Oukrobec (FSV UK, doktorand) – dizertace na téma dezinformace + komerce
- Pavlína Tabery (CVVM)
- Miloš Gregor (Fake News knížka)
- AKA + FSV UK – Akademie bezpečné značky

Možné výzkumné metody:

- Expertní semistrukturované rozhovory
- Datová analýza dopadu dezinformací (např. srovnání při správné a špatné reakci)
- Experiment – srovnávání dobré a špatné counter komunikace na vzorku lidí různě náchylných šířit dezinformace

12. března 2021 – Dominik Presl

- Měl by stát dezinformace vyvracet? Nebo debunking nefunguje?
- Měla by celá komunikace být čistě pozitivní? Nebo funguje spíš konfrontace?
- **Kvalitativní výzkum – rozhovory s klíčovými aktéry**
- Navázat na PSSI a NELEŽ → financování dezinformačních webů
- Vládní komunikace proti dezinformacím v Česku vlastně není, takže se špatně zkoumá
  - Dává smysl zamyšlení nad tím, jak by její budoucí nastavení mělo vypadat
- **Case studies, taktiky a strategie krizové a strategické komunikace, které používá soukromý sektor a které jde aplikovat na stát**
  - Zajímavé je spojení soukromého a státního sektoru
  - Lessons learned, které by mohl využít stát pro boj s dezinformacemi
- **Zásady krizové a strategické komunikace státu** (tohle lidi z policy moc neznaj)
  - Podívat se třeba na covid-19 a porovnat realitu s ideálním scénářem

Možné zdroje:

- GCS (Government Communication Service) – UK, „centrální komunikační jednotka“
  - Jak má stát komunikovat? Jaké zásady dodržovat?
- **Jonáš Syrovátka (PSSI)**
  - Jaké jsou nezodpovězené otázky ohledně komunikace státu vůči dezinformacím?
- How to lose the information war – Nina Jankowicz (kniha)
- Nothing is true and everything is possible – Peter Pomerantsev (kniha)
- Inside the Nudge unit – David Halpern (kniha)

21. března 2021 – odborník/odbornice na kyberbezpečnost

- Role státu může být proměnná podle toho, o jaké fázi se bavíme
  - Předcházení
  - Reakční

- Dlouhodobá koncepce (posilování společenské odolnosti proti dezinformacím, jakou roli v tom hraje stát?)
- Pro teoretickou část bude důležitá **bezpečnostní strategie** – věnuje se i hybridním hrozbám

Možné zdroje:

- **Jakub Kalenský** – Atlantic Council (ESVO, stratcom) → vystudovaný Russia, řeší dezinformace z pohledu Ruské federace
- **Ben Vangeli** – Centrum proti terorismu a hybridním hrozbám (když tak mě propojí Jonáš) → mají se přímo zabývat strategickou komunikací proti dezinformacím
- **Jiří Tábořský** (V síti dezinformací) – NÚKIB → praktik, ne nutně akademicky, ale bude mít dobrý points
- **Jan Havránek** → náměstek ministra obrany (tvář nové strategie proti hybridním hrozbám, ex-NATO, řeší hodně hybrid
  - Budou brát inspiraci z UK, nebo např z Finska (sedí tam stratcom, evropské centrum proti hybridním hrozbám; **Centre of Excellence, Helsinky**)
- Inside the Nudge unit – David Halpern (kniha)
- Keer Jiles – britský akademik, expert na Rusko a dezinformace (Russia Rules, kniha)
- **Veronika Víchová** (Evropské hodnoty – Kremlin Watch)
- Maty Tetřev – stálá delegace při NATO v Bruselu, dělá stratcom, podílel se na kampani WE are NATO

26. března 2021 – Jonáš Surovátka (PSSI)

- PSSI se věnovalo stratkomu cca 2 roky zpátky
  - Existuje jedna studie (Jonáš dopoše)
  - Lidi mají nějaký dojem, ale nemají čas vystoupit a podívat se na nějaký big picture. Akademici by spíš měli dávat nějaký feedback díky obecnému rozhledu. **Limit pro rozhovory – nemají nutně reflexi.**
  - Je jednoduché se dostat k doporučení – potřebujeme jednotnou koncepci komunikace → na to řeknou resortismus a politické zastoupení.
  - Podívat se na nějakou skromnější otázku – hodně konkrétní hypotézu.
    - „Všichni chtějí mít řídicí centrum na Úřadu vlády.“ → z toho plynou konkrétní otázky
- Může propojit na státní instituce – jsou frustrovaní, že se nic neděje, ale rádi si o tom povídají
- Přidaná hodnota pro státní instituce → vzít si konkrétní příklad, nějakou case study
  - Určitě nepsat obecnou analýzu
- Brát zahraniční příklady a dávat je do českého kontextu
- **Report (Ústav mezinárodních vztahů – Vojtěch Bahenský)** – dobrý vzor
- Dobrý nápad by mohl být vztáhnout se k hybridním hrozbám na MO
- Poukazovat na pozitivní příklady v Česku (+ dodat, co by se ještě dalo zlepšit)
  - BIS
  - MO?
  - Armáda České republiky (velitelství v Brně, které se specializuje)
- 3. Možnost reagovat na covid-19 – ideální je zjistit víc, než „stát neumí komunikovat“
  - Zasazení do kontextu může být zajímavé

- Co dělala občanská společnost? Jak suplovala komunikaci státu?
- Side note: Nedívat se jenom na dezinformace, ale zároveň na **téma konspiračních teorií**. Tohle téma je zkoumané cca 50 let, po roce 2000 se na něj nahlíží jako na bezpečnostní otázku. Ne nutně jsou dezinformace to správné klíčové slovo v hlubším výzkumu. Můžou být dobrá doporučení do dnešní debaty.
- Britský kontext – úzká spolupráce s britskou ambasádou (klidně kontakty).
  - Byli tady britský communication officers → moc to nefungovalo. Buď to lidi nezajímalo, nebo viděli, že to u nás nejde, a byli z toho frustrovaní. **Dostat se k těm lidem a získat reflexi toho, co tu nefunguje?**
- **Dezinformace spíš bezpečnostně? Nebo spíš komunikačně?**
  - Je to hodně multidisciplinární – chce to přesnější zařazení.
  - Dezinformace ohledně zdraví, sociálních dávek...

ZDROJE:

- Štěpán Soukeník – disertace, zajímavá, dobrá
- Určitě budou strategie ve státní správě, které šly do šuplíku → dobrý zdroj toho, jak se o problematice v minulosti přemýšlelo
  - Často jde o to, že lidi ve státní správě nemají dostatečné dovednosti.
  - I menší doporučení ode mně by mohlo být velmi zajímavé. → trénink v grafice je lepší než tip na 10 super odborných knih
- **Emma Šťastná** (ex british embassy, teď v Gruzii) – možný zajímavý zdroj

26. března 2021 – Jindřich Oukropec (FSV UK)

- Už tyto rozhovory jsou částečně kvalitativní výzkum. Je to ale měkké.
- Stratkom je něco, co je nad politickými bojůvkami.
  - Francie, UK, Finsko atd. mají mnohem větší povědomí o tom, jak a proč mít strategickou komunikaci státu.
  - Chuť udržet se u moci je mnohem větší než starat se o bezpečnost státu.
- **Komparativní analýza státu, který to dělá opravdu dobře – srovnání s ČR.**
  - Co znamená, že to dělá dobře? → Žebříček zemí?
  - Spíš se nezabývat covidem, ale být trochu výš.
  - Země s vysokou úrovní mediální gramotnosti.
  - Dánsko, Finsko, Estonsko, Švédsko?
  - Ve Francii se to třeba vnímá tak, že je to „další propaganda“. A nemá to tak vážné dopady.
    - 25 % věří ve fake news (stejně jako v ČR)
    - Mají hodně otevřených zdrojů, kulturně je nám hodně blízko.
  - Strategická komunikace může být i kulturně podmíněná. Plus je komunikace hodně centrálně řízená, je sjednocená.
  - Kulturně blízko + pravý opak toho, jak to u nás funguje.
  - Jaká jsou rizika? Co tam také nefunguje? Jaké mohou být problémy s implementací?
- **Karolína Šimková** → porovnání přístupu k mediální gramotnosti v Čechách a v Belgii

- **Jak na implementaci strategické komunikace?** → to je teda trochu mimo komunikaci, ale spíš je to politologická a management práce
- **Co je ten problém, který řeší moje diplomka?** →
  - Možná to vzít jako novinku pro obor strategické komunikace.
  - Otevření nové disciplíny.
  - Stratkom je ve světě na nějaké úrovni – a jak je to u nás? Metaanalýza oboru a zdrojů v České republice. → Co o tom v Česku víme?
- **Jaké jsou rozdíly mezi strategickou komunikací firmy a státu?**
- Každý si tak nějak problém řeší po svém → důležitá je spolupráce
  - Každý má něco, ale spolupráci se moc nefandí. Univerzita se lidmi trochu bojí.
- **Jak státy přistupují k práci s dezinformacemi?**

ZDROJE

- Reuters institute (spíš novináři, ale něco tam najít jde)
- European Communication Monitor (důvěra...)
- Agentura Edelman → průzkumy důvěry → Strategická komunikace státu a vliv důvěry na její fungování
- HOLTZHAUSEN, Derina Rhoda a Ansgar ZERFASS. The Routledge handbook of strategic communication. New York, NY: Routledge, 2015. ISBN 978-0-415-53001-9.
- Digitální pevnost, Zvol si info, O2...

13. 7. 2021 – Denisa Hejlová (FSV UK)

focusky na přemyslení lidí, kultura, aby to mělo relevanci?

jak je to na úrovni EU?

Jakub Kalenský (maybe?)

Pobaltské státy? – to by mohlo být zajímavé

Cesti elfove (podívat se do databáze) – přihlásit se do jejich systému

- **Cesti elfove (zaregistrovat Thieniel) → dobrý druhotný zdroj**
- Mail Rabova, Jezkova, Schneiderova - co dělají v grantu? co by mohlo být zajímavé? okruh 1 rezistence státní správy
- Focusky? Kvalitativní výzkum – co by Češi vnímali, že by jim pomohlo, aby to posílilo jejich myšlení?
- Komparace se zahraničím super
  - Neexistuje koncepce pro moderní kontrapropagandu, která by byla legální, etická, nezneužitelná a efektivní – podívat se na přístupy, kde to jak funguje (pobalti)
  - Kde je hranice mezi kontrapropagandou a manipulací?
- Thesis.cz (mrknout se na nové diplomky)

4.5.2022 – IKPD seminář

Toomas Illves

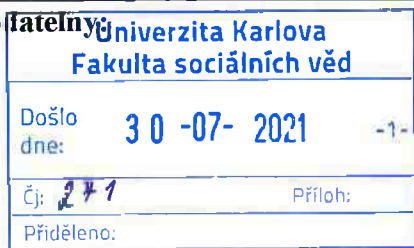
- První dezinformace Trojský kůň v Illiade.
- KGB dezinformace, že AIDS vytvořilo USA pro zabití černosské populace.
- Arabské jaro jako katalyzátor možnosti social media

- Problém je ten, že my (západ) vnímáme všechny informační vlivové operace podle kanálů, ale šířitelé vnímají celé své snažení komplexně.
- Chybou je také, že nesdílíme informace v rámci demokratických zemí západního světa.
- Dvě NATO Centres of Excellence mají problémy, když přijde něco někde mezi jejich expertízou. Pak to nedělá nikdo. Např. deepfakes.
- Nezáleží na tom, kde jste na světě, protože všichni jsou stejně zranitelní.
- Možná je řešením vytvořit novou alianci na ochranu liberálních demokracií, která není závislá na geografické poloze.
- Propaganda proti vakcínám může být považována za formu biologické války.

Jakub Kalenský

- Technologie není sama o sobě špatná. Jde o to jak ji kdo využívá/zneužívá.
  - Je potřeba dát sociálním sítím přesná pravidla, jak s dezinformačním obsahem zacházet.
  - Dezinformátor = zlý doktor
  - Ruská federace má velkou převahu ve financování v informačním konfliktu se Západem.
  - Hrubá síla nám dělá větší problém než technologie.
  - V Rusku vnímají informační válčení víc holisticky.
  - Řešení bylo vždy spíše zbavit se dezinformátora než cenzurovat média, která využívá.
- + POMERANTSEV A WEISS STUDIE O DEZINFU

Institut komunikačních studií a žurnalistiky FSV UK Teze MAGISTERSKÉ diplomové práce	
TUTO ČÁST VYPLŇUJE STUDENT/KA:	
Příjmení a jméno diplomantky/diplomanta: Doskočil Ondřej	Razítko poštovní
Imatrikulační ročník diplomantky/diplomanta: 2022	
E-mail diplomantky/diplomanta: ondrej.doskocil.3@gmail.com	
Studijní obor/forma studia: Strategická komunikace – Prezenční	
Název práce v češtině: Strategická komunikace státu vs. dezinformace – komparativní studie České republiky a Estonské republiky	
Název práce v angličtině: State strategic communication vs. disinformation – comparative study of the Czech republic and the Republic of Estonia	
Předpokládaný termín dokončení (semestr, akademický rok – vzor: ZS 2012/2013) (diplomovou práci je možné odevzdat <u>nejdříve</u> po dvou semestrech od schválení tezí) LS 2021/2022	
Charakteristika tématu a jeho dosavadní zpracování (max. 1800 znaků): Tato diplomová práce si klade za cíl nejprve zmapovat dlouhodobý přístup komunikačních složek českého státu ve vztahu k dezinformacím, mylným informacím a fake news, ať už je jejich původ vnitrostátní nebo zahraniční. Hlavním cílem práce je potom srovnat přístup český s přístupem estonským. Téma dosud nikdo nezpracovával, podobná srovnání vznikla s Velkou Británií a Taiwanem a to formou stanoviska neziskové organizace. Autor práce má za to, že při vypracovávání komparativní studie se zemí, která má s dezinformacemi velkou zkušenost a je zároveň demograficky, kulturně i historicky velmi blízká České republice, lze nalézt i poučení aplikovatelná na Českou republiku a tuzemskou vládní komunikaci. Před porovnáváním připravenosti obou států na boj s dezinformacemi, mylnými informacemi a fake news tak autor provede i srovnání obou zemí po stránce kultury a optikou interkulturní komunikace tak, aby případné lekce pro český stát mohly být aplikovatelné.	
Předpokládaný cíl práce, případně formulace problému, výzkumné otázky nebo hypotézy (max. 1800 znaků): Cílem práce je pomocí komparativní studie vládní komunikace České republiky a Estonské republiky nalézt poučení či lekce aplikovatelné pro český stát. Postupně v práci budeme hledat odpověď hned na několik zásadních otázek. Je český stát dobře vybaven pro úspěšný boj s dezinformačními kampaněmi? Je dobře vybaven estonský stát? Jak se kulturně liší Česká republika a Estonská republika? Můžeme s přihlédnutím ke kulturním rozdílům obou zemí najít v oblasti vládní komunikace a připravenosti pro boj s dezinformacemi nějaké lekce či poučení pro český stát?	
Předpokládaná struktura práce (rozdělení do jednotlivých kapitol a podkapitol se stručnou charakteristikou jejich obsahu): <ol style="list-style-type: none"> 1. Anotace 2. Úvod 3. Teoretická část – vymezení a vymezení teoretických pojmů, teoretické přístupy <ol style="list-style-type: none"> 3.1. Vládní komunikace 3.2. Strategická komunikace 3.3. Strategická komunikace státu 3.4. Dezinformace, mylná informace, fake news 	

- 3.5. Hoax, konspirační teorie, mýtus
- 3.6. Interkulturní komunikace
- 3.7. Hofstedeho typologie kultur
- 3.8. Kultury s vysokým a nízkým kontextem
4. Praktická část
  - 4.1. Stavová analýza připravenosti českého státu pro boj s dezinformacemi
  - 4.2. Stavová analýza připravenosti estonského státu pro boj s dezinformacemi
  - 4.3. Komparativní analýza českého a estonského státu v oblasti strategické komunikace a jejího nastavení pro dlouhodobě funkční model boje s dezinformacemi
5. Doporučení pro vládní komunikační strategii České republiky
6. Diskuze
7. Závěr

Vymezení podkladového materiálu (např. titul periodika a analyzované období):

Předmětem analýzy budou veškeré dostupné materiály vlád obou států zabývající se dlouhodobou komunikační koncepcí složek státu pro efektivní boj s dezinformacemi. Především pak výroční zprávy, vlastní komunikace specializovaných oddělení.

Metody (techniky) zpracování materiálu:

Autor pro zpracování materiálů využije metodu komparativní analýzy, pomocí které bude hledat paralely mezi oběma zeměmi a jejíž cílem bude nalezení prakticky aplikovatelných poučení pro český stát.

Základní literatura (nejméně 5 nejdůležitějších titulů k tématu a metodě jeho zpracování; u všech titulů je nutné uvést stručnou anotaci na 2-5 řádků):

TÁBORSKÝ, Jiří. *V síti dezinformací*. Praha: Grada, 2019. ISBN 978-80-27120-14-7.

Dílo popisuje cestu dezinformace od jejího tvůrce až k cílovému člověku a vysvětluje, proč mají lidé tendenci věřit alternativním faktům.

PROKOP, Daniel. *Slepé skvrny*. Praha: Host, 2020. Druhé, rozšířené vydání. ISBN 978-80-27503-08-7.

Autor rozebírá problémy a výzvy současné České republiky a poukazuje i na to, jak dezinformace, mylné informace či fake news využívají populističtí hráči a jaké vytváří iluze o veřejném mínění.

GREGOR, Miloš a VEJVODOVÁ, Petra. *Nejlepší kniha o fake news*. Brno: CPRESS, 2018. ISBN 978-80-26418-05-4.

Kniha definuje základní pojmy jako jsou dezinformace, fake news nebo alternativní fakta a zároveň se věnuje tomu, kde se takové typy informací berou a kdo a proč je vytváří a šíří.

HALPERN, David. *Inside the Nudge Unit: How Small Changes Can Make a Big Difference*. Londýn: Ebury, 2016. ISBN 978-07-53556-55-9.

Fungování speciální jednotky britské vlády, které se zkráceně říká *Nudge Unit* odhaluje její šéf v této knize. Ukazuje na to, jak aplikací vědeckých poznatků z psychologie, behaviorální ekonomie a komunikace můžeme pomoci vyřešení složitých problémů a zlepšit důvěru ve stát.

POMERANTSEV, Peter. *Nothing is True and Everything is Possible: Adventures in Modern Russia*. Londýn: Faber and Faber, 2016. ISBN 978-05-71308-02-6.

Autor vysvětluje uvažování moderní Ruské federace a přibližuje lidem zvenku, jak systém ruské propagandy, oligarchů a postmoderních diktátorů funguje.

JANKOWITZ, Nina. *How to Lose the Information War: Russia, Fake News and the Future of Conflict*. Londýn: Bloomsbury, 2020. ISBN 978-18-38607-71-5.

Tato kniha popisuje pět příkladů reakcí států západní Evropy na dezinformační a kybernetické útoky ze strany Ruské federace. Pět příkladů reakcí, které nefungovaly a vysvětlení proč.

SYROVÁTKA, Jonáš. a kol. *Dezinformace jako byznys*. Praha: Prague Security Studies Institute, 2020. Dostupné z: <https://www.pssi.cz/publications/15-studie-dezinformace-jako-byznys>.

Jak a kdo v České republice šíří dezinformace a hlavně – kdo na jejich šíření vydělává. Tomu se věnuje tato publikace několika odborníků na dezinformace.

PRESL, Dominik. *Teaching the State to Talk: Lessons for the Czech Republic on Using Strategic Communication as a Counter-Disinformation Tool*. Praha: Asociace pro mezinárodní otázky, 2021. Publikace popisuje, jak s dezinformacemi pracují dva zahraniční státy – Velká Británie a Taiwan – a hledá v jejich řešení poučení pro český stát.

HALL, T. Edward. *Beyond Culture*. New York, NY: Anchor Books, 1976. ISBN 978-03-85087-47-6. V této knize najdeme zásadní model pro srovnání dvou kultur, a to sice myšlenku kultur s vysokým a nízkým kontextem.

HOFSTEDE, Geert. *Dimensionalizing Cultures: The Hofstede Model in Context*. Netherlands: Online readings in psychology and culture 2(1), 2011.

Tato publikace přináší další velmi zásadní model, který použijeme pro komparaci kultur České republiky a Estonska a to sice Hofstedeho dimenze kultury.

OCHRANA, František. *Metodologie, metody a metodika vědeckého výzkumu*. Praha: Univerzita Karlova, nakladatelství Karolinum, 2019. ISBN 978-80-24642-00-0.

Metodologie, metoda, výzkumný cíl a výsledná odpověď na výzkumnou otázku jsou všechno témata této publikace, která slouží k přípravě metodiky v praktické části diplomové práce.

CRESWELL, J. *Qualitative inquiry and research design: Choosing among five approaches*. Londýn: Sage, 2007.

Tato kniha slouží k výběru výzkumných metod, které budou v diplomové práci využity. Popisuje totiž celý proces tvorby výzkumné strategie, volbu metody i design výzkumu.

Diplomové a disertační práce k tématu (seznam bakalářských, magisterských a doktorských prací, které byly k tématu obhájeny na UK, případně dalších oborově blízkých fakultách či vysokých školách za posledních pět let)

ŽELÍZKO, Jaroslav. *Krizová komunikace Vlády ČR během pandemie COVID-19 v roce 2020*. Zlín: Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně, 2021.

VACÍK, Slavomír Ladislav. *Analýza krizové komunikace státní správy (státu) směrem k obyvatelstvu v době krizové situace*. České Budějovice: Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, 2021.

MALÁ, Andrea. *Dezinformační weby jako nástroj ruské zahraniční propagandy: příklad webu Sputnik Česká republika*. Praha: Vysoká škola ekonomická, 2019.

SOUKENÍK, Štěpán. *Government Communication in the Czech Republic: Organisation, Perception, and New Theoretical Model*. Praha: Univerzita Karlova, Fakulta sociálních věd, Katedra Marketingové komunikace a PR, 2018.

Datum / Podpis studenta/ky

30.7.2021

TUTO ČÁST VYPLŇUJE PEDAGOG/PEDAGOŽKA:

Doporučení k tématu, struktura a technice zpracování materiálu:

Případné doporučení dalších titulů literatury předepsané ke zpracování tématu:

Potvrzuji, že výše uvedené teze jsem s jejich autorem/kou konzultoval(a) a že téma odpovídá mému oborovému zaměření a oblasti odborné práce, kterou na FSV UK vykonávám.

Souhlasím s tím, že budu vedoucí(m) této práce.

Příjmení a jméno pedagožky/pedagoga

Datum / Podpis pedagožky/pedagoga

TEZE JE NUTNO ODEVZDAT **VYTIŠTĚNÉ, PODEPSANÉ** A VE **DVOU** VYHOTOVENÍCH DO TERMÍNU UVEDENÉHO V HARMONOGRAMU PŘÍSLUŠNÉHO AKADEMICKÉHO ROKU, A TO PROSTŘEDNICTVÍM PODATELNY FSV UK. PŘIJATÉ TEZE JE NUTNÉ SI **VYZVEDNOUT** V SEKRETARIÁTU PŘÍSLUŠNÉ KATEDRY A **NECHAT VEVÁZAT** DO OBOU VÝTISKŮ DIPLOMOVÉ PRÁCE.

TEZE NA IKSŽ SCHVALUJE GARANT PŘÍSLUŠNÉHO STUDIJNÍHO OBORU.